

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НАН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. Г. С. СКОВОРОДИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. Олеся ГОНЧАРА

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
У БАГАТОМОВНОМУ СВІТІ»
10-11 жовтня 2025 року
м. Черкаси

Черкаси 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НАН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. Г. С. СКОВОРОДИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. Олеся ГОНЧАРА

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції

з міжнародною участю

**«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
У БАГАТОМОВНОМУ СВІТІ»**

10-11 жовтня 2025 року
м. Черкаси

Черкаси 2025

УДК 81'27:316.77] (063) *Рекомендовано до друку*
М34 *вченою радою Черкаського державного*
технологічного університету
(протокол №4 від 20.10.2025).

Упорядники:

Берега Л. О. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та загального мовознавства Черкаського державного технологічного університету;

Дядюра Г. М. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та загального мовознавства Черкаського державного технологічного університету;

Кухарєва-Рожко В. І. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та загального мовознавства Черкаського державного технологічного університету.

Рецензенти:

Наталя ДЬЯЧОК – доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Ірина ЛИТВИН – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Професійна комунікація: національна ідентичність у багатомовному світі»: 10-11 жовтня 2025 року, м. Черкаси [Електронний ресурс] / упоряд. : Л. О. Берега, Г. М. Дядюра, В. І. Кухарєва-Рожко ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2025. – 117 с.

У збірнику представлено матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Професійна комунікація: національна ідентичність у багатомовному світі» (м. Черкаси, 10-11 жовтня 2025 р.).

Збірник містить наукові доробки учасників конференції.

УДК 81'27:316.77] (063)

Матеріали подано мовою оригіналу та в авторському редагуванні.

За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновків несуть відповідальність автори матеріалів.

Організаційний комітет:

Голова організаційного комітету:

Олег ГРИГОР, доктор політичних наук, професор, ректор Черкаського державного технологічного університету, Україна

Заступник голови організаційного комітету:

Еміль ФАУРЕ, доктор технічних наук, професор, проректор з науково-дослідної роботи та міжнародних зв'язків Черкаського державного технологічного університету, Україна

Члени організаційного комітету:

Людмила БЕРЕЗА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Галина ДЯДЮРА, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Наталя ДЬЯЧОК, доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Ганна ЛЕЩЕНКО, доктор філологічних наук, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Тетяна ОСПОВА, доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Людмила СИДОРЕНКО, кандидат філологічних наук, в.о. завідувача кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Світлана СОКОЛОВА, доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник, Керівник наукової групи соціолінгвістики відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України, Україна

Мирослава ЧЕПУРНА, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Програмний комітет:

- Людмила БЕРЕЗА**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет Україна
- Анжела БОЙКО**, доктор філософських наук, завідувач кафедри філософських, політичних і психологічних студій, Черкаський державний технологічний університет Україна
- Людмила ВОВКОЧИН**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософських, політичних і психологічних студій, Черкаський державний технологічний університет Україна
- Галина ДЯДЮРА**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Наталія ДЬЯЧОК**, доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
- Віталіна КУХАРЄВА-РОЖКО**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Ганна ЛЕЩЕНКО**, доктор філологічних наук, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Наталія МАХИНЯ**, доктор педагогічних наук, декан факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Наталія ПІДДУБНА**, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови імені проф. Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна
- Олена ПЧЕЛІНЦЕВА**, доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна; запрошений дослідник, Університет Й. Гутенберга, Інститут славістики і тюркології, Німеччина
- Людмила СИДОРЕНКО**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Світлана СОКОЛОВА**, доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник, Керівник наукової групи соціолінгвістики відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України, Україна
- Олена ХРАМОВА-БАРАНОВА**, доктор історичних наук, завідувач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна
- Мирослава ЧЕПУРНА**, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Секція 1

КОМУНІКАТИВНИЙ ДИЗАЙН: НОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ГРАФІЧНИЙ МЕМ ЯК ВІЗУАЛЬНИЙ КОНЦЕПТ ДЛЯ КОМУНІКАЦІЇ

*канд. техн. наук, доц. Ірина Баннова,
канд. техн. наук, ст. викладач Оксана Стрижова,
магістрантка Катерина Шматько*

Сучасна інформаційна культура характеризується швидкістю обміну повідомленнями, глобальною доступністю інформації та трансформацією і взаємопроникненням способів комунікації, де набуває розвитку візуальна її складова [1; 3]. Переважно, графічний мем є поєднанням зображення (фотографії, ілюстрації, піктограми або гіф-анімації) та короткого текстового повідомлення, яке формує виразний комунікаційний сенс, або є лише типографічною текстовою композицією. В такому вигляді та контексті меми набули статусу одного з улюблених інструментів передачі змісту в сучасному цифровому середовищі. Саме з таким призначенням мем може розглядатися як потужний концептуальний продукт.

На відміну від традиційних форм візуальної культури, меми вирізняються:

- лаконізмом і простотою виразальних засобів, що дозволяє швидко сприймати та інтерпретувати зміст;
- миттєвою зрозумілістю для масової аудиторії, яка ґрунтується на апеляції до колективних уявлень та культурних кодів;
- адаптивністю до цифрового середовища, де основними каналами поширення виступають соціальні мережі, месенджери та онлайн-спільноти;
- інтерактивністю, оскільки користувачі не тільки споживають меми, а й активно створюють нові варіації, перетворюючись на співавторів контенту.

Тож, меми можна розглядати як гнучку систему комунікаційних знаків, яка дозволяє максимально швидко реагувати на події суспільного життя [5]. Меми у цьому контексті є формою візуального повідомлення, що поєднує [2]:

- візуальну метафору через зображення, що символізують гостро важливу ідею чи явище;
- інтертекстуальність як відсил до відомих культурних, медійних сюжетів;

- іронію та сатиру, щоб забезпечити критичне осмислення подій;
- емоційність, що дає залученість та посилює вплив на аудиторію.

Меми є дієвим засобом донесення складних соціальних і культурних сенсів через просту й дотепну форму. Хоч меми й часто сприймаються як розважальний контент, їхнє значення є набагато ширшим. Вони виконують низку соціальних функцій [4–5]:

1. Інформаційна функція – передають повідомлення про актуальні події.
2. Комунікативна функція – сприяють формуванню колективної ідентичності в онлайн-спільнотах.
3. Сатирична функція для критики – відображають гострі суспільні настрої, формують наративи, опозиційні до звичних.
4. Культуротворча функція – збагачують сучасну цифрову культуру новими образами, знаками, сенсами.

Таким чином, меми стають не лише відображенням соціальної реальності, а й активним чинником інформування певних груп суспільства. Їх сприйняття не залежить від техніки їх виконання: графіка або упізнавані стоп-кадри з культових чи трендових кінострічок або з вірусного відеоконтенту.

З позицій графічного дизайну мем можна трактувати як «швидкий візуальний продукт», що поєднує принципи мінімалізму, символізму та емоційної виразності та має, в першу чергу, маркетингову функцію – активно використовуючись у стратегіях брендів як інструмент охоплення молоді.

Графічні меми можна розглядати як особливу підсистему візуальної культури, яка функціонує на перетині дизайну, масової комунікації та цифрових технологій. Мем можна вважати концептом, оскільки він концентрує в собі оригінальну ідею та через поєднання образу і тексту створює новий сенс. Його сутність полягає у переосмисленні знайомих культурних кодів і трансформації їх у компактну форму візуальної комунікації.

Створення мемів передбачає креативне концептуальне мислення та наявність розвинутої здатності до інтерпретації й переосмислення знайомих образів. Дизайнер у цьому процесі є візуальним комунікатором, який чітко трансформує зображення у форму, здатну викликати емоційну реакцію та стати частиною цифрового дискурсу, що охоплює не лише текст, але й ситуацію, в якій він відбувається, разом з контекстом та результатом комунікації.

Ось основні дизайнерські прийоми, що характерні для створення мемів:

- фокус на центральному образі, який формує основний сенс;
- відкрита структура, щоб легко створювати нові версії та варіації;
- застосування шрифтів із високим рівнем читабельності (часто стандартних і впізнаваних, як от Impact чи Arial Black);

- використання контрасту між текстом та зображенням.

Таким чином, графічні меми постають не тільки як динамічна форма візуальної комунікації, а й як концепти, що фіксують і транслюють оригінальні ідеї у стислій і впізнаваній формі. Їхня сила полягає у здатності поєднувати лаконічність і багатошаровість сенсів, створювати нові інтерпретації знайомих образів та адаптуватися до актуального соціокультурного контексту. Це визначає меми не лише як засіб швидкого поширення інформації, але й як продуктивний інструмент концептуального проєктування у сфері графічного дизайну та сучасної візуальної культури та робить їх важливим об'єктом дослідження для дизайнерів, комунікаторів та культурологів.

Література

1. Костенко Н. Соціальні мережі як простір продукування мемів: семіотичний аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія*. 2019. № 1. С. 52–57.
2. Лановенко О. Інтернет-мем у комунікаційному просторі сучасності: культурологічний підхід. *Наукові записки НаУКМА. Культурологія*. 2021. Т. 4. С. 35–42.
3. Череповська Н. Інтернет-меми як феномен масової культури. *Культура і сучасність*. 2020. № 2. С. 120–127.
4. Jenkins H., Ford S., Green J. *Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked Culture*. New York University Press, 2013. P. 191-194.
5. Phillips W. *This Is Why We Can't Have Nice Things: Mapping the Relationship between Online Trolling and Mainstream Culture*. MIT Press, 2015. 256 p.

СТАНОВЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ КОМУНІКАТИВНОГО ДИЗАЙНУ

*канд. мист., доц. Юрій Борисов,
канд. техн. наук, доц. Ірина Баннова,
магістрантка Ірина Усик*

Комунікативний дизайн як наукова та практична дисципліна сформувався в контексті глобальних змін у сфері інформаційних технологій, медіа та соціальних комунікацій. Його витoki сягають графічного дизайну, який у ХХ столітті виконував функцію візуального посередника між інформацією та її споживачем. Проте з розвитком цифрових технологій, зокрема інтернету, мультимедіа та інтерактивних платформ, виникла потреба у новому типі дизайну – такому, що не просто передає зміст, а активно формує комунікаційне середовище. Комунікативний дизайн почав охоплювати не лише естетичні аспекти, а й соціальні, культурні, етичні та технологічні виміри взаємодії.

У світовому контексті становлення комунікативного дизайну відбувалося через інтеграцію різних дисциплін: графічного дизайну, теорії комунікації, когнітивної психології, UX/UI, соціології та медіа-досліджень. З кінця 1990-х років, із появою гіпертекстуальності та цифрових інтерфейсів, дизайн перестав бути лише візуальним мистецтвом – він став інструментом побудови смислів, навігації, емоційного залучення та соціального впливу. Сучасні тенденції включають персоналізацію комунікації, розвиток візуального сторітелінгу, використання штучного інтелекту, big data, доповненої реальності та нейроінтерфейсів. Комунікативний дизайн дедалі більше орієнтується на створення інклюзивного, етичного та сталого середовища, де користувач не просто споживає інформацію, а є її активним учасником.

В Україні комунікативний дизайн має свої унікальні траєкторії розвитку. Його історичні витoki пов'язані з книжковим мистецтвом, плакатним дизайном, художньо-промисловою освітою та візуальною культурою Галичини. У ХІХ–ХХ століттях українські ремісничі товариства та художні школи формували основи візуальної комунікації, яка поєднувала естетику з соціальним змістом. У пострадянський період, особливо після 2000-х років, комунікативний дизайн в Україні почав активно інтегруватися у цифрове середовище, брендинг, урбаністику, освіту та культурну дипломатію.

Сьогодні комунікативний дизайн в Україні виконує важливу роль у формуванні національної ідентичності, зокрема в умовах війни, інформаційного спротиву та культурного самоствердження. Він проявляється у візуальних кампаніях, цифрових платформах, соціальних проєктах, міському просторі та освітніх ініціативах. Провідні університети – Київський національний університет технологій та дизайну, Львівська політехніка, Національна академія образотворчого мистецтва – розвивають комунікативний дизайн як окрему освітню та дослідницьку дисципліну, впроваджуючи міждисциплінарні підходи, такі як дизайн-мислення, соціальний дизайн, дизайн для сталого розвитку.

Перспективи комунікативного дизайну – як у глобальному, так і в українському контексті – є надзвичайно динамічними та багатовекторними. Ця галузь не просто адаптується до змін, вона сама стає рушієм трансформацій у суспільстві, культурі, технологіях і бізнесі.

У глобальному масштабі комунікативний дизайн переживає період активного переосмислення. Його розвиток визначають кілька ключових напрямів.

Насамперед, відбулась інтеграція штучного інтелекту та автоматизації. Сучасні дизайнерські платформи дедалі частіше використовують AI для

генерації контенту, адаптації інтерфейсів до поведінки користувача, аналізу емоційного впливу візуальних елементів.

У відповідь на глобальні виклики – зміну клімату, перенасичення інформаційного простору, кризи довіри – дизайнери дедалі більше орієнтуються на сталий розвиток, прозорість. Наприклад, бренди відмовляються від надмірного пакування, обирають біорозкладні матеріали, а дизайнери створюють мінімалістичні, але змістовні візуальні рішення.

Український комунікативний дизайн має унікальні передумови для розвитку, зумовлені як культурними, так і політичними чинниками. Після 2014 року, а особливо з початком повномасштабної війни, комунікативний дизайн в Україні став інструментом культурного опору, мобілізації, солідарності. Візуальні кампанії, айдентика волонтерських ініціатив, брендинг українських міст – усе це формує нову візуальну мову, яка поєднує традицію з сучасністю.

Університети, зокрема КНУТД, ЛНУ, НАОМА, активно впроваджують міждисциплінарні програми з комунікативного дизайну, що поєднують графіку, соціологію, психологію, технології. Це формує нове покоління дизайнерів, здатних працювати на перетині гуманітарних і технічних сфер.

Зростає роль дизайну у формуванні міського простору, громадських ініціатив, інклюзивного середовища. Комунікативний дизайн дедалі більше орієнтується на потреби громади, естетику повсякденності, емоційну безпеку.

Українські дизайнери активно інтегруються у світові ринки через фриланс-платформи, міжнародні конкурси, колаборації. Український дизайн стає впізнаваним завдяки своїй глибокій символіці, емоційності та культурній щільності.

Література

1. Яна Вишкварка. Сутність та становлення візуальної мови графічного дизайну в Україні. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Серія: Мистецтвознавство. 2018. С. 234-240.
2. Ворона, Н., Слівінська, А. (2024). Тенденції сучасного графічного дизайну. *Молодий вчений*. 6 (130) С. 13-18.
3. Ольга Гладун. *Комунікативний дизайн у просторі сучасної культури: естетичне і функціональне*. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2020 р., м. Київ): В 2-х т. Т. 2. Київ: КНУТД, 2020. С. 50-53.

АКЦИДЕНТНИЙ ШРИФТ: НАЦІОНАЛЬНИЙ КОЛОРИТ ШРИФТОВОЇ ГРАФІКИ

*ст. викладач Олена Галицька,
магістрант Павло Бурмиляк*

Акцидентний шрифт, що проявляє національний колорит шрифтової графіки, є інструментом візуальної культури і дозволяє донести до внутрішньої аудиторії відчуття національної ідентичності та репрезентувати культурну спадщину країни закордонному глядачеві. Художньо-образна складова акциденції виражена у візуальній формі забезпечує йому відповідне емоційне забарвлення в очах реципієнта та сприяє більш легкому запам'ятовуванню, а надалі й формуванню нового уявлення про національну візуальну культуру [1; 3].

Під “шрифтовою графікою” слід розуміти графічне накреслення літер і знаків приведені в єдину стилістично виважену і композиційно цілісну систему. Термін “акцидентний шрифт” позначає систему шрифтових знаків, спроектовану з метою передачі художнього образу та задля виконання певного функціонального призначення. Володіючи потужним художньо-образним потенціалом, водночас, акцидентний шрифт має бути читабельним, тобто мати візуально зрозумілу форму.

Серед основних принципів побудови акцидентного шрифту слід виокремити: модульний, де форма літер складається з поєднання чітко визначених елементів - модулів; та зображувальний, де кожна літера може мати власну унікальну форму та образ. Різні види традиційного українського декоративно-прикладного мистецтва є джерелом візуальних елементів, які в ході їх переосмислення здатні стати структурними складовими модульної акциденції або основою для стилізації зображувального акцидентного шрифту [1]. Крім того, значна спадщина шрифтового мистецтва, зокрема від інкунабул і стародруків до шрифтових розробок В. Кричевського, Г. Нарбута, В. Юрчишина, Н. Хасевича та більш сучасних дизайнерів і каліграфів В. Мітченка, В. Чебаника, О. Чекаля, Д. Растворцева є також потужним підґрунтям для подальших модифікацій шрифтових форм [2].

Від так, проектування шрифтової графіки, яка б володіла культурною автентичністю, запропоновано здійснювати наступними способами:

1. Трансформація форми літер з огляду на естетику українських рукописних та мальованих шрифтів або компіляція рукописних літер з наборними (шрифт Narbut Г.Заречнюка створений на основі абетки Г.Нарбута, яка базується на поєднанні старої кирилиці та козацького скоропису: шрифтова гарнітура Rutenia В.Чебаника поєднує старослов'янські

форми літер, зокрема в'язі, та декоративні елементи українського скоропису) [2; 4];

2. Використання модифікацій візуальності української традиційної культури, зокрема орнаментики або елементів символіки, в якості формотворчих складових літер (шрифт О. Чекаля для Державної служби України з етнополітики та свободи совісті поєднує стилістику українських, татарських та єврейських орнаментів; шрифт Kalyna О. Александрової та Л. Турецького базується на орнаментальних композиціях Г. Нарбути) [3; 5].

Модифікація літер на рівні форми з метою надання їй етнокультурної своєрідності вимагає від дизайнера ретельного дослідження традиційної візуальної культури, та може здійснюватись за допомогою таких методів:

- метод стилізації та інтерпретації – надання характерних ознак певного шрифту або виду народного мистецтва (шрифт NAMU Д. Растворцева створений для Національного художнього музею України, має 20 стилістичних наборів, а його літери стилізовані під різні історичні періоди),

- метод евристичного комбінювання – перестановка або компіляція елементів орнаментального мотиву або прописів, мальованих шрифтів (шрифт Digital Stitch Л. Турецького поєднує в собі традиційну вишивку хрестиком, піксельну графіку та пластику ліній друкованих плат),

- метод наслідування – використання силуету етнокультурного мотиву або історичної форми шрифту (шрифт Volya М.Можини створений на основі літерацій Н. Хасевича) [1].

Висновок: національно ідентифікований акцидентний шрифт, спроектований на основі інтеграції мотивів етноорнаментів, візуальних символів, історичних шрифтових форм, здатен посилити культурні наративи та відчуття національної приналежності. Подальше дослідження варто проводити з метою окреслення впливу акцидентного шрифту на побудову національного культурного бренду.

Література

1. Удріс-Бородавко Н. Графічний дизайн з українським обличчям. Київ: ArtHuss, 2023. 204 с.
2. Мітченко В. С. Естетика українського рукописного шрифту. Київ: Грамота. 2007. 208 с.: іл.
3. Костенко І. О. Акцидентний шрифт як символ національної ідентичності. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2025. № 2. С. 27–32.
4. Можина М., Тщик Т. Шрифт Volya. *Літопис українського дизайну*. 2024–2025. № 3. С. 35–49.
5. Рибалко С., Чен Ч. Олексій Чекаль: літери і сенси. Худпром: *Український журнал з мистецтва і дизайну*. 2024. Т. 26. № 2. С. 43–58.

ВІДМІННОСТІ ПРИ ВСТАНОВЛЕННІ АВТОРСТВА В ТВОРАХ ДИЗАЙНУ ТА МИСТЕЦТВА

*ст. викладач Ірина Гладкова,
викладач Катерина Канюк,
магістрантка Анна Сухоносова*

Питання встановлення авторства має важливе значення для захисту прав творців у різних галузях культурної та креативної діяльності. Законодавство України визначає єдиний підхід до охорони авторських прав на твори науки, літератури та мистецтва, проте у практичному застосуванні виявляються суттєві відмінності залежно від того, йдеться про твори образотворчого мистецтва чи про твори дизайну. Це зумовлено як відмінностями у природі цих творів, так і специфікою їх використання, поширення та документального підтвердження авторства. До категорії творів образотворчого мистецтва відносять картини, графіку, скульптуру, гравюри, фотографію та інші об'єкти, що мають передусім художнє, естетичне значення. Авторство в таких творах тісно пов'язане з особистістю митця і проявляється насамперед у творчій індивідуальності та неповторності художнього бачення.

Особливістю правового режиму творів мистецтва є те, що поряд із майновими правами (право на використання, відтворення, поширення) законодавство закріплює широке коло особистих немайнових прав.

До них відносять:

- право визнаватися автором;
- право на ім'я (публікація твору під власним іменем чи псевдонімом);
- право на цілісність твору;
- право доступу до твору;
- право слідування.

Право доступу означає можливість автора отримати доступ до свого твору для відтворення, навіть якщо оригінал перебуває у власності іншої особи. Право слідування передбачає, що автор (або його спадкоємці) мають право на частку від суми кожного наступного продажу оригіналу твору на вторинному ринку. Це положення є особливо значущим для художників, чії роботи здобувають цінність з часом. Таким чином, у сфері мистецтва встановлення авторства базується на унікальності творчого внеску митця та на закріпленні його особистих немайнових прав, які є невідчужуваними та зберігаються за автором навіть після передачі майнових прав.

Дизайн належить до особливих об'єктів авторського права, які поєднують у собі художній та функціональний аспекти. Він створюється з метою практичного застосування – у виробництві, комерції, рекламі, архітектурі чи побуті. Тому в центрі уваги при визначенні авторства у сфері дизайну постає не лише творчий характер, а й договірні відносини між автором і замовником. Часто твори дизайну виникають у рамках професійної діяльності – за контрактами, службовими завданнями, конкурсними умовами. У такому випадку постає питання розподілу майнових прав: кому вони належать – автору чи замовнику. Законодавство дозволяє передавати майнові права, але особисті немайнові права (право визнаватися автором, право на ім'я тощо) залишаються за дизайнером у будь-якому разі.

На відміну від мистецтва, у дизайні велике значення має документальне підтвердження авторства. Доказами можуть бути ескізи, креслення, робочі файли, проміжні варіанти та інша проектна документація, що підтверджує індивідуальний внесок автора. Це пов'язано з тим, що дизайнерські рішення нерідко мають прикладний характер і можуть сприйматися як технічні, тому потрібно довести саме творчу складову.

У сфері мистецтва реалізація майнових прав здебільшого зводиться до продажу оригіналів творів, організації виставок, створення копій чи репродукцій. Для дизайну ж характерне масове тиражування та комерційне використання результатів. Дизайнерський продукт може застосовуватися у промисловому виробництві, рекламних кампаніях, серійному виготовленні предметів чи інтер'єрів. Це зумовлює необхідність заздалегідь обговорювати в договорах обсяг прав: територію використання, строки, можливість адаптації та модифікацій.

Таким чином, у випадку дизайну майнові права відіграють значно більшу роль, ніж у сфері традиційного мистецтва, а юридична безпека творчого продукту часто залежить від ретельності укладання договорів.

Отже, встановлення авторства у творах мистецтва та дизайну має спільну основу – автором є особа, яка своєю творчою працею створила твір. Проте існують важливі відмінності:

У мистецтві авторство тісніше пов'язане з особистістю митця та його немайновими правами.

У дизайні на перший план виходить питання майнових прав та їх розподілу між автором і замовником.

Для мистецтва важливими є спеціальні гарантії (право доступу, право слідування), тоді як у дизайні вони мають обмежене застосування. У дизайні доказ авторства часто вимагає додаткових матеріалів (ескізів, макетів, документації). Використання творів мистецтва зазвичай пов'язане з продажем оригіналів чи репродукцій, тоді як дизайн призначений для масового

використання і комерційного поширення. Таким чином, різниця між цими двома сферами полягає не лише в характері самих творів, а й у способах закріплення та реалізації авторських прав. Розуміння цих відмінностей є важливим для правильного оформлення договірних відносин, захисту інтересів авторів та забезпечення правомірного використання творчих результатів.

Література

1. Криволапов М. О. Особливості правового регулювання авторських прав на твори мистецтва. Актуальні питання у сучасній науці. 2022. №10. С. 38–47.
2. Гладкова І.П., Галицька О.В. Встановлення авторства в творах образотворчого мистецтва. 2021. Навчально-методичний посібник. ЧДТУ. Черкаси. 48 с.
3. Басай О. В. Підстави виникнення цивільних прав у сфері авторського права. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 2. Том 1.
4. Денисова Р. О. Авторське право на службові твори. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 115.

ЖИВОПИСНІ ПРАКТИКИ ЯК СУЧАСНІ ОБРАЗИ КОМУНІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ БАТИКА)

*засл. худ., канд. пед. наук, доц. Тетяна Касьян,
засл. худ. України, доц. Юрій Іщенко,
магістрантка Анастасія Комірча*

Сучасні живописні практики дедалі більше виконують роль не лише естетичну, а й комунікативну, які виходять за межі естетичного та виконують функцію візуального посередництва між автором та глядачем.

Особливу увагу приділено техніці батика, яка поєднує традиційні декоративні засоби, спирається на давні технології (резерв, фарбування, багат шаровість), але водночас інтегрується у сучасний мистецький простір, в якому поєднується декоративність і символічність, що дозволяє створювати оригінальні образи через матеріал та фактуру тканини [2].

Батик як художня практика не обмежується декоративною функцією. Він здатний формувати комунікативні смисли, які стають посередниками між митцем і глядачем.

Батик зберігає традиційну декоративну функцію, але водночас актуалізується як інструмент художнього висловлювання на соціокультурні теми. Передача соціальних меседжів відбувається через візуалізацію

суспільно значущих тем: екології, гендерної рівності, культурної пам'яті тощо.

У батикових практиках формується культурна ідентичність, яка відображається через національні та регіональні символіки: традиційні орнаменти, мотиви природи, сакральні знаки. Символіка орнаменту й колористики від побутового вжитку до сакрального значення дозволяє транслювати ідеї ненав'язливо у метафоричній формі. Візуальні образи мають багатошаровий комунікативний характер, який поєднує індивідуальне та колективне значення. Через комунікацію з глядачем батик формує простір інтерпретацій, де сприймач стає активним учасником діалогу [3].

Робота з тканиною підкреслює «живу» природу мистецтва, що може апелювати до теми екологічної свідомості.

Вираження особистісних переживань художник передає завдяки багатошаровій техніці, здатній передати внутрішні стани художника: напругу, гармонію, динаміку. Краплі, розтікання фарби, несподівані переходи кольорів стають метафорами емоційної нестабільності або, навпаки, внутрішньої цілісності. У такий спосіб художник комунікує з глядачем на рівні емоцій, які створюють простір емпатії, Залучає глядача до інтерпретаційного процесу [1, 4].

Через тканину, як носія інформації, мистецтво наближається до глядача, яке формує відчуття належності до певної культурної спільноти, також батик може виступати засобом міжкультурного діалогу, який поєднує елементи локальної традиції з глобальними художніми тенденціями. Тканина – текстиль має особливий культурний код, який сприймається як «теплий» та «людяний» медіум у порівнянні з цифровим образом.

Мова кольору й фактури є стратегією комунікації. Кожне колористичне рішення несе певний смисл, що може бути універсально зрозумілим (теплі тони – енергія, холодні – спокій) або культурно специфічним (червоний у східних культурах – свято, в європейських – драматизм). Фактурність тканини створює особливий «тактильний» канал сприйняття, який підсилює комунікативний ефект. У батикових роботах формується особливий код спілкування, де колористика й матеріальність стають рівноправними із сюжетністю.

Батик у сучасному мистецькому контексті візуальної культури може виступати як автономний твір мистецтва, так і як інтегрований у мультимедійні практики: інсталяції, сценографії, перформанси з поєднанням традиційної техніки з сучасними експериментальними пошуками.

Отже, живописні практики на прикладі батика можна розглядати як полікодовий вид мистецтва, у якому поєднуються візуальний, символічний, емоційний і культурний рівні комунікації. Живописні практики у ХХІ столітті

виходять за межі суто декоративної функції й набувають комунікативного виміру. Батик, як одна з форм живопису на тканині, поєднує традиційність та інноваційність та формує нові образи культурної взаємодії у глобальному мистецькому просторі.

Література

1. Касьян Т. К. Порівняльний аналіз писанкарства й батика в історичному й технологічному аспектах. *Вісник Черкаського університету, серія: педагогічні науки* [зб. наук. ст.]. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького. 2008. Вип. №131. С. 62 – 66.
2. Касьян Т. К. «Батик» із дисципліни «Декоративно-прикладне мистецтво» з практикумом у навчальних майстернях для студентів 3-4 курсу в галузі знань 0202 Мистецтво за напрямом підготовки б. 020205 – образотворче мистецтво» [навч-метод. посібн.]. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 50 с.
3. Касьян Т. К. Художній розпис тканини в техніці «батик» в історичному, технологічному та творчому аспектах. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв* [зб. наук. ст.], Харків: ХДАДМ, 2008. Вип. 11. С. 63-67.
4. Касьян Т. К. Додаткові ефекти які допомагають створювати художні образи в техніці батика *Вісник Черкаського університету, серія: педагогічні науки* [зб. наук. ст.]. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького. 2009. Вип. №145. С. 50 – 52.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У FASHION INDUSTRIES: ПЕРСПЕКТИВИ

*ст. викладач Тетяна Хутка,
викладач Олександра Ковбаса,
студент Ілля Поповіченко*

У сучасному світі технологічні інновації суттєво змінюють усі сфери життя людини, і мода не є винятком. Основною передумовою розвитку штучного інтелекту стало прагнення покращити умови життя за рахунок автоматизації рутинних процесів, підвищення продуктивності та створення нових можливостей у різних сферах діяльності. Одним із перших дослідників цього напрямку був Алан Тюрінг, ним же були здійснені істотні дослідження в галузі, які він називав «машинним інтелектом». «У 1950 році Алан Тюрінг представив свою знакову працю «Обчислювальні машини та інтелект», де висловив ідею про створення машин, здатних мислити. А вже у 1956 році на Дартмутській конференції Джон Маккарті ввів у науковий обіг поняття «штучний інтелект». Саме ця подія стала відправною точкою для системних досліджень у сфері імітації людського інтелекту машинами».

Найвищий рівень інвестицій та зацікавленості до ШІ відбувся у 2020-х роках, коли до багатьох задач науки та промисловості стали успішно застосовувати машинне навчання завдяки новим методам.

У сучасних умовах технологічного прогресу він знаходить місце і в модній індустрії.

Здатність ШІ перетворювати та покращувати різні аспекти моди зробила його незамінним для брендів, дизайнерів та споживачів. Його вплив в моді – це не просто про зручність, а скоріше про ефективність, оскільки це робить моду більш персоналізованою, кастомізованою. Розвиток digital-fashion відбувається надзвичайно швидко, і значним поштовхом для цього стала пандемія Covid-19, яка активізувала впровадження віртуальної моди та інтерактивних технологій. Сьогодні завдяки штучному інтелекту можна створювати тривимірні цифрові моделі одягу, що дає змогу дизайнерам випробовувати різні конструктивні рішення без потреби у фізичному зразку. Такий підхід економить час, зменшує витрати ресурсів та є екологічно безпечним. Ця практика актуальна як для компаній, що спеціалізуються на digital-fashion, так і для брендів, які працюють у традиційному форматі.

Грамотний підбір одягу на сайтах, створення віртуальних моделей для он-лайн примірок, швидкий візуалізатор власних ідей. Stitch Fix використовує алгоритми для передбачення продажів і вибору асортименту заздалегідь на рік, зменшуючи витрати і недопродажі.

Виготовлення моделей це не єдина робота де використовують ШІ в моді, часто це прогнози, робота з аудиторією і трендами, підрахунки і сортування. В Vogue Business – інструменти на кшталт Spate + ChatGPT аналізують пошукові дані та інші джерела, щоб передбачати тренди у fashion і beauty швидше, з меншими ресурсами. У Techracker: ШІ допомагає збирати дані зі соцмереж, блогів, сайтів, щоб відстежувати, які стилі, кольори, тканини зараз набувають популярності. Lalaland: стартап, який створює віртуальні моделі для e-commerce, щоб зменшити витрати і збільшити різноманітність у представленні продукту.

А також скажімо, що люди творчої професії, фахівці різних галузей, що зможуть поєднати ШІ зі своєю роботою матимуть значний пріоритет, зберігаючи при цьому самобутність людини, яка перетворює творчість у неповторну річ, процес тощо. Це дасть потужний дует з технологіями та доповнить людську креативність, а не замінить її.

Разом із перевагами впровадження штучного інтелекту у модну індустрію виникають і складні питання етичного характеру та безпеки персональних даних. Масове збирання й обробка інформації про споживачів потребує чітко визначених механізмів захисту приватності. Додатково існує загроза появи надто шаблонних або спрощених дизайнерських рішень, що може знизити художню цінність продуктів. Також варто враховувати ризик генерації недостовірних або повністю вигаданих результатів, що може вплинути на репутацію брендів та довіру клієнтів.

Застосування штучного інтелекту у сфері моди водночас відкриває нові можливості та породжує низку викликів для дизайнерів, моделей і фотографів. З одного боку, технології дозволяють удосконалювати процес проєктування, створювати персоналізовані рішення для клієнтів, використовувати віртуальних інфлюенсерів та генерувати ідеї для колекцій і ескізів. Водночас існують ризики, пов'язані з можливим скороченням робочих місць, порушенням авторських прав, виникненням етичних суперечностей та закріпленням нереалістичних і навіть шкідливих стандартів краси.

Література

1. Грицишин В.С. *Штучний інтелект: сьогодні і завтра*. Міжнародна наукова конференція «Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій». С.247-248.
2. Шкіль Л.Б. Як штучний інтелект допомагає створювати креатив. 12 способів застосування [Електронний ресурс]/ Любомир Б. Шкіль// Ain.ua. – 2022. Режим доступу до ресурсу: <https://ain.ua/2022/01/28/shtuchnij-intelekt-dopomagaye-kreativ/>.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ, ВИКОРИСТАННЯ В МОУШН-ДИЗАЙН

*викладач Вікторія Кудревич,
викладач Вікторія Шкретій,
магістрант Денис Кононенко*

Сучасна еволюція графічного дизайну не можлива без широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які глибоко змінили як процедуру створення візуальних образів, так і методи їхньої передачі для глядача.

Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методик, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, які інтегруються з метою здійснення збору, обробки, збереження, поширення, представлення та використання інформації в інтересах її користувачів. Поняття «інформаційно-комунікаційні технології» часто прирівнюють з «інформаційними технологіями» (ІТ), проте ІКТ є ширшим терміном, який підкреслює роль уніфікованих технологічних рішень і інтеграцію телекомунікацій (дротових та бездротових каналів), комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, а також систем зберігання та аудіовізуальних технологій, що дозволяють користувачам створювати, отримувати, зберігати, передавати і змінювати інформацію. Іншими словами, в ІКТ входять ІТ-рішення, телекомунікації, медіа-трансляції, усі види обробки та передачі

аудіо- і відео-матеріалів, а також мережеві функції управління й моніторингу. Вперше цей термін з'явився у 1997 році в доповіді Денніса Стівенсона, підготовленій для уряду Великої Британії. Інформаційно-комунікаційні технології створюють і підтримують інформаційні процеси, зокрема пошук, збір, передачу, збереження, накопичення, тиражування даних та забезпечення доступу до них [1].

Застосування цифрових засобів дає можливість об'єднувати зображення, відео, аудіо та інтерактивні компоненти в один візуальний контекст, що створює динамічність, мультимедійність і гнучкість при розробці. ІКТ прискорюють втілення дизайнерських ідей, дозволяють адаптувати матеріали до різних платформ і відкривають нові можливості візуальної комунікації [3].

Видатне місце серед напрямків цифрового дизайну займає моушн-дизайн, який вважається розширенням графічного дизайну у динамічному оточенні. У порівнянні зі статичними зображеннями моушн-дизайн працює з часом і рухом, завдяки чому він може не лише привертати увагу, а й ефективно ілюструвати складні процеси та взаємозв'язки. Динамічна типографіка, м'які переходи, перетворення контурів та узгодження з музичним супроводом створюють унікальну комунікаційну форму, фонду створює унікальну мову, яка перетворює абстрактні концепції у більш зрозумілі й емоційно насичені [4].

Одним із успішних прикладів використання ІКТ у моушн-дизайні виступає візуальний проєкт музею математики «Кубоїд». Музей математики – це простір для дослідження математичних явищ через експерименти з інтерактивними експонатами. Завданням музею є продемонструвати, яким чином математичні закони діють у природі, техніці та у повсякденному житті. Математика – це не абстрактні формули в підручнику, а невід'ємна складова нашої буденності: планування маршруту на день, розрахунок, скільки гривень має внести один підписник, щоб покрити збір, о котрій годині слід вийти з офісу, аби встигнути точно у свій автобус. У цьому просторі гості мають змогу вивчати геометрію, алгоритми, теорію ймовірностей та інші математичні явища. Інтерактивні експонати дозволяють досліджувати закони математики, спостерігаючи їх прояви у реальному світі. Освітні лабораторії пропонують вивчення абстрактних понять через ігрові методи. Спеціальні зали призначені для проведення навчальних програм, наукових шоу та надихаючих зустрічей. Геометричні форми оживають завдяки анімації, яка демонструє їхні трансформації, просторові обертання та взаємодію кольору зі світлом. Як і в усіх випадках, цей підхід не лише спрощує сприйняття математичних абстракцій, а й створює відчуття активної участі відвідувача у науково-освітньому середовищі музею. У цьому контексті моушн-дизайн

перетворюється на ефективний інструмент поширення знань у соцмережах, де короткі динамічні візуальні фрагменти швидко передають ідеї і викликають інтерес до теми [2].

Майбутнє моушн-дизайну тісно переплетено з впровадженням технологій доповненої та віртуальної реальності, розробкою інтерактивних інсталяцій і застосуванням штучного інтелекту в процесі творчості. Це доводить, що ІКТ не лише розширюють кордони графічного дизайну, а й творять нову культуру візуальної комунікації, в якій рух і динаміка стають фундаментальними елементами сучасного візуального мистецтва [3].

Література

1. Сало, Н. М. *Інформаційно-комунікаційні технології в контексті сучасних міжнародних відносин : магістр. робота* (спеціальність 8.02010501 – Документознавство та інформаційна діяльність). Тернопільський національний економічний університет. 2017.
2. Музей математики МАН України. (2025). *Про музей* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mathmuseum.com.ua/pro-muzej/> (дата звернення: 22.09.2025).
3. Shi, X., Wang, Y., Wang, Y., Zhao, J. (2024). *Piet: Facilitating Color Authoring for Motion Graphics Video* [Електронний ресурс]. arXiv, 4 березня 2024. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.02199>.
4. Maselli, V., Panadisi, G. (2022). *Motion design and visual communication in the era of 'diffuse design' paradigm: analysis and evaluation of a didactic experiment* [Електронний ресурс]. Design Science. Vol. 8. Article e22. Cambridge University Press. 23 серпня 2022. DOI: <https://doi.org/10.1017/dsj.2022.15>.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ДИЗАЙН: ВІЗУАЛЬНА ЄДНІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ

*ст. викладач Олена Галицька,
магістрант Павло Бурмиляк,
магістрант Сергій Липовець*

Інформаційний дизайн виступає ключовим елементом сучасного урбаністичного середовища, забезпечуючи ефективну комунікацію між містом та його мешканцями. Він передбачає створення систем візуальної інформації, що полегшують орієнтацію у просторі, сприяють взаємодії та формуванню соціальної згуртованості. У сучасних містах, де щодня зростає обсяг інформації та прискорюється темп життя, роль інформаційного дизайну стає ще більш значущою, оскільки він дозволяє зменшити когнітивне навантаження та створити комфортну для користувачів атмосферу [1].

Візуальна єдність громадського простору є важливим аспектом інформаційного дизайну. Вона забезпечується через уніфікацію кольорових

схем, вибір шрифтів, стандартизацію елементів та інтеграцію інформаційних носіїв з архітектурним оточенням. Уніфікована кольорова палітра та єдиний стиль шрифтів створюють цілісний образ простору, що сприймається користувачами як органічна та впорядкована система. Систематизація інформаційних елементів, включно з вказівниками, знаками та іншими навігаційними маркерами, полегшує їх сприйняття та забезпечує швидке розуміння необхідної інформації. Важливим чинником є також органічна інтеграція цих елементів у архітектурний контекст, що дозволяє уникнути візуального шуму та підвищує естетичну цінність простору.

Психологічні та когнітивні аспекти сприйняття інформації відіграють визначальну роль у формуванні ефективних систем. Людина здатна швидко обробляти та інтерпретувати візуальні сигнали, проте цей процес залежить від культурних особливостей та попереднього досвіду. Водночас емоційне сприйняття кольорів, форм і символів впливає на загальне враження від простору і на рівень комфортності його використання. Врахування цих факторів дозволяє дизайнерам створювати простори, що не лише функціонально ефективні, але й психологічно привабливі для мешканців [3].

Успішне застосування інформаційного дизайну в міських умовах можна простежити на прикладі навігаційних систем, які стандартизують розташування вказівників і забезпечують швидку орієнтацію, знижуючи стрес користувачів. Важливим аспектом є також інтеграція інформаційних елементів у транспортні системи: на зупинках та транспортних засобах застосовуються візуальні сигнали, які полегшують комунікацію з пасажиром та забезпечують зрозумілу інформацію про маршрути, розклад і пересадки. У громадських просторах та парках інформаційний дизайн дозволяє створювати інтерактивні карти, інформаційні стенди та вказівники, що підвищують комфорт перебування та сприяють більш ефективному використанню простору [2].

Сучасні виклики, що стоять перед інформаційним дизайном у громадському просторі, пов'язані з інклюзивністю та адаптивністю систем. Забезпечення доступності інформації для людей з обмеженими можливостями та адаптивність систем, що дозволяють оперативно реагувати на зміни у міському середовищі, є ключовими завданнями для майбутнього розвитку галузі. Ці фактори разом створюють передумови для підвищення соціальної згуртованості та комфортності громадських просторів, де візуальна інформація стає універсальним засобом комунікації та взаємодії.

Таким чином, інформаційний дизайн не обмежується лише естетичною функцією; він є важливим інструментом організації простору, орієнтованим на потреби користувачів та їхню когнітивну обробку інформації. Візуальна єдність громадського простору забезпечує зручність, доступність та емоційну

привабливість середовища, сприяє інтеграції архітектури та соціальної функції міста, а також формує позитивне сприйняття міського середовища загалом [1; 3].

Література

1. Boeing, G. Measuring the Complexity of Urban Form and Design [Електронний ресурс]. 2017. С. 1-22. Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/1705.01986>
2. Crucitti, P., Latora, V., Porta, S. Centrality Measures in Spatial Networks of Urban Streets [Електронний ресурс]. 2005. С. 1-4. Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/physics/0504163>
3. Kryssanov, V. V., Okabe, M., Kakusho, K., Minoh, M. Communication of Social Agents and the Digital City A Semiotic Perspective [Електронний ресурс]. 2006. С. 1-15. Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/cs/0605121>

КОЛЬОРОЗНАВСТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД КОМУНІКАТИВНОГО ДИЗАЙНУ

*ст. викладач Іван Суржиков,
студентка Леся Тарахтій*

Колір є потужним інструментом комунікативного дизайну, який викликає емоції та впливає на сприйняття та поведінку людей. Його осмислене застосування сьогодні стає ключовим для створення ефективної та сучасної комунікації. Це не лише візуальний, а й емоційний, культурний та психологічний феномен.

Властивість викликати емоції митець використовує для створення позитивних відчуттів. Довжина хвилі світла визначає, які саме емоції викликає колір, наприклад, відчуття тепла чи холоду, збудження чи заспокоєння. Взаємозв'язок між фізичними властивостями світла та його психофізіологічним впливом на людину є основоположним для стратегічного використання кольору в дизайні. Дизайнери застосовують акценти, нюанси та контрасти, світлі та темні, насичені, слабонасичені, відступаючі та наступаючі, доповнюючі кольори, щоб досягти поставленої цілі. Мета залежить від ідеї – може шокувати публіку або створювати розслаблюючу атмосферу.

Зв'язок між кольором та емоціями є двостороннім. Дослідження показують, що позитивні емоції підвищують чутливість до теплих кольорів (червоний, жовтий), тоді як негативні – до холодних (синій, зелений). Це означає, що візуальний дизайн не лише формує емоції, а й сприймається крізь призму поточного емоційного стану людини. До того ж кожен колір має унікальний психологічний вплив. Наприклад, синій асоціюється з довірою та

спокоєм, червоний – з енергією та пристрастю, а зелений – з природою та ростом.

Йоганнес Іттен у своїх дослідженнях акцентував увагу на суб'єктивному сприйнятті кольору. Він виявив, що гармонія кольорів не є універсальною та об'єктивною, а залежить від індивідуальних асоціацій та емоцій. Його експерименти з учнями показали, що кожен має власну концепцію гармонійного поєднання кольорів, що відображає його особистість та внутрішній світ [1, с. 24–28].

Згідно з дослідженнями, до 80% інформації людина сприймає візуально, що робить колір не просто естетичним елементом, а потужним інструментом впливу на психофізіологічні реакції та поведінку глядача. Від правильно підбраної кольорової палітри залежить успіх бренду, ефективність рекламної кампанії та зручність користувацького інтерфейсу. За даними KissMetrics, для 85% покупців колір є вирішальним фактором при прийнятті рішення про покупку [3, с. 36].

У сучасному світі, де спостерігається зростання візуального шуму, виникає необхідність виділення дизайну через осмислену кольірну стратегію. Сучасне покоління звикло сприймати інформацію швидко. Колір передає інформацію миттєво, оскільки це найшвидший спосіб комунікації, який наш мозок обробляє швидше за форми чи текст. Використання контрастних та акцентних кольорів допомагає виділити елементи та спрямувати увагу користувача до ключових елементів, таких як заголовки, кнопки заклику до дії та важлива інформація.

Традиційний підхід до кольорового дизайну часто ґрунтується на інтуїції та особистих вподобаннях дизайнера. Проте інтуїція може бути обмежена особистими упередженнями. Сучасна методологія дизайну переходить до data-driven підходу, де кольірні рішення приймаються на основі аналізу даних та метрик. Згідно з дослідженнями, компанії, що використовують data-driven стратегії, у 23 рази частіше залучають клієнтів і у 6 разів частіше їх утримують. Найбільш інноваційний підхід полягає в синергії інтуїції, що дозволяє передбачити естетично привабливе рішення, та даних для доведення ефективності рішення [2, с. 25–32].

Близько 5% населення має ту чи іншу форму дальтонізму. Різні види дальтонізму – монохроматичний, дихроматичний, аномальний трихроматичний – впливають на здатність розрізняти кольори. Старіння також може послабити гостроту зору та змінити сприйняття кольору. Ігнорування цього факту може зробити контент нечитабельним для значної частини аудиторії, що призведе до втрати потенційних клієнтів. Сучасний підхід до кольору має враховувати доступність для людей з різними порушеннями зору. Дизайнери використовують високий контраст між

текстом та фоном, щоб забезпечити читабельність, що робить комунікацію ефективною для ширшої аудиторії [3, с. 64–67].

Хоча гармонійні поєднання часто складаються зі схожих відтінків, справжній шедевр народжується з унікальних, сміливих комбінацій. Якщо раніше перевага надавалася перевіреним «правильним» поєднанням, то сьогодні дизайнери сміливо експериментують з неочікуваними комбінаціями відходячи від старих традицій. Замість сліпого слідування правилам, дизайнери роблять акцент на впевненості у своєму виборі. Комерційний дизайн, брендинг, інтер'єрні рішення – скрізь колір використовується для передачі ідеї, а не лише для естетичної привабливості [3, с. 7].

Штучний інтелект змінює колір у дизайні, дозволяючи автоматизувати підбір палітр та персоналізувати їх для конкретної аудиторії. ШІ перетворює колір з інтуїтивного інструменту на стратегічний елемент комунікації. Проте він не володіє суб'єктивним досвідом, інтуїцією та емоціями, які є основою творчості, на відміну від людини, яка здатна відчувати, експериментувати та свідомо порушувати правила, щоб створити щось оригінальне та емоційно резонансне. Саме унікальне бачення дизайнера надає роботі неповторний характер, який не може бути відтворений машиною.

Колір у сучасному дизайні еволюціонував від інтуїтивного до стратегічного інструменту, що поєднує в собі наукові дані, інклюзивність та індивідуальне бачення дизайнера. Це поєднання дозволяє створювати не просто естетично привабливі, а й ефективні, осмислені та доступні візуальні комунікації.

Література

1. Йоганнес Іттен. Мистецтво кольору. Навчальний посібник. К.: ArtHuss. 2022. С. 19; 24–28.
2. Kate Strachnyi. ColorWise: A Data Storyteller's Guide to the Intentional Use of Color: O'Reilly Media. 2023. С. 25–32; 99–107.
3. Шон Адамс. Color Design Workbook: Rockport Publishers, 2017. С. 7; 34; 36; 64–67.

ПЛАКАТНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

*д-р істор. наук, проф. Олена Храмова-Баранова,
ст. викладач Сергій Деркач,
магістрантка Анастасія Манн*

Плакатне мистецтво традиційно посідає особливе місце в історії графічного дизайну. Від початку ХХ століття це мистецтво стало ефективним інструментом масової комунікації, здатним одночасно виконувати функції

інформування, агітації та реклами. У сучасних умовах цифровізації, плакат зберігає свою актуальність, але трансформується, використовуючи інноваційні комунікаційні технології. Мистецтво плаката почало розвиватися швидкими темпами ще з винаходу друкарського верстата Й. Гутенбергом у XV ст. Значний внесок у розвиток плакатного мистецтва зробив французький живописець і літограф Жуль Шере, який вважав, що рекламний плакат приверне увагу глядачів лише в тому випадку, якщо він буде простим, лаконічним і виразним. Домогтися такого результату можна було за рахунок контрастних кольорів та читабельного тексту. Жуль Шере спростив процес хромолітографії, зробивши основні кольори напівпрозорими, які він потім зміг накладати один на одного й отримувати в результаті різні відтінки. Жуль Шере є автором афіш для мюзикл-холів і театрів, таких як «Олімпія», «Театр опери», «Фолі-Бержер». Після років соціальних і політичних криз з 1960-х років, плакатне мистецтво почало відроджуватися завдяки художньому напрямку поп-арт, що ототожнив високу культуру з масовою. Плакати в стилі поп-арт друкувалися за допомогою трафаретного друку. Розвиток цифрових комп'ютерних технологій сприяв позитивним змінам у дизайні плакату. Наприклад, у 1984 році компанія Apple випускає персональний комп'ютер Macintosh з вбудованим графічним інтерфейсом, що допоміг об'єднати та спростити роботу з типографікою, фотографією та версткою. З появою професійних графічних редакторів змінюється характер і художня мова плакату, водночас з'являється можливість поєднувати в плакатному мистецтві традиційні техніки із цифровими.

Плакат як засіб комунікації виконує інформаційну функцію, має емоційно-впливовий потенціал, через використання метафор, типографіки, шрифту, графічних технік, кольору і надає швидкість сприйняття інформації, оскільки працює візуальна мова. Плакатне мистецтво залишається актуальним у сучасному графічному дизайні завдяки своїй універсальності, здатності швидко й емоційно впливати на аудиторію, а інноваційні комунікаційні технології (цифрові формати, motion design) не лише розширюють межі плаката, а й перетворюють його на інтерактивний інструмент комунікації. Таким чином, плакат еволюціонує від традиційного друкованого носія до мультимедійної платформи, здатної формувати нові соціокультурні практики.

Література

1. Ковальчук, І. Сучасне плакатне мистецтво: традиції та інновації. Львів: ЛНУ. 2021.
2. Сидоренко, Н. Плакат як форма соціальної комунікації. Київ: НАКККіМ. 2020.
3. Khramova-Baranova O. L., Kudrevich V. V., Baranov H., H. Zvonkova Emergence and Evolution of Computer Design in Ukraine and the World. 2023 IEEE International Conference on Information and Telecommunication Technologies and Radio Electronics (UkrMiCo): proceedings. Kyiv. 2023, Pp. 364–368. DOI:10.1109/UkrMiCo61577.2023.10380346

КРИПТОМИСТЕЦТВО: КОМУНІКАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

викладач, аспірант Гліб Баранов

Сьогодні онлайн-культура перебуває на початковому етапі свого розвитку, однак темпи її формування досить динамічні завдяки розширенню цифрового простору. Дане дослідження зосереджене на вивченні ринку NFT та феномену криптомистецтва. NFT (невзаємозамінні токени) – це одночасно цифровий актив й запис у блокчейн, який виконує функцію сертифіката, що підтверджує право власності на об'єкт. Блокчейн, у свою чергу, є децентралізованою базою даних, яка постійно доповнюється новими записами.

Наприклад, дослідниця Д. Редел вважає, що розвиток NFT суттєво змінить мистецтво, перевівши його у цифрову площину. У нашій роботі ми прагнемо систематизувати уявлення про формування вартості на NFT-ринку, ґрунтуючись, зокрема, на підходах М. Даулінга, який у своїх роботах аналізує моделі ціноутворення у цьому секторі та підкреслює, що ринок NFT поки не демонструє ознак повної ефективності, хоча вже помітні певні зміни в механізмах формування цінової політики.

Історія NFT бере початок з 2014 р., коли художник Кевін Маккой створив перший NFT, записавши в блокчейн Namecoin анімацію – пульсуюче зображення піксельного восьмикутника. Пізніше з'явилися нові платформи, такі як «Bitcoin 2.0», а згодом – блокчейн Ethereum. Важливою віхою стали проекти Джона Воткінсона і Метта Холла, а саме CryptoPunks, серія з 10 тисяч унікальних персонажів. У 2017 році студія «Ахіом Zen» з Ванкувера розробила гру CryptoKitties, де користувачі могли купувати, розводити та зберігати цифрових котів у своїх криптогаманцях. Наступним етапом стала платформа Decentraland, яка дозволяє користувачам створювати цифрові об'єкти, малювати, будувати і все це зберігається на блокчейні.

Токен – це одиниця обліку, що може виконувати різні функції, але не є криптовалютою. Ще у 1972 році психолог із Гарварду Б. Скіннер запропонував концепцію токенової економіки, яка базується на управлінні поведінкою шляхом винагород у вигляді токенів. Ключовим елементом тут є цінність токена, яка визначає його здатність впливати на дії учасників. Сьогодні токени можуть охоплювати широкий спектр активів – від цифрових валют, акцій і прав власності до бонусів і знижок. Їх використовують для ведення обліку голосів, медичних даних, створення баз даних тощо. Токенізація активів також відіграє важливу роль у фінансовому секторі, зокрема у сфері кредитування під заставу нерухомості.

Криптовалюта – це окремий тип цифрових грошей, який функціонує на основі децентралізованої мережі з використанням блокчейн-технології. Арт-ринок існує давно, але протягом останніх десятиліть набули значення два основні чинники, які стимулюють попит. Одним із найпомітніших напрямів є ігрова індустрія, де токенизація персонажів та артефактів у вигляді NFT сприяє безпечному обміну, купівлі та продажу об'єктів. Наприклад, ігровий сектор NFT-ринку згенерував 12,9 мільйона доларів США через 630 тисяч транзакцій, тоді як сектор колекціонування – 12,95 мільйона доларів, але лише через 65 тисяч транзакцій.

Дослідження феномену криптомистецтва та ринку NFT свідчить про активне формування нової цифрової культури, що ґрунтується на технологіях блокчейн і токенизації. Залучення NFT у такі сфери, як ігрова індустрія, мистецтво свідчить про їхню універсальність та потенціал. Надалі важливо продовжувати вивчення комунікативних і економічних аспектів NFT як невід'ємної частини сьогодення.

Література

1. Dowling, M. (2021). Fertile land: pricing non-fungible tokens. Finance Res. [Electronic resource]. URL: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102096>.
2. Надіні, М., Алессандретті, Л., Ді Джачінто, Ф., Мартіно, М., Айєлло, Л. М., і Барончеллі, А. (2021). Картографування NFT-революції: ринкові тенденції, торгові мережі та візуальні особливості. Наукові звіти, 11(1), 20902. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-00053-8>.

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

*ст. викладач Олена Деньга,
асистент Чжан Цзіньмяо*

У сучасному світі глобалізаційні процеси дедалі глибше проникають у сфери культури та комунікації, змінюючи способи взаємодії між людьми, суспільствами й націями. З одного боку, глобалізація сприяє відкритості, обміну знаннями та поширенню культурних цінностей. З іншого – несе загрозу уніфікації культурних кодів, витіснення локальних традицій і знеособлення національної ідентичності. У цьому контексті мистецтво постає не просто формою естетичного вираження, а важливим інструментом збереження, трансляції й утвердження національного світогляду в глобалізованому комунікативному середовищі.

Мета дослідження – проаналізувати культурно-мистецькі стратегії збереження національної ідентичності в умовах глобалізації на прикладі українського та китайського примітивного мистецтва.

Актуальність зумовлена потребою збереження локальних культурних традицій і національної самобутності в умовах стрімкої глобалізації, яка, вимагаючи єдності, часто призводить до культурної уніфікації. Мистецтво в цьому процесі є не лише засобом естетичного впливу, а й потужним механізмом міжкультурного діалогу, засобом символічної комунікації та інструментом культурної дипломатії.

Примітивне (наївне) мистецтво – це своєрідна художня мова, що формується поза межами академічних канонів і ґрунтується на народній творчості, фольклорі, а також міфологічних та архетипних образах. Завдяки своїй символічній насиченості, емоційній щирості та візуальній простоті, воно виконує важливу комунікативну функцію – стає зрозумілим незалежно від культурного чи мовного контексту. Саме ця універсальність робить примітивізм ефективним засобом збереження і трансляції національного коду в глобальному середовищі.

У багатомовному та мультикультурному світі візуальні образи часто замінюють слова. Примітивне мистецтво здатне передавати глибокі смисли – духовні, історичні, ментальні – без потреби у вербальній інтерпретації. Відтак, воно є засобом міжкультурного порозуміння й протидією уніфікації.

Яскравим прикладом українського примітивного мистецтва є творчість Марії Примаченко – художниці, яка створила унікальний світ фантастичних істот, орнаментальних ритмів і глибоко символічних образів. У її творах відображені елементи української міфології, фольклору, традиційної космогонії. Картини Примаченко – це візуальна фіксація народної філософії, моральних понять, духовного захисту, зв'язку з природою. Її художня мова інтуїтивна, щира та глибоко вкорінена в етнокультурну традицію. Завдяки цьому її твори функціонують як візуальні послання, які зчитуються як українськими глядачами, так і представниками інших культур. Роботи Марії Примаченко стають втіленням національного коду в глобальному мистецькому просторі, що виконує функцію культурної дипломатії.

Китайський традиційний живопис має давню історію та ґрунтується на двох стилістичних напрямках: *гунби* («ретельний пензель», «читкі лінії») та *се-і* («живопис ідеї» або «вільна рука»). На відміну від стилю гунби, який характеризується ретельним промальовуванням, *се-і* створюється швидко, виражаючи ідею та внутрішню сутність зображуваного. Ці стилі репрезентують різні парадигми художнього мислення: одна – академічну точність, інша – інтуїтивну експресію.

Ключовими символами китайського живопису є так звані «чотири джентльмени» (слива, орхідея, бамбук і хризантема), що втілюють моральні чесноти. Особливістю є поєднання зображення, каліграфії та поезії – візуально-вербальна гармонія, яка не лише підсилює смислове навантаження, а й демонструє зв'язок мистецтва з філософією та культурною пам'яттю.

Попри культурну та географічну віддаленість, примітивне мистецтво України та Китаю виконує подібну стратегічну функцію – збереження національної ідентичності через художні образи.

Зіставивши українське та китайське примітивне мистецтво за ключовими параметрами: джерело натхнення, основні теми, емоційна виразність, ми встановили, що за джерелом натхнення українське примітивне мистецтво глибоко вкорінене в народній культурі. Воно черпає образи, мотиви та символи з фольклору, міфології, народних вірувань, обрядовості, а також із природного оточення села. Твори часто передають уявлення про добро і зло, сакральне та побутове через архаїчні уявлення предків.

Китайське примітивне мистецтво, за джерелом натхнення, хоча й спирається на багатовікову традицію, більше орієнтоване на класичні канони живопису, філософське осмислення світу (конфуціанство, даосизм) та сучасні соціальні проблеми. Художники часто поєднують традиційну естетику з критикою урбанізації, модернізації чи відчуження.

Провідними темами в українському мистецтві є теми добра, духовного захисту, зв'язку людини з природою, гармонії світу. Картини Марії Примаченко, наприклад, сповнені образами фантастичних тварин, квітів, символічних істот, які є охоронцями духовного світу.

У китайському контексті акценти зміщуються в бік моральних рефлексій, зображення гармонії між людиною та природою, а також соціальної критики. Сучасні митці через символи візуально осмислюють теми глобалізації, втрати традицій, зростання міст і відчуження особистості.

Українському примітивізму властиві щирість, емоційна відкритість і інтуїтивність. Його сприйняття часто відбувається на емоційному рівні, без потреби в глибокому раціональному аналізі. Стилістично ці твори вирізняються насиченою колористикою, ритмічною композицією та високою емоційною експресивністю.

Китайське мистецтво, навпаки, є більш стриманим і метафоричним. Йому притаманна філософічність, споглядальність, що вимагає глибокої інтерпретації. Виразність формується не через яскраву емоцію, а через символіку, алюзії та натяки.

Примітивне мистецтво в обох випадках є не лише художнім напрямом, а й комунікативною стратегією, що дозволяє націям зберігати свою культурну ідентичність у глобалізованому просторі.

У процесі дослідження, ми дійшли висновків.

Примітивне мистецтво як стратегія збереження ідентичності виконує роль візуальної мови, що поєднує локальне з глобальним, традиційне з сучасним.

Роботи Марії Примаченко та сучасних китайських митців є прикладами того, як мистецтво стає посередником між культурами, створює простір для діалогу, фіксує національну пам'ять.

У світі, де існує небезпека культурної стандартизації, мистецтво з архаїчними коренями є формою інтелектуального спротиву, виявом самобутності. Український і китайський примітивізм мають різні естетичні засоби, але спільну мету – збереження і репрезентацію національної ідентичності. Образи й символи, універсальні в емоційному сприйнятті, уможливають встановити глибокий міжкультурний зв'язок без потреби в перекладі.

Отже, в глобалізованому світі зростає потреба не лише в економічному чи політичному діалозі, а й у культурному. Примітивне мистецтво – це не залишок минулого, а жива мова сучасності, здатна фіксувати ідентичність у стрімкому потоці змін, створювати нові формати професійної комунікації в багатомовному світі. Завдяки своїй символічній глибині, воно транслює цінності, формує образ нації у світі та протистоїть культурній уніфікації, залишаючись потужним інструментом збереження ідентичності в глобальному комунікативному просторі.

Секція 2

СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ Й ЛІНГВОДИДАКТИКИ

ПРОБЛЕМИ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

*викладач Людмила Іванченко,
курсант Ярослав Іванченко*

Основна студентська аудиторія іноземних громадян, які навчаються у закладах вищої освіти України – це студенти-нефілологи. Варто зауважити, що вивчення рідної мови від людини потребує років, а для оволодіння мовою, якою здійснюється навчання у ЗВО для іноземців, відводиться мала кількість навчального часу. Тому виникає необхідність окреслити проблеми онлайн-навчання української мови іноземних здобувачів немовних вишів. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про активне обговорення проблем мовної підготовки іноземних здобувачів вищої освіти, які навчаються в Україні. Так, особливості навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти в контексті формування професійної комунікативної компетенції у своїх працях розглядали Ж. Рагріна, Г. Швець, Л. Барановська та інші. Проблемою дистанційного навчання української мови як іноземної займалися О. Антонів, О. Гриценко та інші. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, залишається актуальним питання якісної мовної підготовки іноземних здобувачів освіти у немовних ЗВО України.

Навчання української мови іноземних студентів в режимі онлайн хоч і має багато переваг, та зіштовхується з низкою проблемних моментів і викликів, які впливають на його ефективність: 1. Обмежений час на мовну практику. 2. Відсутність живого спілкування. 3. Технічні проблеми: проблеми з інтернет-з'єднанням, застарілим обладнанням або програмним забезпеченням. 4. Мотивація та самоорганізація. 5. Індивідуалізація. 6. Культурні аспекти. 7. Доступність ресурсів.

Сьогодні ми констатуємо і кризу онлайн-навчання. Завдяки швидкому розвитку технологій і постійному доступу до величезної кількості інформації через інтернет, студенти стикаються з проблемою інформаційного перевантаження. Це ускладнює вилучення важливої та достовірної інформації, а також створює труднощі у її засвоєнні. Цілі навчання

залишилися, але для опанування навчальних дисциплін студент повинен більше працювати самостійно. Модель онлайн-навчання у більшості випадків можна представити як самостійну роботу студентів таким чином: постановка завдання, пошук інформації для вирішення завдання, планування кроків для вирішення завдання, створення продукту інтелектуальної роботи студента, оцінювання. Саме ці обставини визначають необхідність пошуку інтенсивних методів, які дозволяють навчити інокомунікантів української мови не за роки, а за місяці. У навчальному процесі, що повинен бути максимально наближений до умов природного спілкування, в арсеналі викладачів мовних кафедр ЗВО достатньо інноваційних методів. Маючи свої переваги і недоліки, сильні та слабкі аспекти, ні один із сучасних методів, на нашу думку, не може повністю вирішити проблеми і завдання, які стоять перед мовними кафедрами, що працюють з іноземцями-нефілологами. Вважаємо за необхідне звернути увагу на метод випереджального навчання усного мовлення. Характерною рисою інтенсивних форм є усна основа навчання і випереджальне навчання усного мовлення. Різниця між усною основою навчання мови іноземців та випереджальним навчанням усного мовлення полягає в підходах до навчання та цілях, які ставляться перед студентом. Метод випереджального навчання усного мовлення орієнтований на забезпечення передумов для подальшого розвитку усного мовлення іноземців. Основна мета – навчити студентів підготуватися до комунікативних ситуацій, перш ніж вони з ними зіткнуться, та підготувати їх до формування певних умінь читання і письмового мовлення. Випереджальне навчання зосереджується на підготовці студентів до усного мовлення через вивчення певних лексичних тем і граматичних конструкцій заздалегідь.

Сучасний стан навчання інофонів іноземної мови в немовних закладах вищої освіти підтверджує важливість принципу усного випередження під час мовної підготовки, тому що його використання сприяє розвитку механізмів спілкування, які лежать в основі й інших видів мовленнєвої діяльності. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні нових методів та прийомів мовної підготовки іноземних студентів, зокрема засобами інформаційних технологій в умовах онлайн навчання, щоб зробити освітній процес більш раціональним і ефективним, що допоможе інокомунікантам швидше та якісніше оволодіти українською мовою та покращити їхнє спілкування в усіх сферах.

Література

1. Фоменко Т.М. *Інноваційні підходи до викладання української мови як іноземної в умовах дистанційного навчання*. Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії: матеріали V Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. Кропивницький. 2021. С. 167-169.

МОВА ВІЙНИ: ВЕРБАЛЬНІ Й НЕВЕРБАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ВПЛИВУ В МЕДІАПРОСТОРІ

д-р філол. наук, проф. Тетяна Осіпова

Війна ХХІ століття відбувається не лише на полі бою, а й у цифровому та традиційному медіапросторі. Сучасні медіа стали ключовим інструментом впливу на масову свідомість, порівн.: «Війна як особливий соціальний контекст позначається на когнітивній діяльності людей і справляє потужний вплив на ресурс номінативних засобів української мови (...)» [Ажнюк, с. 5].

Українські лінгвісти – Б. Ажнюк, В. Брицин, Т. Вільчинська, С. Гриценко, Т. Космеда, Н. Піддубна, О. Тараненко, Г. Яворська та ін. – зважаючи на ситуацію, у якій сьогодні розвивається мова, фіксують й аналізують її специфіку, а також описують глибинні процеси, у яких бере участь мова. Розвиток сучасної медійної комунікації та її мовних особливостей зумовлений поєднанням зовнішніх і внутрішніх чинників, які формують нові тенденції у функціонуванні мови в інформаційному просторі. Фахівці відзначають «цільове призначення ЗМІ в новий час: не тільки інформувати реципієнта, а й маніпулювати його свідомістю» [Сизонов, с. 61]. Питання стратегічної комунікації в медіа актуалізовані ще з початку ХХІ століття в працях А. Баровської (стратегічні комунікації), Г. Почепцова (комунікативні технології), О. Снитко (стратегічні наративи) й розвинуті в сучасній лінгвістиці Н. Кондратенко (мова політики), Н. Кутузою (мова реклами), М. Навальною (оцінка в медіа), Д. Сизоновим (медіатекст і медіадискурс) та ін.

Стрімкий розвиток медійної комунікації, поєднання зовнішніх (соціальних, політичних, технологічних) і внутрішніх (мовних, когнітивних, прагматичних) чинників спричинюють трансформацію мовних стратегій і формують нову систему засобів впливу на масову свідомість. У цьому контексті дослідження вербальних і невербальних стратегій у мові війни є необхідним для розуміння механізмів стратегічної комунікації, мовної маніпуляції та ролі медіа у формуванні суспільного дискурсу.

Серед актуальних об'єктів сучасних лінгвістичних студій виокремлюються такі мовні процеси, як (1) неологізація мовлення (арта, бандеромобіль, калашмат, сушка, шахед); (2) десемантизація лексем внаслідок семантичних зсувів (пташка = дрон, бавовна = вибух); (3) експресивно-оцінне моделювання мовлення: евфемізація і дисфемізація (ліквідований замість убитий, відхід замість відступ) або ж рашисти, орки, козломорді, свинособаки, чмобики як номінації ворожого війська;

(4) метафоризацію когнітивних архетипів (Воїн / Воїн світла; Ворог / зловісна двоголова тінь; чужі люди; Шлях / дорога до свободи, шлях до перемоги);
(5) метонімічне переосмислення лексем – «ватник», «бавовна»;
(6) мілітаризація мовлення (тримати оборону на кухні, штурмувати завдання, контрнаступ на гори брудного посуду, бойовий пост на рецепції);
(7) запозичення номінацій (drone, lend-lease, stand with Ukraine) та їхня адаптація в мовній тканині (байрактарчик, джавелінчик); інвективізація розмовного мовлення (рашиська гниль, рашка-парашка, русня, путлерівська сволота, смердючі виродки, тупі тварюки, путлер х***о тощо);
(8) фразеологізація мовлення, канонізація окремих виразів, що, власне, є підґрунтям утворення гасел, публіцистичних усталених висловів (Не словом, а донатом / Не словом, а ділом; Душа болить за Бахмут / Душа болить; Де ППО тонке, там і прилітає / Де тонко, там і рветься; Тримати інформаційний удар / Тримати удар; Як за ЗСУ / Як за кам'яною стіною) тощо.

Отже, серед вербальних стратегій війни – мовні засоби, що використовуються для переконання, мобілізації, формування ставлення до подій та учасників конфлікту. Медіа часто використовують метафори війни як боротьби світла і темряви, життя і смерті. Противник персоніфікується, що підсилює емоційний ефект. Велике значення мають слогани та гасла, які відзначаються лаконічністю й емоційною насиченістю, наприклад: «Слава Україні!», «Разом до перемоги!». Вони одночасно мобілізують і консолідують аудиторію. Ще один прийом – апеляція до цінностей. Тексти й заголовки медіа часто звертаються до понять «свобода», «гідність», «нація», «майбутнє дітей», формуючи патріотичну мотивацію. Також важливі пропагандистські та контрпропагандистські тактики: створення позитивного образу «своїх» і демонізація «чужих», використання повторів, гіпербол, емоційних епітетів.

Невербальні стратегії в медіапросторі значно підсилюють ефективність вербальних повідомлень, роблячи їх більш емоційно насиченими, переконливими та запам'ятовуваними. Вони працюють на рівні підсвідомого сприйняття, формуючи у аудиторії необхідні емоційні та когнітивні реакції, що часто впливають сильніше за самі слова, порівн.: «Потенціал закладених у знаках смислів зумовлює досвід їхнього минулого використання і можливості їхнього імовірного вживання у визначених соціальних контекстах із залученням певного семіотичного режиму» [Leeuwen van, p. 285].

Найбільш ефективним є поєднання вербальних і невербальних засобів. Меми в сучасному медіапросторі є особливо показовим прикладом інтеграції вербальних і невербальних стратегій впливу. Вербальний складник мему зазвичай представлений коротким підписом, слоганом або фразою, що узагальнює або коментує зображене, виконуючи функцію смислового «каркасу» – формує конкретну інтерпретацію ситуації, спрямовує увагу на

ключову подію або аспект явища. Невербальний складник – зображення, фотографія, карикатура або комікс – наочно демонструють ситуацію, емоцію чи поведінку, забезпечуючи швидкий емоційний відгук аудиторії. Кольори, міміка персонажів, композиція кадру і символи працюють як додаткові «підсилювачі» вербального повідомлення. У поєднанні ці два компоненти створюють синергічний ефект: короткий текст спрощує розуміння і фокусує смисл, а візуальний образ підсилює емоційну реакцію, роблячи повідомлення більш запам'ятовуваним і вірусним. У контексті сучасної війни українські меми виконують стратегічну роль інформаційного впливу: вони формують колективну ідентичність, мобілізують емоції патріотизму та ненависті до ворога, одночасно виконуючи функції сатири, критики та моральної підтримки. При цьому мем як гібрид вербального і невербального дозволяє охоплювати широку аудиторію, зокрема тих, хто сприймає інформацію швидко, без детального опрацювання тексту.

Наведу прагматичні моделі найбільш популярних мемів нашого воєнного сьогодення.

«Байрактар»

Вербальний компонент: назва турецького безпілотної, що став символом ефективного спротиву.

Невербальний компонент: мем, що зображує байрактар у вигляді супергероя або в контексті популярних культурних образів.

Симбіоз: поєднання технічного терміну з образним зображенням створює ефект героїзації, підвищуючи моральний дух.

«Свята Джавелина»

Вербальний компонент: назва мемного персонажа, що поєднує релігійний символізм з сучасною зброєю.

Невербальний компонент: зображення святої жінки з протитанковим ракетним комплексом Javelin, стилізоване під іконопис.

Симбіоз: поєднання сакрального образу з сучасною технікою створює ефект сакралізації зброї, підкреслюючи її важливість у боротьбі.

«Паляниця»

Вербальний компонент: слово, що стало тестом на ідентичність, використовується для визначення приналежності до української культури.

Невербальний компонент: зображення хліба або ситуації, коли перевіряють вимову слова, часто у вигляді зображення або відео.

Симбіоз: поєднання мовного елемента з візуальним контекстом підсилює ідею ідентифікації та національної приналежності.

Отже, сучасне медійне мовлення в умовах війни постає як багатовимірною системою комунікативних впливів, у якій вербальні й

невербальні стратегії формують єдиний семіотичний простір емоційного, смислового й психологічного впливу на аудиторію.

Література

1. Ажнюк Б. Мовне життя в координатах воєнних наративів. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика: Монографія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2024. 616 с.
2. Сизонов Д. Фразеологізм-заголовок як маніпулятивна домінанта медіатексту. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2020 (40). С 58–70.
3. Leeuwen van T. *Introducing Social Semiotics*. London; New York: Routledge. 2004.

РОЛЬ МЕДІА У ЗАКРІПЛЕННІ МОВНИХ ІННОВАЦІЙ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

канд. пед. наук, доц. Людмила Береза

Мова нині постає не лише засобом комунікації, а й ключовим механізмом соціокультурної інтеграції та формування ідентичності. У сучасному суспільстві мовні інновації є важливими маркерами соціальних трансформацій. Швидкість і масштаб їхнього впровадження значною мірою залежать від комунікативних практик у медіа. Як зазначають науковці, засоби масової інформації виконують роль ефективного інституту, який добирає, обробляє, нормалізує та закріплює мовні форми, надаючи їм видимості та сприяючи інституалізації [1].

Мета нашого дослідження – визначити механізми та ефективність медіа-впливу в процесі нормування мовних інновацій через їх впровадження та поширення в національних і локальних медіапросторах. У процесі дослідження ми ставили перед собою такі завдання: схарактеризувати теоретичні підходи до ролі медіа в мовній зміні (медіалінгвістика, дискурс-аналіз, соціолінгвістика); проаналізувати медіапрактики (редакційні настанови, стилістичні довідники, репортажі, заголовки), що впливають на прийняття мовних новацій; виміряти частотність та контекст їх уживання у вибірці публікацій за визначений період; дослідити ставлення аудиторії до новотворів і вплив їхньої присутності в медіа на мовну поведінку респондентів; виявити добрі практики та обмеження в медійному просуванні мовних інновацій та порівняти український і закордонний медіапростір.

Дослідження охоплювало вибірку публікацій національних і локальних медіа та тематичних блогів, кодування текстів та аналіз морфем; якісні спостереження, зокрема аналіз стратегії вживання (пряме вживання, альтернативні форми, уникання пропонованих новотворів), тон дискурсу, ролі експертів у висвітленні теми; соціологічне опитування аудиторії (вік,

освіта, професія, медіаспоживання, звички у вживанні новотворів, ставлення до зазначеної лексики).

Для підтвердження провідної ролі медіа у впровадженні мовних інновацій нами було запропоновано зразки інституціоналізації інших груп новотворів через медіа, як-от: «АТО» → «ООС» (2014–2018); «Євромайдан» (2013–2014); «гаджет» (2000-ні); «олігарх» (кінець 1990-х – 2000-ті).

У результаті дослідження, дійшли висновку, що повторне вживання ЗМІ легітимізувало лексему в суспільному дискурсі. Отже, соціолінгвістичний ефект експозиції підтверджує, що постійне відображення у медіа робить нові мовні форми «звичними» для суспільства. Відтак ЗМІ є ключовим посередником у процесі нормування мовних інновацій.

Література

1. О. Сидоренко, О. Бондаренко, М. Садимака. Гендерні наративи в мас-медіа: фемінітиви vs маскулінативи. *Філологічні трактати*. 2022. Том 14. No.1. С. 124–134.

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ РЕЧЕННЯ В НАУКОВОМУ ТЕКСТІ

канд. філол. наук, доц. Віталіна Кухарєва-Рошко

Комунікативні аспекти дослідження синтаксичних засобів пов'язані з вивченням семантики й функції мовних одиниць, з прийомами їх композиції в тексті, добором і спеціалізацією в реальних ситуаціях спілкування. Багато уваги дослідженню цих аспектів приділяли І.Р. Вихованець [1], А. П. Загнітко [2], Н.Л. Іваницька [3], Н.Ф. Непійвода [4].

Сучасна синтаксична наука розглядає речення як багатоаспектне й багаторівневе явище. Серед різних підходів до вивчення речень останнім часом найчастіше розрізняють два основні аспекти: конструктивний (статичний) і комунікативний (динамічний). Конструктивний підхід розглядає речення як автономну одиницю та пояснює всі синтаксичні особливості через формально-граматичну будову. Комунікативний підхід передбачає аналіз речення як частини тексту, тобто розглядає речення в тому лінгвальному та екстралінгвальному контексті, в якому воно перебуває [2, с. 310].

До комунікативного рівня речення безпосередній стосунок має власне семантичний аспект: кожне речення містить у собі певну об'єктивну інформацію, яка зазнає різноманітних модифікацій у певних комунікативних ситуаціях [2, с. 311]. Поняття семантичної структури речення ґрунтується на ідеї вияву його змістової сторони, тобто змісту, в певному абстрагуванні від

його зовнішнього формування. Аналіз синтаксичної семантики здійснювався спочатку на рівні опису значень окремих компонентів речення. І лише згодом у зв'язку з аналізом безпосередньої мовленнєвої діяльності носіїв мови розпочалося систематизоване вивчення значення не лише окремих словоформ, а речення в цілому як окремого висловлення. Це стало можливим передусім за умови наукової переорієнтації мовознавців з проблем пасивного синтаксису на активний, динамічний, коли вивчення семантики мовних одиниць було протиставлене формалізованому синтаксичному аналізу.

Дослідження, пов'язані з синтаксичною семантикою, належать до тих дискусійних мовознавчих проблем, які на кожному новому рівні розвитку лінгвістичної думки не тільки не втрачають своєї актуальності, а навпаки, виявляють нові аспекти та грані.

Вивчаючи синтаксичну семантику, лінгвісти зосередили увагу на модальності в новому напрямі, який висунув на перший план питання про місце та роль явища, визначеного терміном "модальність", у семантичній структурі речення.

На основі праць Ш. Баллі, які визначили традицію вивчення модальності в європейському мовознавстві, І. Р. Вихованця – в українському можна вважати, що до модальних належить велике коло значень, сформованих на основі суб'єктивності, оскільки всі вони походять від мовця і передають його ставлення до того, про що йдеться в реченні [5, с. 46-52].

Зусилля багатьох мовознавців, які репрезентують семантичний напрям у синтаксисі, зосереджувалися переважно на вивченні змісту речення у співвідношенні з його структурою. Особливо варто наголосити на денотативному напрямі семантики синтаксису, що розкриває перед лінгвістами нові перспективи дослідження. Цей напрям безпосередньо пов'язаний з теорією синтаксичної номінації.

Комунікативну структуру синтаксичних одиниць останнім часом вивчають у межах лінгвістики тексту, яка розглядає текст як синтаксичну одиницю вищого порядку і з'ясовує його онтологічні властивості; розглядає граматику тексту з погляду закономірної взаємодії конструкцій, що стають елементами синтаксичної архітектоніки; досліджує стилістичні особливості тексту в контексті змісту повідомлюваного, способу його організації, манери викладу, а також сукупності намірів щодо образного, асоціативного чи, навпаки, прямого, послідовного, інформативно-логічного відображення дійсності.

Комунікативна діяльність відправника наукового тексту чітко поділяється на два види: по-перше, передавання власного наукового повідомлення, тобто наслідку пізнавальної діяльності; по-друге, коментування повідомлення.

Вивчення комунікативних параметрів наукового стилю входить і до функціональної стилістики. Відомо, що загальний принцип функціонально-стильової орієнтації матеріалізується не тільки в лексичних і морфологічних відмінностях, а й у структурно-семантичних моделях речень, їх наборі. Коли досліджують синтаксичні явища, постає проблема взаємовідношень функціонального і системного аспектів у синтаксисі. У функціональному синтаксисі мають бути відображені два взаємопов'язані аспекти опису мови – функціональний і системний. Саме функціональний синтаксис втілює принцип єдності функціонального і системного опису синтаксичних явищ.

Отже, семантичні характеристики особливо важливі для наукового тексту, оскільки інформативність наукового повідомлення (сукупність знань про певний пізнаваний об'єкт чи явище) є однією з основних ознак наукового викладу, а саме ознакою, співвідною з когнітивною сферою. У свою чергу, когнітивні характеристики наукового мовлення перебувають у тісному зв'язку з комунікативними характеристиками, оскільки формування наукового знання відбувається шляхом постійного обміну уявленнями про об'єктивну дійсність, що його здійснюють між собою науковці.

Література

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис: підручник для студ. філол. фак. вузів. К.: Либідь. 1993. 368 с.
2. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. Монографія. Донецьк: ДонНУ. 2001. 662 с.
3. Іваницька Н.Л. Синтаксис простого речення. Складні випадки аналізу. К.: Вища шк. 1989. 63 с.
4. Непійвода Н.Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). К.: ТОВ "Міжнар.фін.агенція". 1997. 303 с.
5. Шинкарук В.Д. Співвідношення диктуму і модусу у структурі речення. Мовознавство. 1998. № 6. С. 46-52.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ: ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННОГО МАТЕРІАЛУ

ст. викладач Олена Деньга

У добу глобалізації питання збереження національної ідентичності набуває особливої актуальності, особливо в умовах зростання міжкультурних контактів і розширення академічної мобільності. Вивчення української мови іноземними студентами в Україні є не лише інструментом комунікації, але й

важливим чинником їх інтеграції у національний культурний простір. У цьому контексті особливої цінності набувають методики, що поєднують мовну підготовку з формуванням культурної компетентності.

Одним із дієвих дидактичних інструментів є використання української пісні, що уможлиблює інтегрувати мовний і культурологічний компоненти навчального процесу, сприяючи формуванню цілісного уявлення про українську національну ідентичність.

Метою даного дослідження є обґрунтування ефективності використання українських пісень у навчанні іноземних студентів як засобу формування національної ідентичності та розвитку лінгвокультурної компетентності в умовах багатомовного освітнього середовища. Методологічною основою вважаємо навчально-методичний посібник «Формування лінгвістичної компетентності студентів-іноземців на основі українських пісень» [1]. У посібнику розроблено систему занять, у яких пісенний матеріал є інструментом поєднання мовного та культурного компонентів. Такий підхід сприяє розвитку мовленнєвих навичок, формуванню позитивної мотивації до вивчення мови, а також забезпечує ознайомлення студентів з елементами української національної культури.

У нашому дослідженні запропоновані уроки, формотворчим підґрунтям яких є українські народні або сучасні пісні. Урок «Українська вишиванка» передбачає ознайомлення студентів із традиційним українським одягом, символікою кольорів та культурним значенням вишиванки як елемента нематеріальної культурної спадщини. У вступній частині заняття доцільно використати візуальні матеріали, зокрема фотографії українських вишиванок з подальшим порівнянням із національним одягом інших народів. Перед прослуховуванням пісні необхідно ввести нову лексику: вишиванка, орнамент, нитка, узор тощо. Обов'язковим етапом є занурення в культурний контекст: розгляд вишиванки як символу любові, вірності, родинної пам'яті, а також як оберегу в житті українців. Окрему увагу приділяємо технікам вишивки та регіональним особливостям орнаментів.

У процесі роботи з піснею «Два кольори» [2] пропонуємо виконання низки лінгвістичних вправ: а) виписати дієслова з тексту та визначити їх граматичні форми; б) зробити аналіз зменшувально-пестливих форм (наприклад, сорочка – сорочечка); в) обговорити семантичне значення кольорової символіки (червоний – любов, чорний – журба).

Завершальний етап передбачає творче завдання: студентам пропонуємо намалювати або описати власну «уявну» вишиванку, використовуючи вивчену лексику.

Підсумком заняття є колективне виконання пісні та обговорення її змісту в контексті культурного коду. Такий підхід дає змогу не лише

ефективно засвоїти нову лексику й граматичні структури, а й сприяє глибшому розумінню українських традицій.

Урок «Українська кухня», формотворчим підґрунтям якого є пісня «Про борщ» [3], має на меті розвиток лексичних і граматичних навичок, а також ознайомлення з гастрономічною культурою як важливим елементом національної ідентичності.

Заняття розпочинається з фонетичної зарядки – скоромовки на тему їжі, наприклад: «Бабин біб розцвів у дощ – буде бабі біб у борщ». Далі пропонуємо тематичну лексику: ситий, голодний, пастернак, скарб, недарма тощо. Основним дидактичним матеріалом вважаємо пісню «Про борщ» [3], яка в художній формі розкриває складники страви, її значення та смакові якості.

Опрацьовуючи пісню, можна виконати такі завдання: а) вивчити назви овочів, спецій, смаків, кольорів; б) скласти список інгредієнтів борщу; в) провести бесіду про роль борщу в українській традиційній кухні; г) опанувати граматику (відмінювання дієслів варити, готувати, їсти); д) виконати словотворчі вправи (різати – нарізати); є) провести лексичний практикум: добір антонімів (ситий – голодний, кислий – солодкий), опис овочів за смаком і кольором.

У практичних завданнях до теми студентам пропонуємо скласти діалоги на тему «В магазині: купуємо продукти для борщу». Такі вправи сприяють розвитку навичок усного мовлення.

Додатковим компонентом уроку є читання й аналіз оповідання Василя Сухомлинського «Бабусин борщ» [4] з подальшим обговоренням та відповідями на запитання, що поглиблює мовну компетенцію студентів і збагачує їх словниковий запас.

На наш погляд, таке заняття не лише орієнтоване на мовну практику, а й забезпечує глибше розуміння українських гастрономічних традицій як частини культурної спадщини.

Отже, застосування українських пісень у викладанні української мови як іноземної сприяє ефективній інтеграції лінгвістичного та культурологічного компонентів навчального процесу. Тематичні уроки на основі пісень «Два кольори» та «Про борщ» демонструють, як за допомогою автентичного матеріалу можна забезпечити природне засвоєння лексики та граматики, занурити студентів у національну культуру та сприяти формуванню національної ідентичності. Запропонований підхід відповідає сучасним викликам у сфері професійної комунікації в багатомовному світі, підтримує міжкультурний діалог та сприяє збереженню й популяризації унікальних культурних кодів української нації.

Література

1. Формування лінгвокраїнознавчої компетентності студентів-іноземців на основі українських пісень [Електронний ресурс]: навчально-методичний посібник з дисципліни «Українська мова» для іноземних студентів з усіх спеціальностей усіх форм навчання / упоряд.: О.А. Деньга, Т.В. Ісаєнко ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ. 2025. 49 с. Режим доступу: <https://elib.chdtu.edu.ua/e-books/5986>.
2. Білаш О. (муз.), Павличко Д. (сл.). Два кольори [Пісня]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BDde72B7r-Q> (дата звернення: 07.10.2025).
3. Гнатенко К. (слова), Мігай А. (музика). Український борщ [Пісня]. Виконує: Гьотя Соня. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=C9YHtASFT-Q> (дата звернення: 07.10.2025).
4. Сухомлинський В. Бабусин борщ. У кн.: Сухомлинський В. Всі добрі люди – одна сім'я: оповідання. Київ: Веселка. 2015. С. 82–83.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

*канд. філол. наук., доц. Галина Дядюра,
студентка Софія Федосєєва*

Фразеологізми в мовознавстві розглядають не лише як засоби збагачення лексичного запасу, але й як культурні маркери національного світогляду, які несуть у собі етнокультурні коди та історичну пам'ять. Через фразеологічні вислови відбиваються цінності, буденні уявлення, звичаї та ідеали народу. У цьому контексті вони виступають як «мовна меморія» нації, зберігаючи спадкові уявлення про добро, мораль, соціальну поведінку [1, с. 3]. Через сталі словосполучення мова передає унікальний спосіб мислення нації, формуючи її колективну пам'ять і мовну картину світу. Саме тому дослідження фразеологізмів як засобу вияву національної ідентичності є актуальним у сучасній лінгвістиці [4, с. 224].

Українські фразеологізми демонструють широку тематику: від природи до побуту, від родинного укладу до історичних реалій. Наприклад, усталені вислови «розуму не позичати», «небо прихилити» та «заткнути за пояс» є глибоко вкоріненими в мовній традиції і відображають етичні та поведінкові моделі. Здатність зробити все можливе й неможливе, сила, мудрість – це культурні сенси, вкладені в ці фразеологізми [2, с. 389; 3, с. 242; 4, с. 303].

Порівняльний аналіз фразеологізмів у різних мовах показує, що подібні ситуації часто кодують й передають засобами фразеології, проте з різними емоційно-оціночними відтінками. Наприклад, український вислів «вийти сухим із води» і англійський «to get away with it» схожі за семантикою, але відрізняються стилістичним і культурним забарвленням; перший несе

народну іронію, другий – більш нейтральну оцінку. Це засвідчує, що фразеологізм інтерпретує ситуацію через призму народного сприйняття та культурної символіки [3, с. 243; 5, с. 111].

Фразеологізми функціонують як своєрідні мовні емблеми, які ідентифікують носіїв певної культури. Вони виконують функцію маркерів та інгредієнтів національної ідентичності: зберігають історичні алюзії, етнокультурні реалії та емотивні оцінки, які передаються від покоління до покоління. У практиці навчання мови та перекладу робота з фразеологічним матеріалом допомагає формувати міжкультурну компетенцію, адже розуміння фразеологічного коду країни-партнера виявляє відмінності у світогляді та ціннісних пріоритетах; через пояснення специфіки кожного виразу відкривається глибша культурна перспектива [2, с. 668].

Фразеологічний фонд мови є невід'ємним елементом національної ідентичності. Він зберігає не лише сталі мовні структури, а й колективний досвід народу, його ментальні риси, уявлення про добро, працю, честь і свободу. Систематизація та популяризація українських фразеологізмів сприяють не лише розвитку науки про мову, а й підтримці духовної спадщини українського народу [1, с. 2; 5, с. 3].

Література

1. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С., В. Дятчук В. В., Неровня Н. М., Федоренко Т. О. Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наукова думка. 2003. 786 с.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
3. Загальне мовознавство: Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2.вид., випр. і доп. К.: Видавничий центр "Академія". 2006. 463 с. (Альма-матер). ISBN 966-580-161-9.
4. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови. Посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів. Луганськ: Альма-Матер. 2005. 399 с. ISBN: 966-617-179-1.
5. Фразеологічний словник української мови. АН України, Ін-т укр. мови; [уклад.: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін.]. Київ: Наук. думка, 1993. Кн. 1. 1993. 528 с.

ВИКОРИСТАННЯ МОВНИХ КОРПУСІВ ТА ШІ У ГРАМАТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

д-р філол. наук, проф. Олена Пчелінцева

Сучасна лінгвістика активно інтегрує цифрові інструменти, що дозволяють аналізувати мову на новому рівні точності й масштабності. Використання мовних корпусів та систем штучного інтелекту (ШІ) у граматичних дослідженнях відкриває можливості для глибшого розуміння

закономірностей мовної структури, динаміки граматичних категорій та варіативності мовного вжитку.

Мета дослідження – показати потенціал корпусних і ШІ-технологій для опису та моделювання граматичних явищ, а також окреслити ризики, пов'язані з автоматизацією лінгвістичного аналізу.

Мовні корпуси особливо ефективні для дослідження морфологічних і синтаксичних закономірностей, варіантності форм, аспектуальних протиставлень, лексико-граматичних зв'язків тощо. Наприклад, аналіз корпусних даних української, польської та чеської мов дозволяє простежити частотність і контексти вживання дієслівних форм, перевірити гіпотези про межі функціонування граматичних категорій або дослідити семантичні обмеження словотвору.

Інструменти штучного інтелекту – від автоматичного тегування до нейронних моделей синтаксичного аналізу – істотно прискорюють роботу дослідника, забезпечують обробку великих обсягів даних і дають змогу моделювати граматичні процеси у різних жанрах і часових зрізах. Наприклад, моделі на основі машинного навчання можуть виявляти граматичні тенденції у студентських текстах або прогнозувати еволюцію форм у сучасній українській мові.

Водночас існують ризики: недосконалість автоматичного розпізнавання, похибки тегування, вплив англійських алгоритмів на інші мови, а також етичні питання авторства та достовірності даних. Це означає необхідність активної участі дослідника у процесі автоматизованої обробки даних, контролю та перевірки результатів на всіх етапах аналізу.

Перспективи подальшого розвитку полягають у створенні багатомовних корпусів, інтегрованих систем аналізу з елементами ШІ та у поєднанні автоматичних і когнітивно-семантичних методів. Такі підходи сприятимуть формуванню нової, міждисциплінарної парадигми граматичних досліджень природної мови.

ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ В ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ: СЕМАНТИКА І СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

канд. філол. наук, доц. Інна Павлова

Проблема стилістичного потенціалу морфологічних засобів, питання реалізації поетичного змісту за допомогою певних граматичних одиниць, а також граматики поезії традиційно викликають значний інтерес у мовознавців. Стилетвірний потенціал морфологічних одиниць у своїх працях

досліджували В. Ващенко, В. Кононенко, Л. Мацько, а стилетвірні можливості дієслівних форм і граматичних значень вивчали П. Дудик, С. Дорошенко, Л. Лисак, Л. Мацько, К. Серажим, Л. Шевченко та ін. О. Олексенко у своїй розвідці, присвяченій вивченню стилетвірного потенціалу морфологічних одиниць, зосередила увагу на аналізі найпоказовіших художніх функцій дієслівних категорій, значень і форм, на основі яких створюються поетичні смисли [1]. Розглядаючи різні видо-часові форми, авторка акцентує увагу на повторі дієслівних форм, що «становить домінанту тексту» [1, с. 326], та на згущенні однакових дієслівних форм, що передають «неабиякий виражальний потенціал, особливо тоді, коли рядки повторюються з певними варіаціями, виконуючи функцію стилістичної фігури епанафори (анадиплозису)» [1, с. 328].

Предметом нашого дослідження є мова поезії воєнної доби як різновид художнього функціонального стилю. Ми зосредили увагу на організації поетичних текстів через акцентовані морфологічні одиниці – дієслівні форми, які своїм стилістичним потенціалом розкривають поетичний зміст і задум автора.

Дієслівні форми в поетичному тексті виконують важливі стилістичні функції, оскільки вони безпосередньо впливають на ритм, динаміку, емоційну тональність та ущільнення образу.

Семантика дієслівних форм минулого часу в поетичних текстах є багатогранною й часто виходить за межі простого позначення дії, що відбулася до моменту мовлення. Поети використовують ці форми для створення особливих стилістичних та смислових ефектів. Поетичних текст І. Цілик демонструє нагромадження дієслівних форм минулого часу, якими авторка акцентує на темі пам'яті, минулого досвіду, історії, що стилістично протистоїть семантиці забуття, а також може слугувати засобом наближення минулих подій до читача/слухача, роблячи їх більш безпосередніми та емоційно залученими: Я бачила звірів розпалених та ошалілих / у чорному-чорному лісі. Молочна імла / стирала деталі. В кривавому шматті біліли / ошкірені зуби. А чи їхні жертви вціліли, / того знати я не могла / Я бачила дім без дверей, без людей, без надії [3, с. 172]. Повторення форм дієслова минулого часу бачила поєднанні із займенником я створюють стилістичну фігуру анафору.

Поетичні тексти засвідчують частотне використання дієслівних форм. Прикладом є рядки, у яких авторка нанизує дієслівні форми минулого часу, однак поруч для вираження минулого часу уживає форму жити було, що може вказувати на минулий стан чи ситуацію, яку вже не змінити, або ж на минулі дії, які виконувалися, але вже завершилися: як скінчилась вона / ми зібрались на вулицях / розповідали одне одному / як то жити було в країні / яку ракетили й дронили / як то жити було в країні / безелектричній,

безводній: / повертатися в магазин тричі / щоб застати час без тривоги / приходити в перукарню двічі / другий раз, щоб достригтися / коли дали електрику [3, с. 179-180]. Окрім дієслівних форм минулого часу та форм інфінітива, поетичний текст містить дієслівні деривати, що виникли в період війни – ракетили і дронили.

Дієслівні форми умовного способу не є частотними в поетичних текстах, оскільки гіпотетичне значення реалізується у складному реченні, тому такі форми набувають значення умовного-бажального способу, що посилюється самою семантикою дієслова хотіти: ми б хотіли вам пояснити – говорять вони / ми б хотіли щоби ви знали – вони наполягають / ми б хотіли щоби ви відчували – вони підкреслюють [3, с. 87].

Уживання форм імператива в поетичних рядках формує ритмічну організацію тексту, створюючи високу емоційну напругу та риторичну піднесеність, а форми другої особи однини передають семантику прохання та відображають емоційний стан ліричного героя: Тільки не пиши мені про війну, / розкажи, чи є біля тебе сад /... І якщо подарують тобі букет, / не розкажуй, як бігла ти від ракет, / розкажи, як добре нам тут жилося / Запроси в Україну до нас гостей, / всіх, кого зустрінеш начужині [3, с. 261].

Характерною рисою індивідуального поетичного стилю вважають уживання інфінітивних форм [2, с. 41], що «структурують потік внутрішнього мовлення». Інфінітив доконаного виду часто виконує роль присудка в односкладних реченнях, набуваючи відтінків важливості, неминучості чи необхідності дії: Тим хто спить треба дозволити спати / Стару мишоловку варто лишити закритою / Розігнати вечірku під домом / Запалити багаття з жовтого листя / Скинути одяг який пахне димом / І тільки тоді – плакати і прощатися – кажу [3, с. 88]. Інфінітив доконаного виду в цьому поетичному тексті слугує стилістичним засобом для вираження волі, прагнення, кінцевої мети дії.

Отже, дієслівні форми в поезії є одним із найбільш потужних засобів творення художньої динаміки, емоційної напруги та стильової виразності. У поетичному тексті дієслово часто втрачає свою суто граматичну функцію і набуває глибокого стилістичного навантаження, стає носієм художнього часу, емоційної інтенсивності та динамічного образу, що потребує подальшого дослідження.

Література

1. Олексенко О. Стилетвірний потенціал морфологічних одиниць у поетичному тексті. Стилістика модерного часу: [колективна монографія до ювілею Заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Лариси Шевченко]. Київ : Видавництво Ліра-К. 2024. С. 308-339.

2. Осіпова Т.Ф., Павлова І.А. Граматичні форми в поетичному мовленні сучасної воєнної поезії: стилістичні функції та художні смисли. Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків. 2025. Вип. 26. С. 36-45.

3. Поміж сирен. Нові вірші війни: збірка поезій. Харків: Віват. 2023. 496 с.

МОВНИЙ ВИБІР ТА КОД-СВІЧИНГ У ПОВСЯКДЕННОМУ СПІЛКУВАННІ

канд. філол. наук, доц. Людмила Сидоренко

У контексті нашого повсякденного спілкування мовний вибір та код-свічинг набувають особливого наукового та практичного значення, адже вони є маркерами мовної ідентичності.

Питання мовного вибору та код-свічингу досліджували як зарубіжні (Джон Гамперц, Керол Майерс-Скоттон, Франсуа Грожан), так і вітчизняні (Оксана Калиновська, Лариса Масенко, Світлана Соколова та інші) науковці.

Мовний вибір полягає у тому, що індивід, який володіє двома чи більше мовами, свідомо чи підсвідомо обирає, яку мову або мовний варіант використовувати під час комунікації.

Код-свічинг виявляється у переході з однієї мови на іншу в межах однієї розмови. За своєю типологією виділяють міжфразовий, внутрішньофразовий та вставковий код-свічинг.

Щоб зрозуміти механізми вибору мови та переходу з однієї на іншу під час спілкування, було проведено анкетування. В опитуванні брало участь 185 респондентів, серед яких переважна більшість (164 – студенти, інші – особи старше 35 років з вищою освітою). Домінантним мовним вибором у повсякденному житті є українська мова (119 осіб, або 64,32%). Білінгвальна модель (рівноцінне використання української та російської мов) характерна для 58 респондентів (31,35%). Використання лише російської мови у колі сім'ї чи друзів засвідчили 8 опитаних (4,32%). Результати дослідження демонструють чітку пріоритетність української мови у професійному спілкуванні 162 особи з 185 опитаних (87,57%) віддають їй перевагу. Спільне використання російської та української відзначили 22 респонденти (11,89%). Лише 1 особа (0,54%) у професійному спілкуванні вживає російську.

Розділяємо думку Пилипа Селігея про розрізнення складників мовної освіти: мовного виховання і мовного навчання [4]. Саме відсутність належного рівня мовного виховання, на нашу думку, є однією з причин переходу з однієї мови на іншу.

Явище код-свічингу є частим для всіх опитаних. Проведене анкетування дає підстави стверджувати, що на мовний вибір чи код-свічинг впливають такі чинники:

- учасники комунікації (їхня соціальна роль, ступінь близькості);
- обстановка (місце та час спілкування);
- тема розмови;
- мета спілкування;
- норми спільноти.

Вдавання до код-свічингу дає змогу реалізувати такі соціальні функції як уточнення, звертання, встановлення контакту, вияв емоцій, демонстрація приналежності до білінгвальної групи.

Результати анкетування свідчать про функціональну двомовність частини респондентів, які обирають мову ситуативно, а код-свічинг використовують переважно для більш емоційного спілкування, уточнення, привітання та прощання. Найчастіше «запозиченими» з інших мов (англійської та російської) респонденти наводять такі лексеми:

Англ.: Hello, ok, skills, baddy, good, yeah, understand, maybe, I don't know, sorry, bye, lol, nice, oh my god, wow, trash;

Рос.: понятно, привет, спасибо, ладно, конечно, всегда, дальше, о как, кошмар, может быть, как дела, если, короче, ух ты, невероятно, да, нет, то-то же.

Білінгвізм впливає на мовний вибір і код-свічинг, забезпечуючи гнучкість мовленнєвої поведінки і даючи можливість змінювати мову спілкування залежно від ситуації, адресата чи мети спілкування. Зауважимо, що код-свічинг відображає мовну ідентичність та емоційне забарвлення спілкування.

Дослідження вище проаналізованих явищ є важливим для розуміння динаміки мовної життєздатності та формування ефективної мовної політики в білінгвальних середовищах, особливо в умовах війни та міграційних процесів.

Література

1. Бестерс-Ділгер Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації. Київ. 2008.
2. Масенко Л.Т. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. Дивослово. 2020. №10. С. 24-26.
3. Масенко Л.Т. Мовна стійкість та мовна стабільність. Наукові записки НаУКМА. 2002. Т. 20.
4. Селігей П. Мовна свідомість, структура, типологія, виховання. П. Селігей. К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія». 2012. С. 66.
5. Соколова С.О. Регіональні особливості взаємодії мовних кодів за двомовного спілкування. Українська мова. 2017. №3. С.25-39.

МОВНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ТЕКСТУ В ДОБУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

канд. філол.наук, доц. Галина Дядюра

Мовні засоби формування тексту в добу цифровізації виявляють тенденцію до синтезу традиційних і новітніх форм мовлення. Вони забезпечують не лише інформативну, а й інтерактивну функцію тексту, відкриваючи нові перспективи для розвитку сучасної української мови та її функціонування в глобальному цифровому середовищі.

Мовні засоби цифрової доби, зокрема лексичні інновації, демонструють тісний зв'язок між мовним розвитком і технологічними процесами суспільства. Цифрові технології широко впроваджують в усі сфери життя сучасної людини. Цифровізація стала визначальною характеристикою сучасної цивілізації, що впливає не лише на соціальні процеси, а й на мовну систему та комунікативні практики. Як зазначає Л. Масенко, мова існує не лише як система, але як соціальний феномен, тісно пов'язаний із мовними ситуаціями в суспільстві [3, с. 45].

Нині цифровий текст є новою формою мовного існування. Текст у цифровому середовищі поєднує вербальні та невербальні елементи – гіперпосилання, емодзі, графічні позначки, аудіовізуальні вставки. Інтернет-дискурс, як зазначає Н. Гудзь, використовує елементи гіпертексту та швидку зміну тем, створюючи динамічну комунікативну структуру [1, с. 112]. Цифровий текст створює нову форму когнітивної взаємодії між автором і читачем. У добу цифровізації важливою стає не лише передача знань, а й залучення адресата до інтерактивного діалогу. Структура тексту включає гіпертекстові зв'язки, що сприяють нелінійному способу читання [4, с. 78]. У сучасному світі цифровізація спричинила тенденцію до спрощення синтаксису, перевагу коротких речень, використання розмовних і скорочених форм. Онлайн-дискурс має внутрішню динаміку, поєднує текстові, візуальні та метатекстові рівні [2, с. 143–147].

Лексичні інновації цифрової доби становлять потужний арсенал мовних засобів, які формують мовну картину світу сучасної людини. Активно формуються нові лексеми, що позначають цифрові реалії: чат, блог, сторіз, фейк, діджиталізація, контент. Частина з них адаптується до української мовної системи, набуваючи питомих граматичних ознак (блогер – блогерка, лайкати, загулити).

Розвиток електронних журналів, відкритих архівів та онлайн-конференцій засвідчує становлення нової парадигми наукового спілкування. Цифрова мова науки поєднує точність, лаконізм і мультимедійність, що

розширює можливості представлення знань і підвищує роль мовної компетентності дослідника.

Отже, цифровізація стає каталізатором глибинних змін у мовній системі, зумовлюючи формування нових моделей тексту й оновлення засобів його побудови. Мовні засоби цифрової доби, зокрема лексичні інновації, демонструють тісний зв'язок між мовним розвитком і технологічними процесами суспільства, засвідчують відкритість до глобальних процесів.

Література

1. Гудзь Н. О. Інтернет-дискурс як новий тип комунікації: структура, мовне оформлення, жанрові формати. *Наукові записки Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2015. Вип. 2 (82). С. 110–117.
2. Кольцова Ю. Онлайн-дискурс як новітній тип дискурсу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. Вип. 24, ч. 1. С. 143–147.
3. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ: Видавничий дім «КМ Академія». 2010. 284 с.
4. Crystal D. *Internet Linguistics: A Student's Guide*. London: Routledge. 2011. 212 p.

ЧОЛОВІЧИЙ ІМЕННИК ФОЛЬКЛОРНО-МІФОЛОГІЧНОГО ФЕНТЕЗІ НАДІЇ ГОРИ «КАЗКИ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

*д-р філол. наук, проф. Наталія Піддубна,
студентка Марія Телитченко*

Попри те, що українська художня ономастика має ряд ґрунтовних досліджень (Л. Белей, Н. Бияк, А. Вегеш, Ю. Карпенко та ін.), художнє мовлення сучасної української літератури для дітей, зокрема особливості антропонімікону вітчизняних авторів В. Нестайка та В. Винниченка, не часто перебуває у фокусі наукових досліджень (Т. Марченко, Г. Лукаш та ін.).

Поза науковою увагою залишається іменник порівняно нового сучасного літературного жанру – українського фольклорно-міфологічного фентезі, що й зумовлює актуальність нашої розвідки. Антропоніми в художніх творах для дітей відіграють вагомий етносимволічний роль у формуванні національного світогляду юних читачів, уможливають сприйняття важливого місця давніх дохристиянських і християнських імен в українській лінгвокультурі загалом і в дискурсі сучасного українського фольклорно-міфологічного фентезі зокрема.

У сучасній лінгвістиці антропонім розуміють як «власне ім'я людини (прізвище, ім'я, по батькові, прізвисько, псевдонім), а також кличка тварини» [6 с. 59]. Серед досліджених чоловічих антропонімів, зафіксованих у збірці

казок для дітей «Казки забутих предків» сучасної авторки Надії Гори, наявні такі, що, вочевидь, є авторськими новотворами (Яромудр тощо) [5, с. 27]. Однак предметом нашої розвідки стали ті, що зафіксовані в словниках вітчизняних дослідників-антропологів, етнолінгвістів і фольклористів Л. Белея, О. Кононенка, Г. Лозко, П. Чучки та ін.

Передовсім привертають увагу ті імена-композиції, котрі містять компоненти «-бог-» і «-свят-», як наприклад, чоловічі імена Святогор і Богуслав із фентезійного оповідання «Плеяна і Святогор». Зазначені імена мають глибокий сакральний сенс, який допомагає розкрити характер героя, зрозуміти прихований у них зміст, а також досягнути літературний задум авторки збірки та виявити особливості індивідуально-авторської картини світу.

Аналізоване нами ім'я Святогор має «утворення з основою свят-, яка мала первісне значення «великий; сильний» [1, с. 14]. За Л. Белеєм, ім'я Святогор є давньоукраїнським і має таке первісне значення: «той, що походить зі святої гори» [1, с. 122]. О. Кононенко зазначає, що Святогор належить до фольклорних героїв, у східних слов'ян це «билинний персонаж, богатир-стихія. Представник старшого покоління богатирів, образ якого виходить з язичницьких уявлень, міфів, легенд» [9, с. 237]. Компоненти «-свят-» і «-гор-» вказують на те, що ім'я Святогор безпосередньо пов'язане із символікою гір, які «діставали небес своїми вершинами, особливо вшановувалися давніми слов'янами, як й іншими народами» [9, с. 237]. Внутрішня форма імені, зв'язок із сакралізованим сприйняттям українцями гір спрямовує читача на позитивне сприйняття героя через його ім'я, що, власне, і підтверджується його вчинками, описаними у творі.

Серед імен людей з компонентом «-бог-», наявних у збірці, виокремлюємо антропонім Богуслав – «той, хто славить Богів» [10, с. 48]. Чимало історичних постатей носили це ім'я у східнослов'янському культурному середовищі. На думку Л. Белея, «первісним значенням складення було, імовірно слава богу» [1; 91]. У творі персонаж, наречений ім'ям Богуслав, є носієм позитивних якостей, відтак, і його ім'я позитивно конотоване: цей персонаж є добрим волхвом, якому довіряють люди.

У фентезійному оповіданні «Влас і Зорена» описується «найстарший з волхвів Ладомир» [5, с. 99]. Як зазначає П. Чучка, антропонім Ладомир, «окрім західної України, уживаним було також серед сербів, які кваліфікують його як варіант імені Владомир (...)» [13, с. 215]. Г. Лозко надає чітке тлумачення цього імені: «Ладомир – той, хто ладує, злагоджує мир» [10, с. 124]. Художній персонаж, який має ім'я Ладомир, також постає позитивним персонажем, чесною і справедливою людиною.

Подібне спостерігаємо і в рідковживаному імені Милорад. Персонаж із цим іменем є сином волхва Ладомира, який, за описом авторки фентезійної збірки, «знав зоряну книгу, любив збирати цілющі трави і гарно співав» [5, с. 99]. твірними основами для цього імені стали мил- і рад-, які й мотивують його позитивно конотоване значення: «Милорад – від милий та радісний» [5, 136], що цілком відповідає художньому задуму письменниці.

В іншому фентезійному оповіданні Надії Гори «Домовичок» наявне ім'я Грім. За словником П. Чучки, «найдавніша письмова згадка імені Гром на Русі походить із 944 р. і пов'язана з особою «боярина Сфірки Улѣбовича, що їздив у посольстві» [13, 139], Те, що ім'я Грім належало історичній особі, наголошує також Г. Лозко й підкреслює, що антропонім походить від апелятива грім, пов'язаного з теонімом Перун: «Через слов'янську назву бога-громовержця Перуна апелятив грім / гром з часом перенесено також на людину [13, с. 139]. В оповіданні антропонім Грім належить дитині без магічних здібностей [5, с. 143].

Наведені імена містять етнокультурну символіку, яка пов'язана з дохристиянськими віруваннями давніх українців. Усі імена належать людям, які пов'язані із силами природи, наділені особливою фізичною силою (Святогор), даром передбачення (волхви Ладомир, Богуслав, син волхва Милорад) або асоціюються з язичницькими божествами (Грім). Майстерне використання їх автором сприяє актуалізації давнього іменника і українському художньому фентезійному дискурсі, спонукає молоде покоління долучитися до прадавніх традицій і потенційно може впливати на реактуалізацію питомих українських імен у побуті.

Перспективним видається вивчення давньослов'янських імен у дискурсі дорослого фольклорно-міфологічного фентезі.

Література

1. Белей Л. О. Ім'я для дитини в українській родині. Харків: Фоліо. 2010. 282 с.
2. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії: моногр. Ужгород. 2002. 176 с.
3. Бияк Н. Я. Особливості найменування осіб в українській художній прозі та збереження їх функцій у німецькомовних перекладах: автореф. дис... канд. філол. наук. Івано-Франківськ. 2004. 24 с.
4. Вегеш А. І. Проблеми український літературно-художньої антропоніміки. Ужгород. 2021. 67 с.
5. Гора Н. Казки забутих предків. Видавництво Олег Зень. 2008. 188 с.
6. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ. 2012. 402 с.
7. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики: автореф. дис.... доктора філол. наук. К. 2000. 35 с.

8. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: Зб. статей. Одеса: Астропринт. 2008. 328 с.
9. Кононенко О. А. Українська міфологія. Божества і символи. Харків: Фоліо. 2023. 512 с.
10. Лозко Г. С. Рідні імена: слов'янський іменослов. Тернопіль: Мандрівець. 2011. 363 с.
11. Лукаш Г. П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка: автореф. дис... канд. філол. наук. Дніпропетровськ. 1987. 18 с.
12. Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка «Казкові пригоди Грайлика») *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2014. № 2. С. 76.
13. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник. Ужгород: Ліра. 2011. 432 с.

Секція 3

МОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ПСИХОЛОГО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ БАГАТОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

д-р філос. наук, проф. Анжела Бойко

Заслуговує на увагу філософська проблематика, яка лежить в основі взаємодії між мовою, ідентичністю та професійною сферою. Сучасний світ, позначений глобалізацією та цифровізацією, перетворює професійну комунікацію на арену, де національна ідентичність стикається з викликами багатомовності. Філософія тут виступає як інструмент для осмислення цих процесів, дозволяючи розкрити онтологічні, епістемологічні та етичні аспекти. Доцільно розглянути як мова формує ідентичність, а багатомовність – як виклик для збереження національного «Я» в професійному середовищі.

Актуальність теми зумовлена тим, що в багатомовному світі професійна комунікація часто відбувається англійською чи іншими домінуючими мовами, що може еродувати національну ідентичність. За даними досліджень, мова є ключовим символом соціальної ідентичності, а її втрата призводить до конфліктів культур. У цьому контексті філософія пропонує рамки для розуміння, як зберегти баланс між глобальним і національним.

З онтологічної перспективи, національна ідентичність є не статичною сутністю, а динамічним конструктом, що формується через мову як основу буття. За Ю. Габермасом, громадянство та національна ідентичність переплітаються в історичних процесах, де мова виступає медіумом для комунікативної дії. У багатомовному професійному світі, де комунікація відбувається в кількох мовах, ідентичність стає гібридною: індивід балансує між національним «Я» та глобальним «Іншим». Це нагадує ідеї М. Гайдеггера про Dasein, де буття реалізується через автентичну взаємодію, але в багатомовності ця автентичність загрожена асиміляцією.

Дослідження показують, що національна ідентичність як соціокультурний феномен залежить від мови, яка є символом уявленої спільноти (за Б. Андерсоном). У професійній комунікації, наприклад, в ІТ чи бізнесі, домінування англійської може призводити до «лінгвістичного

імперіалізму», денаціональна ідентичність маргіналізується. Філософськи це ставить питання: чи є багатомовність загрозою онтологічній цілісності нації?

Епістемологічно, мова не лише передає знання, а й формує його. За Л. Вітгенштейном, «межі моєї мови – це межі мого світу», тому в багатомовному середовищі професійна комунікація розширює епістемологічні горизонти, але водночас фрагментує національну ідентичність. У професійних контекстах, як-от міжнародні конференції чи корпоративні переговори, багатомовність вимагає перекладу, що часто спотворює культурні нюанси, призводячи до втрати автентичного знання.

Філософські аналізи підкреслюють, що багатомовність впливає на ідентичність, роблячи її не просто мультикультурною, а транслінгвальною. Для України, як країни з багатомовним спадком (українська, російська, англійська), це означає необхідність епістемологічного переосмислення: як зберегти національну ідентичність у професійній комунікації, не втрачаючи доступу до глобального знання? Дослідження конфліктів поколінь у багатомовному світі показують, що молодь часто обирає глобальні мови, що загрожує національній самоідентифікації.

Етично, філософія ставить питання про справедливість у багатомовній комунікації. За Дж. Ролзом, справедливе суспільство вимагає рівності можливостей, але в професійному світі багатомовність створює бар'єри для тих, хто не володіє домінуючими мовами, посилюючи соціальну нерівність. Національна ідентичність тут виступає як етичний імператив: збереження рідної мови в професійній сфері є актом опору культурній гомогенізації.

У контексті глобалізації, філософія пропонує мультикультуралістський підхід, де національна ідентичність інтегрується в багатомовний дискурс без втрати унікальності. Етичний виклик – у формуванні політики, що сприяє багатомовній освіті, аби професійна комунікація не руйнувала, а збагачувала національну ідентичність.

Підсумовуючи, філософські виміри національної ідентичності в багатомовній професійній комунікації розкривають напругу між глобальним і локальним. Онтологічно, епістемологічно та етично, ми повинні шукати баланс, де мова стає мостом, а не бар'єром. Майбутні дослідження мають фокусуватися на практичних стратегіях, аби національна ідентичність процвітала в багатомовному світі.

Література

1. Conflict of cultures through the prism of indiannational consciousness in poroshurams novel matchmaking [Електронний ресурс]. ResearchGate. 2021. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/352250699_Conflict_of_cultures_through_the_prism_of_indiannational_consciousness_in_poroshurams_novel_matchmaking.

2. Філософські науки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eprints.zu.edu.ua/21687/1/3.pdf>.
3. Нації, багатомовність та конфлікт поколінь – інтерв'ю з філософом Марком де Лоне. [Електронний ресурс]. 2018. Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/interviu-z-filosofom-markom-de-lone>.
4. Філософський дискурс Національна ідентичність у глобалізованому світі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3677/>.
5. English Language and Cultural Identity: A Philosophical Consideration [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.maajournal.com/index.php/maa/article/download/1287/1306/5999>.

КОГНІТИВНІ ТА ЕМОЦІЙНІ ВИМІРИ МОВЛЕННЄВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

канд. пед. наук, доц. Людмила Вовкочин

Вступ. Мова є не лише інструментом комунікації, а й одним із базових механізмів формування та функціонування психіки людини. У сучасних психологічних дослідженнях акцент робиться на вивченні мови як багаторівневого феномену, що поєднує когнітивні процеси та емоційно-афективні реакції. Мовленнєва взаємодія є своєрідним простором, у якому реалізуються мисленнєві операції, виражаються внутрішні переживання та встановлюються міжособистісні зв'язки.

Проблема когнітивних та емоційних вимірів мовленнєвої взаємодії є актуальною в умовах сучасної цифровізації та соціальної динаміки. Вона потребує міждисциплінарного аналізу, що охоплює психологію, психолінгвістику та соціальну комунікацію.

Когнітивний аспект мови пов'язаний із процесами мислення, категоризації та інтерпретації світу. Завдяки мові людина формує ментальні моделі реальності, структурує інформацію та зберігає знання у вигляді концептів.

Жан Піаже підкреслював, що мовлення є засобом інтеріоризації зовнішньої діяльності та трансформації її у внутрішній план свідомості [1]. Сучасні когнітивні дослідження доводять, що мовні категорії впливають на перцептивні процеси: наприклад, відмінності у граматиці та лексичному складі мови зумовлюють різні способи сприйняття кольорів, простору чи часових відношень [2; 3; 4; 5]. Мовленнєва взаємодія є також основою для кодування та відтворення інформації. Використання вербальних маркерів допомагає структурувати досвід, а також забезпечує ефективність комунікації у соціальних групах. Пам'ять у мовному контексті функціонує як колективне явище: фразеологізми, метафори та наративи закріплюють спільний культурний досвід.

Щодо питання когнітивної інтерпретації комунікації, вважаємо, що будь-яке висловлювання є результатом складного процесу відбору, організації та інтерпретації інформації. У цьому контексті важливим стає поняття «когнітивної схеми» – ментальної структури, яка визначає, як особа розуміє й осмислює отримане повідомлення. Відмінності у когнітивних схемах можуть бути причиною комунікативних бар'єрів.

Емоційна складова комунікації визначає не лише інтонаційне та невербальне забарвлення висловлювань, а й впливає на їхню психологічну дієвість. Емоції є невід'ємною частиною мовленнєвої діяльності, оскільки вони сприяють регуляції міжособистісних відносин та посиленню соціальної інтеграції.

Емоційна експресія у мовленні визначається його паралінгвістичними характеристиками – інтонацією, тембром, гучністю, паузами, – що надають мовленню емоційного змісту. Часто саме це має більший вплив, ніж слова. Наявність емоційного компонента дає змогу адресату точніше інтерпретувати наміри комуніканта. Слово здатне викликати афективні реакції – від почуття радості до страху чи агресії. У психологічному аспекті це пояснюється асоціативними зв'язками між мовними знаками та емоційним досвідом людини. Емоційно забарвлене мовлення підвищує переконливість комунікації, що особливо важливо в педагогіці, політиці, рекламі та медіа.

Мова має емпатійний потенціал. Мовленнєва взаємодія створює умови для емоційної синхронізації. Використання емоційно значущих слів сприяє встановленню довіри та відчуття психологічної близькості. У міжособистісному спілкуванні мова є засобом передачі співпереживання й підтримки.

Когнітивні та емоційні виміри мовленнєвої взаємодії не існують окремо, вони перебувають у тісній інтеграції. Когнітивна оцінка визначає емоційну реакцію. Людина інтерпретує повідомлення, виходячи зі своїх когнітивних схем, і ця інтерпретація зумовлює характер емоційного відгуку. Так само емоції впливають на когнітивну обробку інформації. Позитивний емоційний стан підвищує здатність до гнучкого мислення та креативності, тоді як негативні емоції можуть обмежувати когнітивні ресурси та звужувати увагу.

У процесі комунікації когнітивні інтенції (передати знання, аргументи) постійно взаємодіють із емоційними компонентами (вираз співчуття, гумор, підтримка).

Таким чином, мова функціонує як інтегративна система, де мислення та емоції перебувають у постійному взаємозв'язку.

Висновки. Мовленнєва взаємодія – це складний процес, що поєднує когнітивні та емоційні виміри. У когнітивному аспекті мова є інструментом

мислення, категоризації та організації знань. В емоційному вона є засобом вираження афектів, емпатії та впливу на адресата. Взаємодія цих вимірів забезпечує ефективність комунікації, сприяє розвитку особистості та формуванню соціальних зв'язків.

Подальші дослідження цієї проблематики мають важливе значення для психології спілкування, психолінгвістики і прикладних сфер, зокрема освітньої, медійної та міжкультурної взаємодії.

Література

1. Piaget J. Sociological Studies. London: Routledge. 1995.
2. Вахнован М.М. Взаємозв'язок мови та мислення у процесі вивчення іноземної мови. Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. К. 2019.
3. Засекіна Л.В., Пастрик Т.В. Основи психології та міжособове спілкування: навч. посіб. К. 2018. 216 с.
4. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навч. посіб. для студентів ВНЗ. К: НМЦВО. 2003. 320 с.
5. Куранова С.І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. К. 2012. 208 с.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СТРУКТУРІ ТА СИМВОЛІЦІ КОЛИСКОВОЇ ПІСНІ

*ст. викладач Олена Деньга,
студентка Олександра Сасенко*

У сучасних лінгвістичних та гуманітарних дослідженнях зростає інтерес до етнолінгвістичних і психолінгвістичних механізмів формування національної ідентичності через мову. Цей процес має глибоке історичне підґрунтя, адже в мовознавстві давно утвердилася думка, що мова тісно пов'язана з ментальністю народу, відображаючи його духовний світ та культурні особливості. Особливо важливим у дослідженні національного мовного коду є фольклорний пласт культури, зокрема, колискові пісні, які виступають першою формою емоційно-мовної комунікації та передають психолінгвістичні моделі мислення, цінності, архетипи.

У багатомовному світі зберегти національну ідентичність стає дедалі складніше. В умовах глобалізації й інформаційного шуму особливої ваги набувають такі глибинні маркери культури: символіка, образність, інтонаційна структура рідної мови. Колискова як первинний жанр усної народної творчості є потужним чинником формування мовної особистості. На наш погляд, аналіз у психолінгвістичному аспекті уможливорює не лише

реконструювати національну мовно-когнітивну матрицю, а й осмислити стратегії збереження української ідентичності в умовах багатомовного світу.

Метою дослідження є з'ясувати роль української колискової пісні як психолінгвістичного інструменту збереження національного коду, відображення ментальних особливостей народу та формування емоційно-психологічної моделі особистості українця.

Завданням дослідження було: проаналізувати зміст і функції українських колискових у контексті етнопсихології; виокремити психолінгвістичні маркери національного характеру; дослідити колискову як перший акт мовної ідентифікації; здійснити лінгвістично-психологічний аналіз текстів пісень.

Концепція мовної картини світу В. Гумбольдта, ідеї О. Потебні, М. Костомарова лягли в основу сучасної етнолінгвістики. Згідно з ними, мова не лише відображає, а й формує національний спосіб мислення. Колискова – це архетипічний жанр, що фіксує у вербальній формі структури колективної свідомості як от: турботу, ритуал, віру, страх, надію. Через колискову дитина вперше входить у мовний простір, засвоює фонетику, синтаксис і культурні смисли рідної мови.

Наприклад, українська колискова «Ой, ходить сон коло вікон» вибудована на простих, але глибоких символах, які утворюють цілу картину світу. Сон і Дрімота в ній не просто стани, а добрі істоти, що мають майже магічну природу. Вони зображені як друзі дитини, які приходять, аби подарувати спокій. Це персоніфікація, яка робить ніч не страшною, а доброю, лагідною, захищеною. Вони не лякають, а чекають дозволу увійти, адже сон у традиційній культурі завжди розумівся як щось на кшталт «малої смерті» і тому потребував особливого ритуалу. Колискові не лише присипляють дитину, а й виконують психотерапевтичну функцію: знижують тривожність, формують відчуття безпеки, закладають основи довіри до світу. Через метафори і мелодійність такі пісні допомагають дитині опанувати перший життєвий досвід – досвід спокійного відділення від матері і повернення до неї вранці.

Лексика пісні м'яка, лагідна, сповнена зменшувально-пестливих форм, що також є маркером емоційності та теплоти української ментальності.

На прикладі традиційних українських народних колискових («Ой, люлі-люлі», «А-а-а, котки два», «Ходить кіт по горі», «Ой, баю, мій баю» та ін.) простежено такі психолінгвістичні особливості:

– Інтонаційно-ритмічна організація. Повтори, звукосполучення «а-а-а», «люлі-люлі», м'які зменшувальні форми забезпечують заспокійливу дію. Це інструмент створення емоційної стабільності й безпеки.

– Ціннісні маркери. Колискові утверджують важливість турботи, любові, щастя, здоров'я, оберігання дитини від зла («Щоб дитячко спало, здоровим зростало...»), «Щоб горенька не знало...»).

– Національна символіка. В образному ряді домінують елементи української природи, побуту та фауни: кіт, песик, голуб, жабка, піч, люлька. Це передає етнокультурну матрицю світу.

– Формування мовної ідентичності. Такий вид народних пісень виконує роль «мовної колиски», оскільки у її структурі зафіксовані перші граматичні й інтонаційні моделі рідної мови. Так формується інтуїтивне відчуття мови та емоційна прив'язаність до неї.

– Синкретичність жанру. Поєднання вербального, музичного та ритуального компонентів створює потужний впливовий канал комунікації. Колискова не тільки транслює смисли, а й створює простір тиші, довіри й емоційної єдності.

Отже, українська колискова пісня – це не лише фольклорний жанр, а й глибокий психолінгвістичний код, який через мову, інтонацію, образи й ритм транслює національні смисли. У ній фіксується емоційна модель світу, притаманна українському менталітету: доброзичливість, лагідність, обереговість, віра у світле майбутнє.

Коліскова виконує функцію першої мовної ініціації, є вербальною моделлю безпечного простору, а тому – одним із первинних чинників формування національної ідентичності. У контексті багатомовного світу саме такі «мовні архетипи» сприяють збереженню культурної цілісності нації.

МОВА НАДІЇ ТА МОВА ВТРАТ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНТЕРВ'Ю З УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ

*ст. викладач Олена Деньга,
студентка Інга Кутова*

Сучасні воєнні події в Україні формують унікальний мовний простір, у якому відбувається вербалізація складних емоційних переживань, травматичного досвіду та ціннісних орієнтирів. У цьому контексті мова перестає бути лише інструментом комунікації й набуває функцій психологічної регуляції, інтеграції та адаптації. Особливу цінність становлять інтерв'ю з учасниками бойових дій, оскільки вони дозволяють простежити, як на рівні мовлення поєднуються два полярні комунікативні модули – мова

втрат та мова надії, що відображають динаміку психоемоційного стану особистості в умовах війни.

Метою дослідження є виявлення та аналіз мовних стратегій, які характеризують мовлення учасників бойових дій, з акцентом на ролі мови надії. Саме ці стратегії здатні стимулювати активність, життєстійкість і віру в перемогу. Їх вивчення є важливим завданням, оскільки має безпосередню практичну значущість. Результати можуть бути використані у програмах психологічної підтримки та соціальної реінтеграції ветеранів. Акцент на розвиток мови надії у комунікації сприяє формуванню ресурсного нарративу, зменшенню проявів посттравматичного стресового розладу та посиленню адаптаційних можливостей, що має особливе значення у практиці психологічного консультування.

Аналіз інтерв'ю слідчої та бійця «Азову».

У межах дослідження було проаналізовано інтерв'ю Мар'яни Чечелюк, ексслідчої з Маріуполя, яка перебувала у полоні 25 місяців, та Владислава Адріанова («Білий»), бійця полку «Азов», що провів у полоні 29 місяців.

У мовленні слідчої домінує мова втрат: вона часто апелює до пережитого болю, відчуття небезпеки, втрати довіри, фізичних і психологічних наслідків. Наприклад: *«Полон навчив нікому не довіряти», «ми досі чуємо крики закатованих»*. Цей пласт мовлення відображає глибоку травматизацію та потребу в психологічній реабілітації.

Мовлення військовослужбовця має амбівалентний характер. З одного боку, воно містить елементи мови втрат – свідчення катувань, ізоляції, тригер російської мови. З іншого боку, простежуються ознаки мови надії: наголос на спільному досвіді, відчутті солідарності. *Наприклад: «повне оточення, але ми трималися разом», готовності до боротьби навіть у безвихідних умовах.*

Таким чином, обидва інтерв'ю демонструють складну динаміку: від фіксації травми й втрат – до пошуку сенсу та ресурсів виживання. Це підкреслює значення мови як інструменту інтеграції досвіду та формування внутрішніх ресурсів для подальшої адаптації.

Важливим результатом аналізу є виявлення перехідності між двома мовними полюсами. В одному інтерв'ю може поєднуватися мова втрат і мова надії, що вказує на процес інтеграції травматичного досвіду: від фіксації болю та втрати – до поступового формування конструктивних моделей майбутнього. Така динаміка свідчить про здатність особистості використовувати мовлення як ресурс психологічного відновлення.

Аналіз інтерв'ю з військовослужбовцями засвідчив, що мова втрат здебільшого проявляється через лексику, пов'язану з болем, втратою близьких, невизначеністю та ізоляцією. Для цього мовлення характерні часті повтори, запинки, тривалі паузи, що свідчать про високу емоційну

насиченість та психічне напруження. У граматичному контексті спостерігається перевага минулого часу та заперечних конструкцій, які фіксують травматичний досвід і перешкоджають його витісненню з пам'яті. У такий спосіб мова втрат стає індикатором невирішеного внутрішнього конфлікту та емоційної нестабільності.

Отримані результати мають важливе практичне значення. Вони можуть бути застосовані в психологічному консультуванні, зокрема для розробки методик, спрямованих на посилення мовних стратегій надії як інструментів емоційної стабілізації. Використання таких стратегій сприятиме зниженню рівня тривожності, полегшенню процесу інтеграції травматичного досвіду, а також розвитку адаптивних моделей поведінки. У соціальній реінтеграції ветеранів робота з мовним матеріалом, що формує ресурсний наратив, може відігравати ключову роль у відновленні їхнього психоемоційного балансу та забезпеченні активної участі в житті суспільства.

Отже, мова учасників бойових дій постає не лише як відображення внутрішнього світу особистості, але й як активний чинник її психоемоційної стабілізації. Поєднання мови втрат і мови надії відображає складну динаміку проживання травми та пошуку сенсів.

Література

1. RAMINA. В полоні приховували, що ми пара, поки не здали свої [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=pYqQuoхиqK8> (дата звернення: 29.09.2025).
2. Факти ICTV. Думала, НІКОЛИ не повернуся до України – інтерв'ю Мар'яни Чечелюк [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=wl5KhPDY0Tg> (дата звернення: 29.09.2025).

МОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

канд. пед. наук, доц. Алла Сіренко

У сучасному науковому дискурсі проблема формування психологічної стійкості особистості набуває особливої актуальності у зв'язку зі зростанням рівня соціальної напруги, невизначеності та травматичних подій у суспільстві. Психологічна стійкість постає як здатність особистості не лише витримувати стресові обставини, а й відновлювати власні ресурси та знаходити сили для подальшої активності й розвитку. Важливу роль у цьому процесі відіграє мовний потенціал – можливості мови, які допомагають

людині спілкуватися, осмислювати власний досвід та надавати йому нових значень.

Мова як чинник психологічної стійкості

Мова – це більше, ніж засіб спілкування. Вона стає способом упорядкування внутрішнього світу людини та формування її особистісної цілісності. Ще Л. Виготський підкреслював, що саме через мовлення ми засвоюємо соціальний досвід і формуємо внутрішній діалог, який допомагає людині керувати своїми емоціями й діями. У когнітивній терапії А. Бека показано: те, як ми описуємо власні переживання словами, безпосередньо впливає на наші емоційні стани. Негативні мовні формули здатні підтримувати тривожність і безсилля, тоді як позитивні висловлювання відкривають шлях до адаптивності та внутрішньої рівноваги.

З позицій сучасної психології та нейронаук мова виконує також регулятивну й мотиваційну функції. Завдяки внутрішньому мовленню особистість структурує власний досвід, формує смислові орієнтири та знаходить нові ресурси для подолання стресу. Мовні репрезентації дозволяють трансформувати хаотичні враження у впорядковану картину, де навіть травматичні події можуть бути переосмислені як джерело розвитку. Нейробіологічні дослідження (А. Дамазіо, Р. Девідсон) підтверджують: позитивна мовна інтерпретація подій активізує нейропластичність мозку, знижує рівень стресових реакцій і посилює здатність до емоційного відновлення.

Мова виконує не лише інструментальну функцію передачі інформації, а й регулятивну та психотерапевтичну. У концепції Л. Виготського мова розглядається як основний механізм опосередкування вищих психічних функцій. Саме через мовні конструкції людина здійснює інтеріоризацію соціального досвіду та формує внутрішній діалог, який стає базою для саморегуляції та смислової інтеграції життєвих подій.

Дослідження А. Бека у рамках когнітивної терапії підтверджують, що вербальні інтерпретації життєвих ситуацій прямо впливають на емоційні стани. Негативні когнітивні схеми підтримуються через деструктивні мовні патерни, тоді як позитивні інтерпретації сприяють зниженню тривожності та розвитку адаптивних стратегій поведінки.

Терапевтичний потенціал слова

У практиці психолого-реабілітаційної роботи широко застосовуються методи, що спираються на мовний ресурс:

- «логотерапія» В. Франкла, у якій слово виступає засобом віднайдення смислу навіть у найскладніших обставинах;

- «нарративна терапія» М. Вайта та Д. Епстона, яка дозволяє через переосмислення особистих історій трансформувати ідентичність;

- «когнітивно-поведінковий підхід», де мовні формули та самовербалізації застосовуються для реструктуризації дисфункціональних переконань;

- «арт- та казкотерапевтичні практики», у яких слово допомагає інтегрувати несвідомий досвід у конструктивні моделі поведінки.

Нейробиологічні дослідження (А. Дамазіо, Р. Девідсон) доводять, що позитивно забарвлені мовні патерни та смислові наративи активізують процеси нейропластичності мозку, сприяють формуванню нових нейронних зв'язків і тим самим підсилюють здатність до емоційного відновлення.

Мова у розвитку внутрішньої сили особистості.

Формування психологічної стійкості нерозривно пов'язане з розвитком внутрішньої сили, яка реалізується через здатність людини вести конструктивний внутрішній діалог. Власне слово стає засобом не лише комунікації з оточенням, а й діалогічної взаємодії із самим собою. Самопідтримувальні висловлювання, афірмації та когнітивні формули підсилюють відчуття контролю над життям і створюють базу для адаптивного функціонування у кризових ситуаціях.

У цьому контексті мовний потенціал можна розглядати як ресурс психічного відновлення, що сприяє формуванню «резилієнтності» – здатності долати труднощі без втрати цілісності особистості.

Отже, мова постає не лише засобом комунікації, а й одним із ключових механізмів формування, підтримки та відновлення психологічної стійкості особистості. Через слово людина не просто передає інформацію – вона структурує власний досвід, надає йому сенсу, створює внутрішні орієнтири для подолання труднощів. Вербальні інтерпретації життєвих подій визначають емоційний тонус, рівень суб'єктивного контролю та здатність до адаптації у кризових ситуаціях.

Для сучасної психолого-реабілітаційної практики це відкриває широкі можливості. Використання мовного потенціалу може бути реалізоване через різні форми – від когнітивної реструктуризації, що змінює деструктивні переконання, до наративної терапії, яка допомагає людині побачити нові сценарії власного життя, а також логотерапевтичних підходів, що орієнтують на пошук сенсу навіть у найскладніших обставинах. Такі інтервенції не лише зміцнюють комунікативні навички, а й створюють внутрішній простір для зростання, відновлення й збереження психічної цілісності.

Таким чином, мовний потенціал можна розглядати як унікальний ресурс, що поєднує когнітивні, емоційні та смислотворчі процеси. Його цілеспрямоване використання у психолого-реабілітаційній діяльності сприятиме не тільки подоланню наслідків стресу чи травми, а й розвитку більш зрілої, інтегрованої та життєстійкої особистості.

Література

1. Виготський Л. С. Мислення і мова. М.: Лабіринт. 1999. 352 с.
2. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Київ: Юніверс. 2019. 216 с.
3. White M., Epston D. Narrative Means to Therapeutic Ends. New York: Norton. 1990. 244 p.
4. Damasio A. The Strange Order of Things. New York: Pantheon. 2018. 336 p.
5. Davidson R. The Emotional Life of Your Brain. New York: Penguin. 2020. 304 p.
6. Payne, Martin. *Narrative Therapy: An Introduction for Counsellors*. 2nd ed. London: SAGE Publications. 2006.

ПСИХОЛОГО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕТАІСТОРИЧНИХ ДИСКУРСУ ТА НАРАТИВУ

*канд. філос. наук Павло Кретов,
канд. пед. наук Олена Кретова*

Психолого-реабілітаційні процеси з необхідністю включені в простір соціальної комунікації та самоідентифікації людини. Остання потребує значної уваги до метаісторичного дискурсу [2]. Сучасний стан соціогуманітарного знання важко надається до чіткого окреслення як дескрипції як через питому динаміку соціокультурного розвитку, пов'язану насамперед з упровадженням життєвих форм, притаманних п'ятому та шостому технологічним устроєм, цифровізацією модусів оперування інформацією, віртуалізацією масової культури, соціальної комунікації та медіапростору, так і через розмивання меж між традиційними підходами до наративу й дискурсу – культурного, наукового, побутового як таких, що імпліцитно передбачають дистинкцію між дією, мотивом, поведінкою, реакцією та описом, деталізацією, концептуалізацією реальності. Маємо на увазі, що постання віртуального (Ж. Ланьє) виміру людської смислогенерації гранично зближує мовлення та дію (наприклад, концепція перформативного мовного акту), що зумовлює своєрідну інтерференцію властивостей дискурсу та наративу. Ці процеси суттєво посилюють реабілітаційний потенціал вербальних засобів комунікації [1], і в певному сенсі робить їх чи не єдиною запорукою забезпечення гуманістичного підходу до неї. Цими міркуваннями обумовлена актуальність нашого дослідження. Назагал наратив і дискурс у контексті метаісторії розглядається суто інструментально як специфічний формат експлікації екзистенційних і соціальних, культурних і політичних смислів у межах семіотичного коду мови та системи символічних рядів і структур смислогенерації. Така парадигмальна візія має передбачати реактуалізацію концептів дискурсу та наративу саме під кутом метаісторії, яка, як видається, є чи не найефективнішим інструментом і водночас

простором спротиву дегуманізації не лише сфери гуманітарного знання, але і всієї сучасної культури, колективної уяви і масової свідомості саме тому, що фіксує питома людський спосіб формування оповіді та смислу. Під таким кутом зору проблематика метаісторії виходить далеко за межі інструментальних тлумачень і набуває онтологічного й екзистенційного масштабів (подібно до абсолютних максимуму й мінімуму у М. Кузанського). Метаісторичний підхід передбачає відпочаткове наближення дискурсивних практик до формату наративу, якщо це стосується історії, адже історичний дискурс має включати в себе як детермінаційні контексти минулого як згадку чи аналіз причин наявного стану речей і телеологічні контексти майбутнього як фіксацію спричинення від мети, поєднуючи таким чином в одному наративі смислові рівні умовного минулого, сучасного та майбутнього. Метаісторичний дискурс тяжіє до повноти наративу, а метаісторичний наратив може передбачати локальні (у просторо-часовій визначеності) дискурсивні практики, які його конституують. Отже, будь-яка оповідь про події, пов'язані між собою смисловими зв'язками, долає фрагментарність і епізодичність людської рецепції реальності і є конструюванням реальності кантівським трансцендентальним суб'єктом у межах апіорних простору та часу, антиномічності розуму та сфери трансцендентного як такої фіналізації оповіді, яка недоступна людському досвіду й уяві. Під таким кутом зору ланцюжок масштабування смислогенерації «історичний дискурс – історичний наратив – метаісторична цілісність дискурсу та наративу» утворює консолідовану монолітну цілісність, яка у своєму найменшому елементі потенційно несе комплекс смислів цілого (подібно до ведичного принципу *tat twam asi*, герметичного принципу гомеоморфності неба і землі або фрактального принципу самоорганізації систем, геному в клітині, цілого зображення у фрагменті голограми). Рівень метаісторичного масштабування дискурсу та наративу наразі репрезентує суто людський дологічний і довербальний план іманентності (Ж. Делез) людської свідомості, який видається недоступним для симуляцій слабкого ШІ, представленого в сучасній культурі зокрема мовними симуляторами (Grok, чат GPT, Deepseek), а отже специфічно людський спосіб узгодження темпоральності у власному досвіді, адже людина є темпоральною істотою згідно зі своїм «буттям-у-часі» (М. Гайдеггер), тоді як мовні симулятори ШІ наразі неспроможні досягнути феноменологічний та екзистенціальний людський досвід часовості. Метаісторія, отже, парадоксально постає як фундаментальна настанова спротиву знелюднюючим нонантропоцентричним теоріям кластеру радикального трансгуманізму навіть більшою мірою, ніж традиційні філософські дискурси метафізики та онтології, оскільки апелює не лише до сфери інтелігібельного, але й до сфери феноменологічного. Увага до

персоналістичного аспекту концептуалізації історичного процесу, причому як з боку умовних спостерігача-адресанта, так і дієвця-мовця, які водночас є включеними в цей процес як когнітивні агенти та соціальні актори через процеси соціальної комунікації та взаємодії, і через процеси формулювання, розуміння та трансляції інформації, які є когнітивними, охоплює умовні зовнішні і внутрішні суб'єктивні та об'єктивні детермінації людської свідомості. Але метаісторія як простір її розгортання виходить як за межі суб'єкт-об'єктної дихотомії (інтерсуб'єктивність) так і за межі формалізованої раціональності, свідомого, системи 2 (Д. Канеман).

Підсумовуючи, зазначимо, що психолого-реабілітаційні можливості варіювання дискурсивних практик та оперування нарративними стратегіями надає можливість коригувати ментальні та психоемоційні стани людини комплексно поєднуючи не лише *emotio* та *ratio* але і опосередковано задіювати дологічний і довербальний «план іманентного» (Ж. Делез), причому метаісторичні дискурс і нарратив повертають людину до гранично широких контекстів власного існування в соціальному та екзистенційному вимірах, що може мати значний терапевтичний ефект за психологічної реабілітації. (Тези підготовано на основі статті авторів).

Література

1. Вовкочин Л., Загородній В., Ярославська Л. Формування ментального здоров'я студентської молоді : сучасні виклики та шляхи подолання. *Psychology Travelogs*. 2024. Вип. (2). С. 226–234.
2. Кретов П. В., Кретова О. І. Метаісторичні контексти історичних нарративу та дискурсу *Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки*. 2025. № 1. С. 8–13.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УПРАВЛІНЦІВ НА ТРЕНІНГОВИХ ЗАНЯТТЯХ З ПРОТИДІЇ МАНІПУЛЯТИВНИМ ВПЛИВАМ

канд. пед. наук, доц. **Наталія Старовойтенко**,
ст. викладач **Людмила Іванченко**

Проблему маніпуляцій, як засобу психологічного впливу, досліджували зарубіжні вчені: Е. Шостром, Е. Фромм, А. Елліс, Д. Хейлі, Е. Берн та інші [1, с. 322-323]. Серед українських вчених заслуговують на увагу дослідження О. Кундицького, Р. Гаца, Я. Топоровського стосовно протидії маніпуляціям [2]. Адаптивну функцію *soft skills* у професійному розвитку здобувачів освіти і фахівців різного напрямку обґрунтували К.І. Волинець, О.В. Курінний, І.О. Муравйова, Т.А.Черкасова [3; 4].

Сам концепт «soft skills» утворений з двох слів: «soft» – визначає якість навичок, а саме «гнучкість» і «skills» – є ознакою інструментальної сторони діяльності (способу виконання дій). Майбутній управлінець (в будь-якій галузі), що володіє м'якими навичками, швидше пристосується до умов, що постійно змінюються, засвоїть додаткові навички, зокрема комунікативні.

Чому важливо підготувати майбутнього керівника до ситуацій маніпулятивної поведінки в організації? Станом на сьогодні, ми вважаємо, актуальним є уміння своєчасно і правильно визначити характеристики маніпуляцій під час спілкування, а також володіти навичками протидії маніпуляції [2, 88]. Маніпулятор не пропускає можливості підкреслити промахи чи недоліки інших; познуватися над людиною, звеличуючи тим самим себе, задовольняючи власні амбіції; завжди вважає себе правим і схильний привласнювати чужі ідеї, знахідки; не бачить переваги інших, проте дуже точно і по-злому розпізнає недоліки інших; не допускає в інших людях високих мотивів поведінки, прагне принизити значення моральних вчинків.

Однією з важливих і, відносно, не складних технік протидії маніпуляціям, якою оволодівають майбутні управлінці на заняттях з психології управління – це вміння відмовляти, запідозривши нечесність партнера. Вправи виконуються в діалогах: 1) *Відмова-побоювання*, за якої вдаються до фраз: "Боюся, що це неможливо"; "Є велика небезпека, що я не зможу прийняти саме такі пропозиції"; "Мене лякає необхідність відмовити вам"; 2) *Відмова-жалкування*, утілена в такій формі: "Мені дуже шкода, але я не зможу цього зробити"; "Шкодую, але не зможу погодитися з цим"; "Мені дуже не хочеться вас засмучувати, але моя відповідь буде негативною"; 3) *Відмова-змушеність*, висловлена так: "Я змушений відмовитися від цієї пропозиції"; "На жаль, інші мої зобов'язання вимагають, щоб я відмовився"; "Доведеться мені все ж таки відповісти відмовою...".

Наведемо декілька прийомів переконання, зокрема, як обійти бар'єр опору свідомості опонента: „Ви як розумна людина розумієте, що...”; „І я розумію, що ви в глибині душі...”; „Але ж ви розумієте, що людям властиво помилятися. Хто з нас не робив помилок.”; „Якщо бути до кінця відвертим, то я вам скажу головне...”; прийом „трюх так”; прийом „бумеранг”; прийом „іронічне посилення” тощо. Таким чином, у процесі «поєдинку» майбутні управлінці застосовують різні ігрові прийоми, намагаючись продемонструвати свою перевагу над партнером. Слід зазначити, що приємливість маніпуляції залежить від того, чи використовується вона в якості стратегії, як основний і постійний засіб психологічного впливу, чи в якості тактики, як ситуативний і непрямий засіб впливу. Наприклад, маніпуляція може виступати як засіб непрямого стимулювання для створення додаткової мотивації. Так, керівник звертається до підлеглого:

1. Ваші ділові якості всім відомі.
2. Я переконаний, що ви здатні на більше.
3. Хочу довірити вам важливу і термінову роботу.
4. Думаю, що крім вас ніхто не справиться з цією роботою.
5. Ви завжди вирізнялися своєю ініціативністю.
6. Ви можете зробити більше, ніж самі про це думаєте.

В процесі тренінгових занять студенти можуть набувати вмінь свідомо реагувати на маніпулятивні впливи. Враховуючи індивідуальний стиль спілкування, рівень упевненості у собі, знання прийомів правильного слухання, комунікативних прийомів типу «Я-підхід», «Ви-підхід», «Використання позитивних запитань» тощо, студенти вправляються у веденні діалогів. Наведемо приклад використання прийомів нейтралізації маніпулятивних пасток. Можливі відповіді підлеглого, який «легкий на підйом», проте відчуває, що його просто експлуатує начальник чи колега.

1. Скажіть мені ясно, чого ви від мене чекаєте, недвозначно викладіть задачу, щоб таким було і її виконання.
2. Дайте мені можливість діяти. Якщо вже поставили мені завдання, то не заважайте, дайте право на власне рішення.
3. Скажіть, як ідуть мої справи? Я хочу знати, чи наближаюся я до мети, чи на правильному я шляху?
4. Допоможіть мені, якщо я цього потребую. Якщо ж я цього не потребую, то не потрібно мене опікувати, контролювати.

Висновки. Професійні soft skills управлінця є результатом навчально-професійної діяльності. Саме тренінг формує вміння впевнено почувати себе у складних ситуаціях маніпулятивного впливу. Командне навчання, метод кейсів, імпрровізація, відтворення у навчальному середовищі реальних життєвих сценаріїв та фахово орієнтованих управлінських ситуацій стимулюють у майбутніх керівників творчість, вміння переконливо і аргументовано викладати свої позиції, досягати узгодженого рішення суперечливих питань.

Література

1. Кундицький О. О., Гаца Р. А., Топоровський Я. П. Психологічні основи протидії маніпуляції та небажаному психологічному впливу. *Агросвіт*. 2024. № 9. С. 85–88.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. К.: Либідь. 2004. 576 с.
3. Курінний О. В., Черкасова Т. А. Формування м'яких навичок при вивченні іноземних мов. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Т. 1. Вип 44 (2). С. 7–10.
4. Муравйова І. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Т. 1. Випуск 32. С. 108–112.

Секція 4

ЛІНГВІСТИКА, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

ПИТАННЯ ДОМІНУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ В РОМАНІ АНІ КАСТІЛЛО «ЛИСТИ ДО МІКСКВІГУАЛА»

*канд. філол. наук Альона Советна,
студентка Катерина Старкова*

Для протагоністи Терези католицизм – церква, що вказує на засудження життя всемогутнім Богом. Тереза запитує в листі 4 “Чи знаєш ти запах церкви...? Собор, двері, котрого у зріст двох дорослих чоловіків і такі важкі, що коли тягнеш одну половинку, щоб увійти, відчуваєш себе таким малим як і передбачено долею” [2, 30] “Спогади минулого увібрали запах церкви, ладану, гарячого масла, воску від свічок, які постійно горять, квітами і пальмами, які передують Пасці. Вона пахне смертю” [2, 30].

Деякі з листів Терези все ж викривають її визнання обмеженості Християнства [1]. Навіть в світлі неприємного досвіду в сповідальні вона пише в листі 1 що вона була одружена не в церкві, а в паркові біля Гарі Крішна. Вона знову звертається до цієї ідеї, коли хрещена застерігає її про наслідки розлучення “Згідно з християнськими догматами, навіть якщо ти отримаєш розлучення, ти назавжди залишишся заміжною і будеш жити в гріху з іншим чоловіком, Тереза... – Але ми ніколи не одружувались в церкві” [2, 22] В листі 27 вона пише про сон, в якому відвідує село єдине, яке ще не зруйнував “світовий прогрес”. “Село не має на меті змінити світ, а тільки жити в справедливості і молитві до Господа” [2, 103].

Метафора церкви, що пахне смертю та вигаданого села, дещо пом'якшені. Наприклад в листі 3 Тереза пише руїнам Толтека, які символізують богів і для головної героїні були попередниками Християнського Бога “монолітні статуї віддають належне воїнам і милосердному Богу в самовигнанні, котрий з'явився згодом на землі Майя, а потім на спині чотириноного звіра, щоб продемонструвати помилковість, властиву смертним” [2, 15].

Система патріархальних правил в Сполучених Штатах і Мексиці представлена амбівалентно так як і в метафорах, що розкривають властивості змії як обійняти так і задушити. Алісія приєднується до групи жінок з надією стати незалежною і щоб просунутися по кар'єрі. Група нав'язує обітницю

безшлюбності як правило вступу до їх об'єднання. Проблеми, з якими стикається Алісі, ставши членом групи, з'являються із-за “відсутності того, що вона не могла точно вказати на щось, окрім природи, що дала їй тіло і дух не зважаючи на перепони суспільства. Чоловік і жінка належать одне одному.”[2, 12] Алісії потрібна родина, хтось з ким вона могла б розділити радощі життя. В її житті з'являється в'єтнамський ветеран Абдель. Тереза вважає, що подруга шукає схвалення чоловіка через “сексуальні відносини” [2, 45]. Сама ж Тереза зраджує свою групу, коли повертається до чоловіка. Навіть покинувши його вдруде, вона порівнює обітницю безшлюбності з тим “щоб відкусити собі носа аби дошкулити обличчю” [2, 111].

Образ руки, яка тримає Терезу як в пастці посилюється метафорою змії, зображує стосунки чоловіка і жінки [3]. Тереза зізнається, що відштовхнувши чоловіків на нетривалий час вона з двома подругами, жили разом, набираючись сили одна в одній. “Нашим розумом заволодів образ змії, що погрожувала оповити наші змучені серця”[2, 44] В листі 21 від третьої особи зображено зачарованість чи то Терези чи Алісії зміями, нав'язана комплексним образом богині землі Коатлікуе. “Прогулюючись вздовж берега хтось підняв зламану гілку і повільно щось намалював на піску. Вона намалювала змію “S”. Вона намалювала ще одну змію “S” Дві змії “SS”. Вона була одержима зміями. Жінка-змія, Коатлікуе”[72] Образ змії є символом жінки без влади, це образ, що залежить від патріархальної системи. Образ змії є теж амбівалентним. В листі 19, зображуючи Мексику, Тереза говорить про подвійні стандарти місця, яке б вона назвала Батьківщиною, але яке її відштовхує як “революційну, бо єдиною повагою на яку може розраховувати жінка це та з якою джентльмен відноситься до леді, звісно, ми не леді” [2, 65]. Батьківщину вона зображує образом змії “Мексика. Туга, і права, і неправа, її обійми такі тугі, що не дають дихати” [2, 65].

Метафори релігійної і політичної монолітності використовуються для викриття подвійності, форма, яку обирає головна героїня – листи. Метафорично, листи функціонують як дзеркало, не тільки викривають образ, але і деконструюють його. Коли Тереза зустрічає Альваро Переса на центральній площі мексиканського міста, вона вбачає в ньому власне відображення як “результат індійського духу взаємних пращурів” [2, 54] Тереза зазначає “коли людина стає обличчям до люстра, душа тремтить” [2, 55] Але різні погляди Терези і Альваро на світ незабаром роз'єднують їх. Відмінності в поглядах спричинені насамперед приналежністю до різних статей в культурі, що засуджує жінку, яка подорожує без супроводу чоловіка. Ідеал корінного американського надбання пращурів “дому” не відображає сутності в повній мірі, отож протагоніста змушена повернутися до дзеркала більш фрагментарного і нестійкого – своїх листів [4].

Література

1. Bower, Anne. Remapping the Territory: Ana Castillo's The Mixquiahuala Letters. University of Alabama press. 1997. P. 132-150.
2. Castillo, Ana. The Mixquiahuala Letters. New York: Doubleday. 1986. 138 p.
3. Curiel, Barbara Brinson. "Heteroglossia Revista de Estudios Iberoamericanos" 7. 1990. P 11-23.
4. Gonzales-Berry, Erlinda. The Subversive Mixquiahuala Letters: An Antidote for Self. Hate. 1991. P. 227-240.

МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

*канд. філол. наук, доц. Юлія Грон,
магістрант Андрій Грон*

Мовознавці вважають текст складним механізмом, який виконує певну комунікативну мету закладену адресантом, яку має інтерпретувати адресат. Якщо мова йде про художній текст, то зміст останнього є результатом спільних зусиль читача та автора [1, с. 46]. О. О. Селіванова зауважує, оскільки текст отримує інтерпретацію читача, то мета, яку ставить автор, не завжди адекватно відображається у тексті [4, с. 26]. Таким чином, художність твору зумовлена низкою позамовних чинників, які включають світогляд, психологічні, історичні, соціальні, просторово-часові та інші аспекти. Використання різноманітних художніх засобів у творі напряду залежить від жанру художньої літератури. Суперечливу природу науково-фантастичного художнього твору всебічно досліджували такі знані вчені як О. Ковтун, М. Назаренко, А. Нямцу О. Стужук, Ц. Тодоров та інші.

На думку М. Назаренка фантастика є описом світу, який збагачується елементом чудесного. Такий елемент може бути представлений у вигляді вигаданої техніки, магії, історичних подій [3].

А. Нямцу щодо фантастики вважає, що художня фантастика є літературним прийомом [3, с. 45].

Особливістю фантастичної літератури те, що вона зображує абсолютно неможливу реальність з погляду автора, а тому й поетика фантастичної літератури спрямована на те, щоб переконати читача у тому, що події зображені у творі цілком можливі. Іншою характерною рисою наукової фантастики є те, що вона може бути різноманітною за жанрами та за способом викладу подій. Згідно з останнім критерієм науково-фантастичні твори можуть бути сатиричними, гумористичними, жорсткими технізованими, гуманітарними, що охоплюють моральні проблеми майбутнього, пригодницькими, тощо [1, с. 46].

Таким чином, незалежно від різновиду науково-фантастичного твору, автор створює фантастичну реальність, яка є своєрідною версією вигаданого світу автора. Фантастичний світ автора, на думку дослідників Н. П. Вільховченко та Г. О. Колесник, виступає закритою системою просторово-часових та персонажних параметрів, яка має авторські межі. Такий світ характеризується завершеністю, фіксованістю, довільністю, залежністю від автора. Ключові ознаки наукової фантастики включають художність, фантастичність, художню імітацію науковості. Художня імітація науковості полягає у тому, що письменники-фантасти спираються на наукові факти, що свідчить про їхнє наукове світосприйняття. Доволі часто видатні письменники-фантасти у минулому – це науковці, а тому науковість фантастики формує ілюзію достовірності [1, с. 46-47]. Будь-яке явище чи подія у такому творі має наукове пояснення та підпорядковується законам природи, а усі міркування героїв ґрунтуються на наукових фактах, мають логічне та аргументоване пояснення. Саме цей аспект пояснює використання значної кількості термінологічних виразів, спеціальної лексики.

Є. Шкуров у своїй науковій розвідці зазначає, що будь-який образ науково-фантастичної літератури, мотив, тема завжди мають реалістичне підґрунтя та виокремлює 5 базових способів творення художніх образів [5, с. 49]. По-перше, художні образи науково-фантастичного твору можуть бути заснованими на певній ідеї, яка реалізується у роботі письменника. По-друге, образ може утворюватися із наукових гіпотез та припущень. По-третє, образ може бути трансформований з фольклору в руслі науково-фантастичної специфіки. По-четверте, художній образ може створюватися на основі здобутків інших письменників. Нарешті, останній спосіб створення художнього образу у науково-фантастичній літературі може поєднувати усі перелічені вище [там само, с. 50].

Отже, науково-фантастичний твір – це твір літератури, який створюється за допомогою реальних чи художньо вигаданих наукових досягнень. Автор твору, створюючи теми, ідеї, образи, мотиви може вдаватися до переосмислення нефантастичних реалій дійсності, використовувати фольклор, звертатися до праць своїх попередників. Твори наукової фантастики перебувають у тісному взаємозв'язку з розвитком науки та техніки, де головним чинником виступає художньо-фантастичне начало.

Література

1. Вільховченко Н. П., Колесник Г. О. Особливості функціонального підходу до дослідження науково-фантастичного тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА. 2018. Вип. 2(70). С. 45–47.

2. Назаренко М. Опыт классификации фантастических жанров [Электронный ресурс] URL: <http://nevmenandr.net/> (Дата звернення: 21. 09. 2025).
3. Нямцу А. Современная фантастика (проблемы теории): [учебное пособие]. Черновцы: Рута. 2004. 80 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля. К. 2008. 712 с.
5. Шкуров Є. В. Антропологічна парадигма сучасної наукової фантастики: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 теорія літератури. Київ. 2017. 230 с.

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ НА ПЛАТФОРМІ MOODLE

викладач Ганна Карловська

Електронне навчання (e-learning) набуває дедалі більшої популярності як ефективний інструмент у сучасному освітньому процесі. У цьому контексті платформа Moodle, яка є однією з найпоширеніших систем управління навчанням (LMS), пропонує широкі можливості для організації навчального процесу, зокрема у сфері викладання іноземних мов. Вона дає змогу поєднувати традиційні педагогічні методики з інноваційними цифровими технологіями, відкриваючи нові горизонти як для викладачів, так і для студентів.

Однією з ключових переваг платформи Moodle є її гнучкість, доступність і здатність до індивідуалізації навчання. Студенти можуть працювати з навчальними матеріалами у зручній для себе час і в зручному темпі, що є особливо важливим для дорослих, які поєднують навчання з професійною діяльністю, а також для здобувачів освіти, які мешкають у віддалених регіонах. Завдяки формату асинхронного навчання, матеріали, тести та завдання доступні цілодобово, що дозволяє студентам самостійно повертатися до вивченого, повторювати й закріплювати знання у будь-який зручний момент [1].

Moodle підтримує інтеграцію різноманітних форматів контенту, зокрема відео- та аудіофайлів, презентацій, анімацій і інтерактивних вправ, що забезпечує мультимедійність навчального процесу. Такий підхід робить навчання більш привабливим і захопливим, сприяючи кращому засвоєнню інформації. Особливої цінності набуває використання автентичних матеріалів, таких як записи мовлення носіїв мови, подкасти, статті з іноземних джерел, які допомагають студентам зануритися в реальне мовне середовище.

Завдяки можливості реалізовувати диференційований підхід, викладачі можуть створювати завдання, адаптовані до різного рівня підготовки

студентів, а також надавати індивідуальні консультації через внутрішні засоби комунікації, такі як чати та форуми. Крім того, Moodle дозволяє впроваджувати адаптивне тестування, де завдання автоматично змінюються відповідно до відповідей студента, пропонуючи матеріал різного рівня складності.

Платформа забезпечує ефективний контроль за успішністю студентів. Moodle автоматично перевіряє тести, веде журнал результатів, де фіксується активність студентів: відвідування курсу, виконання завдань, участь у форумах тощо. Це дає змогу викладачеві оперативно відстежувати навчальний прогрес кожного студента. Крім того, існує можливість надання розгорнутого зворотного зв'язку до письмових робіт або усних відповідей у форматі аудіозаписів, що значною мірою сприяє вдосконаленню мовних навичок студентів.

Інтеграція інструментів для спілкування, таких як форуми та чати, сприяє розвитку письмової комунікації між студентами й викладачем. Це також стимулює студентів до активного обговорення навчальних тем, формування аргументованої думки та обміну ідеями. Завдяки функціоналу платформи можна організовувати спільні проекти, що розвивають навички командної роботи та підвищують мотивацію до навчання [2].

Попри численні переваги, використання Moodle у викладанні іноземних мов має й певні недоліки. Насамперед ідеться про обмежену можливість розвитку усного мовлення через відсутність безпосередньої взаємодії. Аудіо- та відеозаписи не можуть повністю замінити живе спілкування, яке є критично важливим для формування навичок розмовної мови, удосконалення вимови, інтонації та природної комунікації. Крім того, відсутність емоційного контакту може викликати у студентів почуття ізоляції.

Іншою проблемою є технічні труднощі, з якими стикаються як викладачі, так і студенти: нестабільний доступ до інтернету, технічні збої, несумісність програмного забезпечення. Для ефективного використання платформи необхідно пройти спеціальне навчання: викладач має володіти функціоналом Moodle, а студент – орієнтуватися в інтерфейсі та доступних інструментах.

Електронне навчання передбачає високий рівень самодисципліни та навичок самоорганізації. Не всі студенти здатні ефективно навчатися в такому форматі. Відсутність зовнішнього контролю може призвести до відкладання завдань і, як наслідок, до зниження якості засвоєння матеріалу. Також втрата особистого контакту з викладачем і групою може негативно вплинути на мотивацію студентів. Адже викладання іноземної мови – це не лише передача знань, а й встановлення емоційного зв'язку, створення позитивної атмосфери, що сприяє ефективному навчанню. Moodle, на жаль,

не здатен повністю передати емоції, гумор і невербальні елементи, які роблять процес отримання знань живим і цікавим [3].

Отже, Moodle є потужним інструментом для викладання іноземної мови, що забезпечує високу гнучкість, доступність і можливість індивідуального підходу до кожного студента. Платформа значно розширює спектр доступних навчальних матеріалів і дозволяє автоматизувати процес оцінювання. Однак, попри її численні переваги, Moodle не здатна повністю замінити живу мовну практику, яка є незамінною для розвитку комунікативних навичок. Найбільш ефективним є поєднання можливостей Moodle з традиційними формами навчання – офлайн-зустрічами або синхронними онлайн-заняттями, що забезпечують безпосередню взаємодію між викладачем і студентами. Такий підхід дозволяє максимально використати переваги цифрового середовища, водночас компенсуючи його недоліки.

Література

1. Синхронне та асинхронне навчання. URL: <https://www.volynpost.com/articles/2472-synhronne-ta-asyhronne-navchannia> (дата звернення 20.09.2025).
2. Moodle: Online Learning With The World's Most Popular LMS. URL: <https://moodle.com/> (дата звернення 20.09.2025).
3. Платформа Moodle : переваги та недоліки. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-platforma-moodle-perevagi-ta-nedoliki-318120.html> (дата звернення 20.09.2025).

TASK-BASED LEARNING ЯК МЕТОДИКА, ЩО МОТИВУЄ І РОЗВИВАЄ КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

*канд. філос. наук, доц. Олена Ланських,
ст. викладач Тетяна Дернова*

У сучасній методиці викладання англійської мови все більше уваги приділяється тим підходам, які не лише розвивають мовні компетентності, а й стимулюють критичне мислення та самостійність студентів. Одним із таких підходів є Task-based learning (TBL), що базується на виконанні змістовних завдань. Такий метод сприяє підвищенню мотивації студентів та формуванню навичок аналізу, аргументації та ухвалення рішень.

Основні положення. На відміну від традиційного граматико-орієнтованого навчання, TBL орієнтований не на засвоєння ізольованих граматичних структур, а на виконання автентичних завдань, які відображають реальні комунікативні ситуації.

Мотиваційний аспект TBL полягає у тому, що студенти бачать практичну цінність завдань та відчувають власну відповідальність за результат. Робота в групах і проєктах активізує залученість і сприяє співпраці.

Критичне мислення розвивається завдяки необхідності аналізувати інформацію, порівнювати альтернативи, аргументувати свою позицію та оцінювати ефективність запропонованих рішень.

Типова структура уроку у форматі TBL включає три етапи: підготовчий (pre-task), основний (task) та завершальний (post-task). Саме на останньому етапі відбувається рефлексія, обговорення варіантів рішення та критична оцінка результатів. Така побудова дозволяє поступово занурити студентів у завдання, активізувати їхні знання, забезпечити мовну практику та створити умови для осмислення і вдосконалення результатів.

Для успішного впровадження TBL необхідно ретельно добирати завдання, які мають бути відкритими, проблемно-орієнтованими та відповідати рівню підготовки студентів. Важливо, щоб ці завдання викликали інтерес, стимулювали мислення та сприяли розвитку мовної продуктивності.

Висновки. Task-based learning є ефективною методикою, яка поєднує розвиток мовних навичок з формуванням критичного мислення та мотивації студентів. Використання автентичних, цікавих та проблемно-орієнтованих завдань сприяє залученню студентів у навчальний процес та формує у них готовність до самостійного аналізу й ухвалення рішень. TBL відкриває нові перспективи у викладанні англійської мови, роблячи навчання більш інтерактивним, усвідомленим та результативним.

Література

1. Handrianto C., et al. The impact of task-based learning on knowledge, motivation, and critical thinking skills. *Multidisciplinary Science Journal*. 2025. Vol. 8. No. 3. URL: <https://malque.pub/ojs/index.php/msj/article/view/9528>.
2. Ismail S. M., et al. The impact of task-based instruction on learners' reading comprehension and attitudes: a blended approach. *Asian Journal of Second & Foreign Language Education*. 2023. URL: <https://sfleducation.springeropen.com/counter/pdf/10.1186/s40862-023-00216-2.pdf>.
3. Prasansaph S., et al. The Effects of a Task-Based Learning Approach and a Graphic Organizer Technique on the Development of Teacher Professional Competency in English Reading and Writing Skills of Student Teachers. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*. 2024. Vol. 17, No. 2. P. 863-894 URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1457226.pdf>.
4. Rodríguez G., Flórez R., Rivera A. Increasing critical thinking awareness through the use of task based learning approach. *Hallazgos*. 2014. Vol. 11. No. 21. P. 189-205. URL: <https://www.researchgate.net/publication/287846632>.
5. Wang T. Task-Based Learning Strategies for Developing Students' Textual Understanding and Critical Thinking Abilities in an English Intensive Reading Class. Doctoral Thesis.

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО СПІЛКУВАННЯ З ЛЮДЬМИ З РІЗНИХ МОВНИХ І КУЛЬТУРНИХ СЕРЕДОВИЩ

*канд. філос. наук, доц. Олена Ланських,
ст. викладач Тетяна Дернова*

У контексті глобалізації, мобільності, міграцій, міжнародної співпраці студент все частіше має справу з людьми з інших культур і мовних середовищ. Здатність ефективно спілкуватись у міжкультурному середовищі – важлива компетенція для професійної, академічної та особистої успішності.

У процесі підготовки студентів до ефективного спілкування з представниками різних мовних і культурних середовищ важливо формувати комплекс міжкультурних компетентностей: когнітивну, до якої належать знання про культуру інших народів, їхні традиції, ціннісні орієнтири, а також особливості невербального спілкування; емоційну, яка передбачає здатність до емпатії, відкритість, готовність і щире бажання пізнавати, приймати та поважати культурне різноманіття; поведінкову, яка охоплює вміння адаптувати мовлення і поведінку відповідно до культурного контексту, уникати стереотипів, демонструвати комунікаційну чутливість і толерантність у міжкультурній взаємодії.

Ефективна підготовка студентів до спілкування з представниками різних мовних і культурних середовищ передбачає використання низки методів і підходів, спрямованих на розвиток міжкультурної компетентності. Зокрема, викладання іноземних мов має включати культурний компонент, що реалізується через діалоги, рольові ігри та симуляції міжкультурного спілкування. Важливу роль відіграють академічні та студентські обміни, які забезпечують безпосередній контакт з носіями інших культур. Додатково, доцільним є використання мультимедійних ресурсів – відео, фільмів, документальних матеріалів, що репрезентують культурне розмаїття. У рамках фахової підготовки (наприклад, у галузі соціальної роботи чи міжнародних відносин) до навчального процесу варто інтегрувати курси з міжкультурної комунікації. Завершальним етапом є рефлексія та обговорення – ведення щоденників, аналіз ситуацій непорозуміння, обговорення прикладів, що сприяє глибшому усвідомленню культурних відмінностей і формуванню толерантного мислення.

Формування готовності студентів до міжкультурного спілкування супроводжується низкою викликів і бар'єрів, які слід враховувати для забезпечення ефективності цього процесу. Серед мовних бар'єрів – недостатній рівень володіння іноземною мовою, труднощі з розумінням акцентів, ідіом, культурних нюансів. Культурні бар'єри включають стереотипне мислення, упередження, етноцентризм, а також нерозуміння невербальних сигналів, які можуть суттєво відрізнятися в різних культурах. Психологічні чинники – це страх зробити помилку, небажання виходити за межі зони комфорту, низька мотивація або формальний підхід до міжкультурної взаємодії. Організаційні труднощі пов'язані з відсутністю спеціалізованих курсів, недостатньою підготовкою викладачів та обмеженими ресурсами, що стримують розвиток міжкультурної компетентності в освітньому середовищі.

Успішна підготовка студентів до спілкування з представниками різних мовних і культурних середовищ потребує створення цілісної освітньої системи, що враховує ключові умови формування міжкультурної компетентності. Насамперед, важливо інтегрувати міжкультурну комунікацію в навчальні програми різних спеціальностей, забезпечуючи її міждисциплінарний характер. Не менш важливою є підготовка викладачів, які володіють знаннями з культурознавства та методики міжкультурного спілкування. Ефективне навчання можливе лише за умови створення безпечного освітнього середовища, де студенти мають змогу вільно висловлюватися, припускати помилок і навчатися на досвіді. Крім того, система оцінювання має охоплювати не лише рівень знань, а й здатність до комунікації, прояви культурної чутливості та рефлексивного мислення.

Результатом системної підготовки студентів до спілкування з представниками різних мовних і культурних середовищ є підвищення рівня їхньої міжкультурної компетентності, що проявляється у глибшому розумінні культурного різноманіття та здатності до ефективної комунікації. Такий підхід сприяє зменшенню конфліктів і непорозумінь у міжнародному та міжетнічному спілкуванні, формуванню поваги, толерантності й громадянської відповідальності. У довгостроковій перспективі це забезпечує конкурентоспроможність випускників на глобальному ринку праці, де міжкультурна взаємодія є невід'ємною складовою професійної діяльності.

Література

1. Ігнатова, О. М. Європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті і культурі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2023. № 68. С. 60-67.
2. Мальченко, М. С., Борова Л. О. Формування міжкультурної комунікації студентів. Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ. 2023. С. 19-22.

3. Нипадимка А. С. Важливість міжкультурного спілкування на заняттях з іноземної мови. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. Філологічні науки. Мовознавство. 2017. № 8 т. 2. С. 9-11.
4. Осадча О. Specific features of implementation of intercultural communication in the context of learning a foreign language by medical students. Іншомовна комунікація: інноваційні та традиційні підходи. 2024. № 3. С. 311-334
5. Токарева А. В. Підготовка студентів до міжкультурної комунікації в контексті формування фахівців–медіаторів культур. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2013. № 2. С. 48-52.

УКРАЇНСЬКА МОВА В КИТАЙСЬКІЙ АУДИТОРІЇ: ДИДАКТИЧНІ ВИКЛИКИ

ст. викладач Тетяна Ісаєнко

Ефективне опанування української мови як іноземної (далі – УМІ) студентами з Китайської Народної Республіки зумовлене необхідністю врахування низки чинників: етнокультурних, ментальних і мовних особливостей, соціопсихологічних домінант поведінки учнів, пов'язаних із загальнонаціональними рисами.

Використання комунікативного методу, що нині є базовим у європейській освіті, у китайській аудиторії є неможливим без ретельної підготовки й суттєвої трансформації дидактичних підходів. Причин кілька: типологічні відмінності китайської та української мов, освітні традиції рідної країни, а також когнітивно-психологічні особливості студентів.

Китайська мова належить до аналітичного типу з ізолюючими ознаками (флексивні форми в ній майже відсутні; граматичні значення реалізуються за допомогою порядку, інтерпретації контексту та службових слів – прийменників, часток, класифікаторів) [1; 2]. Українська мова, навпаки, є синтетичною, флексивною; її морфологічна складність виражається за допомогою системи словозміни, відмінювання, дієвідмінювання й узгодження. Типологічна несумісність мов унеможливорює інтуїтивне засвоєння морфолого-синтаксичних структур української мови студентами з Китаю.

Варто пам'ятати, що китайська освітня традиція формувалася під впливом конфуціанської системи цінностей колективістського суспільства. Її базові принципи такі: авторитет викладача, ставлення до нього як до зразка для наслідування і носія незаперечних знань; переконання, що старанність компенсує брак здібностей; працьовитість і дисциплінованість у навчанні.

Сучасна освітня система Китаю має такі доміанти:

- навчання зосереджене на підручнику й передбачає процес акумулювання знань;
- сенс викладання полягає у передачі беззаперечних знань від учителя до учня, тому китайські студенти більше схильні слухати викладача, дискутувати;
- основна мета навчання – успішне складання письмових тестів, тому хороша пам'ять часто цінується вище за логічне мислення.

Отже, у типовій китайській аудиторії переважає вертикальна модель взаємодії «викладач – студент», що зумовлює пасивне засвоєння знань і обмежує можливості спонтанної мовленнєвої практики. Така модель суперечить ключовим засадам комунікативних методик, але водночас спонукає до пошуку шляхів їх органічної інтеграції.

Варто зважати й на методичні пріоритети китайської освіти: викладання іноземних мов у Китаї здебільшого орієнтоване на граматико-перекладний підхід, що передбачає вивчення правил, укладання граматичних таблиць, виконання вправ на переклад текстів і механічне відтворення мовного матеріалу. Як зазначає G. Hu, «попри численні реформи у сфері викладання, у китайських навчальних аудиторіях продовжують домінувати традиційні дидактичні принципи, що спираються на авторитет викладача, контроль знань і перевагу граматико-перекладного методу» [3].

Етноорієнтований підхід до навчання китайських студентів передбачає врахування їхніх ментальних особливостей: традиціоналізму, консерватизму, шанобливого ставлення до минулого й старших, переважання інтровертних орієнтацій над екстравертними, скептичного ставлення до ідеї всемогутності людського розуму, шанобливо-побожного ставлення до природи тощо.

Серед найхарактерніших національних рис китайських студентів – працелюбність, холонокровність, терплячість, наполегливість, витримка, рівноваженість, доброзичливість, невибагливість. Їх можна зіставити з дидактичними стратегіями, що сприятимуть оптимізації процесу навчання УМІ [4, с. 37]:

1. Високий авторитет викладача – він має створювати позитивний емоційний фон заняття, виявляти стриманість і тактовність.

2. Перевага зорового та аудіального сприйняття – максимально використовувати наочність, короткі автентичні відеофрагменти з попереднім зняттям лексичних труднощів за допомогою словника.

3. Повільність і схильність до роздумів – доцільно обирати повільний темп навчання.

4. Високий рівень мнемонічних здібностей у китайських студентів (запам'ятовування, класифікування) – варто активно залучати тексти для

заучування (вірші, пісні), а також поєднувати самостійне опрацювання граматичного матеріалу вдома з практичним тренуванням на заняттях.

Використання вправ на переклад у навчанні УМІ забезпечує логічне тлумачення мовних структур української мови за допомогою рідної мови. Опора на переклад знижує рівень тривожності студентів, страх помилки, підвищує впевненість завдяки зрозумілому посередництву рідної мови. Такі вправи є також мотиваційними: переклад (у групі чи в парах) як вид колективної роботи активізує навчальну діяльність і сприяє усвідомленому використанню мови.

Поєднання перекладного підходу з іншими дидактичними стратегіями (аналітичною, аудіовізуальною, інтерактивною тощо) оптимізує навчальний процес і полегшує перехід від логіко-орієнтованого засвоєння граматики до реалізації самостійного мовлення. Водночас переклад як дидактичний інструмент відповідає навчальним очікуванням студентів, сформованим у межах національної освітньої парадигми.

Література

1. Li C. N., & Thompson, S. A. *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar*. Berkeley: University of California Press. 1981.
2. Yang L. Digital Media and Language Use in China: A Sociolinguistic Perspective. *Global Media Studies*. 2019. №7 (2). P. 153–168.
3. Hu G. Foreign Language Education in China: When Reforms Meet Tradition. ResearchGate. 2019. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/335474532_Foreign_Language_Education_in_China_When_Reforms_Meet_Tradition.
4. Ху Жунсі. Соціокультурні особливості адаптації китайських студентів до навчання в університетах України. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2013. № 1 (5). С. 36-41. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/index.php/uk/arkhiv/2-uncategorised/116-visnik-universitetu-imeni-alfreda-nobelya-seriya-pedagogika-i-psikhologiya-pedagogichni-nauki-1-5-2013> (дата звернення: 21.09.2025).

ВІЙСЬКОВИЙ ДИСКУРС: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ

*д-р філол. наук, проф. Ганна Лещенко,
студент Максим Карий*

Військовий дискурс виступає як зв'язний усний або письмовий текст, що реалізується через вербальні та невербальні засоби, обумовлені контекстом військового спілкування, а також взаємодіє з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками [1, с. 372].

У межах соціально-ситуативного критерію військовий дискурс розглядається як складова суспільно-політичного дискурсу, що має тісні зв'язки з публіцистичним, науковим, технічним і художнім типами мовлення. Військовий дискурс репрезентує соціально-професійний дискурс, присвячений тематиці військової діяльності. За спостереженнями дослідників, англійська мова сьогодення демонструє тенденцію до мілітаризації, що має глобальний вплив на комунікативні процеси [3, с. 11]. Військова риторика дедалі частіше інтегрується в суспільно-політичний дискурс, відображаючи загострення конфліктів, зростання агресивності та появу нових загроз.

До складників військового дискурсу слід віднести: мовлення представників збройних сил, яке охоплює тематику війни, професійної діяльності, побуту та дозвілля; висловлювання політичних діячів щодо воєнних подій; а також інформаційні повідомлення засобів масової комунікації, що висвітлюють перебіг військових конфліктів.

З огляду на форму реалізації, військовий дискурс може набувати монологічного характеру (зокрема, у вигляді наказів, доповідей, директив, зведень, публічних виступів, аналітичних статей, оглядів тощо) або діалогічного (у спілкуванні між військовими, журналістами, політиками та іншими учасниками комунікації).

У межах типологічного поділу виокремлюють два основні різновиди військового дискурсу: формальний та неформальний.

Формальний дискурс охоплює офіційні тексти, що мають нормативно-документальний або аналітичний характер. До цієї категорії належать військово-наукові, військово-політичні, військово-технічні публікації, а також документи, що регламентують діяльність військових структур (накази, інструкції, звіти, акти управління тощо) [2, с. 67].

Неформальний військовий дискурс виражається через уживання розмовної лексики та фразеології (як літературної, так і позалітературної). До цієї сфери належать професіоналізми і жаргонізми. Під професіоналізмами у військовій комунікації розуміють слова чи вирази, що виступають аналогами або заміниками термінів. Жаргон, у свою чергу, становить знижену, стилістично марковану та ненормативну підмову військовослужбовців, яка має обмежену сферу функціонування та застосовується для реалізації різних мовленнєвих функцій (експресивної, оцінної, евфемістичної тощо) [2, с. 68]. До неформального військового дискурсу належить і безпосереднє спілкування у військових колективах та поза ними. Його мовні особливості переважно проявляються в розмовній лексиці і фразеології. Найчастіше такий тип дискурсу можна знайти у художніх творах, репортажах військових журналістів із місць бойових дій тощо.

Окрему групу складають тексти з міждискурсивними характеристиками, які перебувають між формальною та неформальною сферами військового дискурсу. До них належить військова публіцистика: за змістом такі тексти стосуються життя армії, проте за своїми лінгвістичними особливостями тяжіють до газетно-публіцистичного стилю. Наприклад, у таких матеріалах поруч з офіційними назвами зброї або амуніції паралельно функціонують і їх розмовні варіанти.

Військовий дискурс також демонструє тісну інтеграцію з суміжними типами дискурсу, зокрема, військово-політичним і військово-патріотичним. На лінгвістичному рівні спостерігається взаємозв'язок і з іншими дискурсивними моделями, що проявляється через метафоризацію та використання спільних концептуальних схем.

Характерними рисами військового мовлення є стислість, лаконічність, однозначність і максимальна точність, що виключає можливість подвійного трактування. Це виражається у вживанні стандартизованих мовних конструкцій, зокрема у тих різновидах дискурсу, які регламентують військову діяльність: наказах, донесеннях, статутах, інструкціях, настановах тощо. У подібних текстах кожна мовна одиниця виконує не лише інформативну, а і переконувальну функцію [1, с. 373].

Література

1. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського*. 2021. № 33. С. 369-382. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/26.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).
2. Погонєць В. В. Особливості англomовного військового дискурсу. *Науковий вісник МГУ. Сер.: Філологія*. 2019. № 39. Т. 2. С. 67-70. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_2/19.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
3. Thorne S. *The Language of War*. London: Routledge, Taylor & Francis e-Library. 2006. 122 p.

НЕ ІНСТРУМЕНТ, А ПАРТНЕР: ЯК КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ВПЛИВАЮТЬ НА ВИБІР ПРОГРАМИ АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ

*д-р філол. наук, проф. Олена Павленко,
канд. філол. наук, доц. Леся Гречуха*

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку штучного інтелекту автоматизований переклад стає невід'ємною частиною міжкультурної комунікації та науково-технічного прогресу. Сучасні системи машинного перекладу, зокрема на основі нейронних мереж, демонструють значний

прогрес у якості отриманих документів, наближаючись до результатів людського перекладу в окремих жанрах [5]. Однак, попри загальне підвищення точності, якість такого перекладу залишається «каменем спотикання» між розробниками та кінцевими користувачами, особливо у випадку спеціалізованих текстів (наукові статті, технічна документація) [4].

Вибір оптимальної системи машинного перекладу (СММ) для конкретного завдання (наприклад, переклад наукової статті) є критично важливим, оскільки різні системи мають різні сильні та слабкі сторони. Користувачі часто стикаються з розчаруванням через невідповідність очікувань реальному кінцевому продукту [5]. У цьому контексті, критерії оцінки якості перекладу відіграють ключову роль, перетворюючи СММ з простого «інструмента» на «партнера», що вимагає ретельного відбору та калібрування. Саме систематизація та застосування релевантних критеріїв для вибору найбільш адекватної програми є актуальною науковою проблемою в сучасному перекладознавстві та інформаційних технологіях [5].

Проблема оцінки якості машинного перекладу є однією з ключових у лінгвістиці протягом десятиліть. Наукова спільнота розробила як автоматизовані метрики, так і лінгвістичні та прагматичні критерії, що застосовуються людиною-експертом. Так, до найбільш відомих належать BLEU (Bilingual Evaluation Understudy) та METEOR [2]. Вони вимірюють схожість машинного перекладу з еталонними текстами, використовуючи зіставлення n-грам та враховуючи лексичну різноманітність й синоніми. Однак ці методи часто не здатні повною мірою відобразити функціонально-прагматичну адекватність перекладу та лінгвістичні нюанси [1, с. 54]. Значна увага приділяється експертній оцінці. Професійні перекладачі чи лінгвісти оцінюють переклад за показниками лексичної точності, граматичної правильності, передачі змісту та стилю [2]. У технічному ж перекладі поширена, наприклад, система SAE J2450 Translation Quality Metric, що класифікує помилки за типами: некоректне значення лексеми/терміну, граматики, пунктуація, пропуски тощо [1, с. 54]. Додатково застосовуються екстралінгвістичні чинники та оцінка замовника [2; 4]. До того ж в останні роки зростає кількість порівняльних аналізів конкретних систем (Google Translate, DeepL тощо), спрямованих на виявлення їхніх типових помилок та можливостей при перекладі різних видів текстів [5]. Наприклад, дослідження показують, що DeepL може бути точнішим у плані перекладу специфічних висловлювань та технічної термінології порівняно з Google Translate [5]. Також вивчаються додаткові функціональні критерії вибору, як-от: підтримка тематики (наукова, технічна), ліміти введення, наявність словника, можливість озвучення чи рукописного введення [3]. Щоправда, попри велику кількість проведених експериментів та розроблених методів, питання

систематизації та критичного огляду методів оцінки, а також їхнє узагальнення для формування універсальної методології вибору СМП залишається не вирішеним [4].

Системи машинного перекладу відіграють дедалі вагомішу роль у міжкультурній комунікації, проте їх ефективність залежить від правильного вибору програми для конкретного завдання. Критерії оцінки якості перекладу, як автоматизовані (BLEU, METEOR), так і експертні (лексична точність, граматична правильність, стилістична відповідність), є вирішальними для трансформації СМП з інструмента в надійного партнера. Порівняльний аналіз сучасних систем, таких як Google Translate і DeepL тощо, демонструє їхні переваги та недоліки, що потребує систематизації критеріїв для створення універсальної методології вибору. Актуальними залишаються питання розробки гнучких і комплексних методик оцінки, які враховували б як лінгвістичні, так і прагматичні аспекти перекладу, а також удосконалення автоматизованих метрик для більш точного відображення функціональної адекватності текстів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на узагальнення методів оцінки, врахування специфіки перекладу спеціалізованих текстів та інтеграцію нових технологій для підвищення якості автоматизованого перекладу.

Література

1. Гудманян А. Г. Функціонально-прагматична адекватність машинного перекладу публіцистики. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2019. № 4 (295). С. 50–60.
2. Порівняння машинного та людського перекладу: [Електронний ресурс]. L'agency. Б. д. URL: <https://www.lagency.pro/blog/porivnyannya-mashinnogo-perekladu-ta-kvalifikovanogo-perekladacha/> (дата звернення: 29.09.2025).
3. Сурман В. В. Машинний переклад, системи машинного перекладу та їх специфіка / В. В. Сурман. *Науковий вісник Одеського національного лінгвістичного університету*. 2021. № 33. С. 222–229. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/22.pdf> (дата звернення: 29.09.2025).
4. Шепетенко В. В. Оцінка якості машинного перекладу: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.20. Київ. 2008. 20 с. URL: <https://surl.li/artsrts> (дата звернення: 29.09.2025).
5. Шемуда М. О. Порівняльний аналіз функціоналу систем машинного перекладу Google Translate та DeepL та виявлення їх типових помилок: кваліфікаційна робота магістра. Київ. 2019. 55 с. URL: <https://surl.li/cyfsra> (дата звернення: 29.09.2025).

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ-АБРЕВІАТУР У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

канд. філол. наук, доц. *Тетяна Редчиць*

Сфера інформаційних технологій постійно розвивається, і це призводить до появи нових технологій, методів та інструментів. Це, в свою чергу, породжує нові терміни та поняття. Саме тому, перекладачам необхідно бути завжди в курсі останніх тенденцій та оновлень у галузі ІТ, оскільки знання новітніх термінів і понять є ключовим для точного та актуального перекладу [1]. Зростаюча роль інформаційних технологій зумовлює потребу розширення словникового складу спеціальних словників, адже багато багатозначних термінів галузі інформаційних технологій не мають усіх необхідних українських еквівалентів. Особлива увага приділяється аббревіатурам з боку перекладачів, адже вони є одиницями перекладу, які потребують додаткового вивчення та аналізу.

Компоненти аббревіатур визначають їхні типи. Розрізняють літерні (ініціальні) аббревіатури (RAM, UNO) та усічено-словесний тип аббревіації: (IPSec, PaLM, PCIe/PCI-E [3]).

Під час дослідження текстового матеріалу галузі ІТ було виявлено терміни наведених вище структур, наприклад: INTER-FW, INTER-Meth, INTER-IoT, CASE, INTER-API, IETF, MAC, RAM, SDR, SDN [2] тощо.

Наведемо приклад з терміном INTER-IoT: «Insbesondere basiert INTER-IoT auf Hard- und Software-Werkzeugen (INTER-Layer), die eine mehrschichtige Interoperabilität zwischen den IoT-Systemebenen ermöglichen, auf Frameworks für offene IoT-Anwendungs- und Systemprogrammierung sowie -bereitstellung (INTER-FW) und auf einer umfassenden, durch CASE-Tools unterstützten Engineering-Methodik zur Integration von IoT-Systemen (INTER-Meth) [4]».

Термін *INTER-IoT* в цьому реченні слід перекладати, досліджуючи морфологічну структуру і семантику його компонентів. Термін INTER-IoT одночасно є і скороченням, і аббревіатурою. Скорочення *INTER* походить від терміна interoperability, який перекладається українською як «інтероперабельність». Під інтероперабельністю програмного забезпечення розуміють здатність програмного продукту виконувати набір функцій, визначених у його зовнішньому описі й таких, що задовольняють передбачувані потреби користувачів.

До скорочень в науково-технічних текстах часто вдаються для зменшення витрат на відтворення часто вживаного терміна. Однак більшість таких скорочень є авторськими та використовуються лише в межах однієї статті або кількох статей одного автора. У цьому випадку скорочення *INTER* є

загальноживаним в німецькій термінології, але його український еквівалент «інтероперабельність» не має усталених скорочень, тому під час перекладу використовується повна форма слова.

Іншим прикладом скорочення у цьому фрагменті є термін *methodology* – усічений до *Meth.* Аббревіатура IoT походить від терміна *Internet of Things*, українським еквівалентом якого є «Інтернет речей».

При вивченні подібних словосполучень простежується така тенденція: в аббревіатурах подібного роду скорочується лише загальновідома й загальноживана частина терміна. Наприклад, термін *frameworks* скорочують за першими літерами його частин – *FW*. У випадках, коли термін не має українського аналога, у перекладі зберігається його повна морфологічна структура. Термін *INTER-IoT* перекладається як «інтероперабельність Інтернету речей».

До аббревіатур, які викликають труднощі під час перекладу належать терміни, які зафіксовані в загальноживаних словниках, але водночас мають спеціальне значення в ІТ-сфері. Продемонструємо це на прикладі перекладу аббревіатури *API*: «Diese Software bietet eine benutzerfreundliche API für Entwickler». У цьому реченні «API» означає інтерфейс для розробників, який надається для спрощення розробки додатків. «Die API-Dokumentation enthält alle erforderlichen Informationen für die Integration» [1]. В цьому контексті скорочення «API» означає інтерфейс програмування застосунків, але у значенні документації, яка містить інформацію для інтеграції цього інтерфейсу. Обидва переклади адекватно передають значення аббревіатури «API» з огляду на його конкретне використання у відповідних контекстах.

Отже, велика кількість німецьких термінів не мають аббревіатурних відповідників в українській мові. Аналіз практичного матеріалу показує, що при перекладі скорочень і аббревіатур доцільно використовувати терміни в повній морфологічній формі. Обсяг перекладеного тексту при цьому часто значно збільшується порівняно з оригіналом. Переклад відсутніх скорочень має здійснюватися на основі української дефініції. Якщо спеціальні словники не містять еквівалента, необхідно проводити переклад за допомогою контекстуального аналізу.

Література

1. Гаврилова І. Специфіка перекладу термінології сфери іт (на матеріалі німецької мови). URL:https://aphn-journal.in.ua/archive/73_2024/part_1/35.pdf.
2. Duden Das Wörterbuch der Abkürzungen – 5, vollständig bearbeitete und erweiterte Auflage von Dr. Anja Steinhauer. Mannheim: Dudenverlag. 2005.
3. Liste von Abkürzungen. URL:[https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_von_Abk%C3%BCrzungen_\(Computer\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_von_Abk%C3%BCrzungen_(Computer)).

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ STORYTELLING У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

*канд. філол. наук, доц. Людмила Потапенко,
ст. викладач Лариса Чабак*

У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку суспільства одним із основних завдань закладів освіти є підготовка конкурентоспроможного фахівця, який окрім якісної професійної підготовки, має високий рівень знання іноземної мови. Традиційні методи навчання поступово доповнюються інтерактивними технологіями, які сприяють підвищенню мотивації здобувачів освіти, розвитку критичного мислення та формуванню комунікативної компетентності. Однією з таких інноваційних технологій є Storytelling – метод навчання через розповідання історій, що дозволяє занурити здобувачів освіти у реальні або змодельовані професійні ситуації.

Застосування технології Storytelling у процесі викладання професійної іноземної мови для здобувачів освіти нелінгвістичних спеціальностей створює умови для практичного опанування мовних структур, професійної термінології та культурних особливостей спілкування. Цей метод відкриває широкі можливості для розвитку навичок міжкультурної комунікації, креативності та ефективного використання мовних ресурсів у професійній діяльності.

Метою даного дослідження є розкриття особливостей Storytelling(y) як сучасної комунікативної технології, вивчення переваг та можливостей його використання як інноваційного методу навчання професійної іноземної мови.

У сучасній освітній практиці викладання іноземних мов застосовується широкий спектр педагогічних технологій, серед яких виокремлюють традиційні та інноваційні, зокрема інтерактивні, інформаційно-комунікативні, гуманітарно орієнтовані та інші підходи, що спрямовані на формування іншомовної комунікативної компетентності, розвиток критичного мислення й міжкультурної обізнаності в умовах глобалізованого освітнього простору [2, с. 544].

Ключовим моментом у реалізації інноваційного навчання є принципова зміна функцій викладача, який перестає бути транслятором знань, жорстким

організатором змісту і спрямованості навчальної діяльності студентів [3, с.101]. Технологія Storytelling відкриває нові можливості у викладанні професійної іноземної мови. Вона підвищує мотивацію до навчання; розвиває критичне мислення та уміння аналізувати; допомагає легше запам'ятати терміни через емоційне забарвлення; формує комплексну комунікативну компетентність - слухання, говоріння, письмо й читання в інтегрованому форматі. Storytelling робить процес навчання більш живим, наближеним до реальних умов, допомагає студентам відчувати себе частиною майбутньої професійної спільноти.

Розглянемо основні способи застосування Storytelling(y) процесі викладання професійної іноземної мови для здобувачів освіти нелінгвістичних спеціальностей:

1. Ситуаційні історії з професійного життя. Викладач може створювати історії, які відображають типові робочі ситуації: переговори з партнерами, презентація проекту, вирішення конфлікту в колективі.

2. Персоналізовані історії студентів. Кожен студент може скласти розповідь про власний професійний досвід або уявну кар'єрну ситуацію. Наприклад, інженер-студент може описати свій "перший день на міжнародному заводі", а майбутній економіст – "зустріч з інвесторами за кордоном". Це сприяє розвитку навичок самопрезентації.

3. Кейс-історії (Case Studies). Реальні приклади з професійної сфери, подані у формі історії, допомагають студентам краще зрозуміти термінологію та практичне її застосування. Наприклад, можна розповісти історію компанії і запропонувати студентам відтворити діалог між менеджером та закордонними партнерами.

4. Інтерактивний Storytelling. Використовуючи цей метод, здобувачі освіти стають не просто слухачами, а активними учасниками, продовжуючи історію, розпочату викладачем, додаючи нові деталі й використовуючи професійну лексику. Це стимулює творче мислення та навички командної роботи.

5. Використання мультимедійних історій. Завдяки відео, коміксам, подкастам та інтерактивним презентаціям можна створити яскраве мовне середовище. Слухаючи історії носіїв мови чи переглядаючи міні-сюжети, студенти отримують не тільки словниковий запас, а й відчуття автентичного професійного спілкування.

Метод розповідання історій впливає на соціалізацію здобувачів освіти, розвиває у них здатність обробляти й запам'ятовувати інформацію; логічно й критично мислити; аргументувати, виробляти особисту позицію; презентувати власні ідеї; використовувати і збагачувати власний досвід; бути цікавим співрозмовником; розвивати емоційний інтелект [1, с. 134].

Аналіз практичних підходів до застосування технології Storytelling у процесі викладання професійної іноземної мови дозволяє зробити кілька важливих висновків. Отже, використання історій значно підвищує мотивацію здобувачів освіти, сприяє кращому засвоєнню та довготривалому збереженню лексики й граматичних конструкцій завдяки їх вбудованості у смисловий контекст, формує не лише мовні знання, а й комплексні професійно-комунікативні компетентності, необхідні для майбутньої професійної діяльності в міжнародному середовищі.

Таким чином, Storytelling можна розглядати як ефективний дидактичний інструмент інтеграції мовної підготовки з розвитком критичного мислення, креативності та здатності до міжкультурної комунікації. Його системне дослідження та застосування у навчанні професійної іноземної мови є перспективним напрямом сучасної методики викладання з метою успішної організації освітнього процесу.

Література

1. Бондаренко, Н.В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2022. 7 (147). С. 130–135.
2. Ковальчук В.І., Щербак А.В.. Впровадження інноваційних технологій навчання у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 3(55). С. 543–547.
3. Козак Л.В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. URL: <https://www.od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/96> (дата звернення 18.09.2025).

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

канд. пед. наук, доц. Ірина Багач

Воєнно-політичний дискурс відіграє важливу роль у воєнно-політичній сфері міжмовних контактів. Актуальність проблеми пов'язана з особливою внутрішньою структурою дискурсів, великою різноманітністю та наявністю типологічно суттєвих ознак. Характерними особливостями екстралінгвістичної ситуації є політично-військова напруженість і конфлікти. На думку старшого викладача Центру Військово-стратегічних Досліджень Об'єднаного Командно-штабним коледжем Міністерства Оборони Великобританії Дж. Майклса, дискурс відіграє важливу роль у конфліктах, як пряму, так і непряму. Дискурс може жити своїм власним життям, змушуючи політичних та військових лідерів стати жертвами “дискурсивної пастки” [4, с. 273].

Для висвітлення міжнародних конфліктів та військової напруженості використовуються певні мовні стратегії та маніпулятивні технології. Таким чином, тематика військово-політичного дискурсу орієнтована не тільки на міжнародні та внутрішньодержавні відносини, але й на проблему війни і миру в цілому. У сучасній лінгвістиці поняття “дискурс” має безліч інтерпретацій, водночас не має жодної точної. Як зауважує Т. ван Дейк: “Поняття дискурсу так само розпливчате, як і поняття мови, суспільства чи ідеології” [5, с. 466].

Военно-політичний дискурс, як і спілкування, реалізується в рамках конкретизованого дискурсу, є строго інституційним, тобто комунікація здійснюється в межах певного громадського військового інституту, а мовний контакт учасників комунікації характеризується чітким взаємозв'язком, що відображає статусно-ролеву інтеракцію. Такому типу дискурсу властива особлива система ієрархічно взаємопов'язаних відносин – субординація, тому військовому дискурсу властиві своєрідні характеристики: “співвідношення з мовленнєвою мілітарною ситуацією; військове середовище; цілісність; військово-фактологічна інформативність; авторитетність військово-теоретичних та військово-історичних джерел; здатність до взаємодії з іншими дискурсами інституційного типу” [2, с. 43].

Політичний дискурс, в першу чергу, характеризується правилами, нормами, традиціями та стійкими лексичними одиницями, що властиві політичній сфері [3, с. 92].

Военно-політичний дискурс є інституційною риторикою, полівекторним утворенням, що охоплює військово-доктрину, військово-політичну (військово-дипломатичну), військово-публіцистичну (інформаційно-пропагандистську), військово-комерційну, військово-рекламну сфери, військово-освітній та військово-виховний простір на рівні військово-державної структури, що оптимально забезпечує міжнародну (міждержавну) та внутрішньодержавну життєдіяльність країни.

Газетно-публіцистичні тексти найчіткіше розкривають зміст політичного дискурсу, створюючи в суспільстві відчуття причетності до багатьох подій. Основними функціями військово-політичної комунікації в Інтернеті є піар, ініціація дискусій, а також обговорення військово-політичних проблем.

Багато дослідників розглядають політичний та військовий дискурс окремо один від одного, не виокремлюючи термін військово-політичний дискурс. Але на сьогодні взаємозв'язок політичної та військової сфери складно заперечувати, адже збройні сили та військова організація держави разом з політичними силами є найважливішими чинниками, що визначають вектор розвитку багатьох держав [1, с. 67].

Основним об'єктом військово-політичного дискурсу є масова аудиторія, а головною метою в політичному дискурсі є маніпулювання думкою,

віруванням, установками, обізнаністю та поведінкою реципієнтів. Такий прийом соціального впливу на свідомість людей здійснюється не лише за допомогою подачі необхідної інформації, а й за допомогою якості отриманих даних та відомостей, де простежуються спотворення справжнього сенсу, вживання двозначних понять та навмисне усунення смислових відтінків.

Схожість та переплітання з військовим дискурсом очевидні у співвіднесеності з мовленнєвою мілітарною ситуацією, інтертекстуальністю, інформативністю та авторитетністю військових джерел інформації.

Стосовно жанру, воєнно-політичний дискурс більш тяжіє до усних виступів, доповідей перших осіб та заяв. Мета воєнно-політичного дискурсу – не боротьба за владу або її утримання, не здійснення військових дій, що характерно для воєнного дискурсу, а необхідність проінформувати населення про військові події та вплинути на його думку.

Зважаючи на перелічені особливості, воєнно-політичний дискурс можна трактувати як “політичний дискурс про війну”, з певним набором відмінних рис, властивих воєнно-політичній сфері.

Література

1. Балабін В. В. Онтологічна сутність теорії військового перекладу // Військова освіта і наука : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Київ, 25 листоп. 2016 р.). Київ. 2016. С. 102–105.
2. Білан М. Б. Лексико-семантичні трансформації у військовому перекладі (на матеріалі статутних документів сухопутних військ збройних сил Франції): дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К. 2010. 241 с.
3. Бойко Ю.П., Долинський Є.В. Особливості перекладу англійської військової термінології. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2020. № 20. С. 17–21.
4. Василенко Д.В. Військова лексика англійської мови ХХ початку ХХІ століття / Дмитро Володимирович Василенко. Горлівка: Вид-во ГДПШМ. 2009. 220 с.
5. Зайцева М.О. Особливості перекладу термінів на військову тематику. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2013. Вип. 10. С. 96–102.

АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

*ст. викладач Ірина Могілей,
магістрантка Анна Макота*

Розглядаючи архетипи як «первісні вроджені психічні структури», «вияви родової пам’яті, історичного минулого та колективного позасвідомого», ми зазначаємо, що саме так архетип «забезпечує цілісність і єдність людського сприйняття й виявляється у знакових продуктах культури,

тобто у вигляді архетипних образів», які слід аналізувати, за визначенням, «від завершеного твору мистецтва до його інтерпретації» (Селіванова, 2010) [3, с. 40].

Встановлення й дослідження архетипу як колективного позасвідомого у контексті текстів художньої літератури наразі є доволі складною проблемою, позаяк охоплює низку комплексних питань, як-от: наявність певних семантичних компонентів архетипного характеру, пов'язаних із специфікою авторської творчості, семантичними характеристиками художнього твору в цілому та його окремих елементів.

Використання терміну «архетип» у широкому науковому й дослідницькому вжитку спричинило його так само широке потрактування й різноманітно витлумачені інтерпретації. Уперше це поняття вжито у сучасному К. Г. Юнгом, психоаналітиком і дослідником міфології, з метою визначення більш специфічного поняття «архетипу колективного позасвідомого», або за висловом Юнга, є виявом «первісних структурних форм колективного позасвідомого», або, як зазначив Юнг, «архетипи структурують функціонування психіки» і «забезпечують єдність людської свідомості». Так само і пояснення про сутність архетипу вченим було визначено як певні «первісні образи». Згідно з цим підходом архетипи можна трактувати як такі, що функціонують у вигляді символів і міфологічних мотивів, а також і як структури колективного позасвідомого, які знаходять свій вияв у художній творчості та культурі загалом. (Селіванова, 2010) [3, с. 41].

Науково-теоретичне надбання у галузі літературознавчих досліджень дозволяє перспективно осмислити архетипні образи з позицій сучасних методологічних підходів, задіяних у творах із порівняльної антропології та герменевтики міфологічної критики Дж. Фрезера, А. Фрая, М. Мюллера, Е. Кассіра. Подальший розвиток знайшли у працях представників структуралізму, серед яких К. Леві-Стросс, М. Фуко, Ж. Лакан, Р. Барт. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичне надбання у галузі архетипних досліджень торкається передусім світових антропологічних, культурологічних і соціопсихологічних студій, заявлених у творах з порівняльної антропології та ритуально-міфологічної критики Дж. Фрезера, Дж. Харрисона, Н. Фрая, М. Бодкін, і в роботах європейських структуралістів – К. Леві-Стросса, М. Фуко, Ж. Лакана, Р. Барта. Сучасні архетипні розвідки, з опертям на усталену термінологію, схильні розрізняти психологічні та культурні архетипи, вирізняючи з них, своєю чергою, архетипні образи, «в яких об'єктивуються базові, універсальні для всього людства теми, сюжети й мотиви» [1, с. 8], розглянуті із залученням теорії «єдності та взаємодії емоції й когніції», «емотивного вмотивування

пізнання», поряд із «внутрішнім емоційним лексиконом»: останній «розуміємо як передконцептуальну структуру словесного образу і пропонуємо представляти його у вигляді образ-схем архетипів як форматів репрезентації знань про них» [1, с. 11]. Сучасні інтерпретації архетипів ґрунтуються на дослідженнях таких учених, як М. Еліаде, В. Топоров, Ю. Лотман.

Архетипи розкриваються через низку семіотичних одиниць, серед яких виділяються базові, універсальні та локальні теми, сюжети, архетипні образи, які функціонують у літературі, поєднуючи в собі емоційні та когнітивні аспекти пізнання. Вони слугують механізмом для формування індивідуальних і колективних моделей поведінки та внутрішньої організації людського досвіду.

Мовний образ-схема архетипу є засобом репрезентації знань і у пропонованому підході відображає відтворення архетипної структури особистісної і концептуальної картини світу. У такий спосіб архетипні образи виявляються у формі мовних репрезентантів, що слугують засобом відображення авторської концептуальної картини світу в аспекті колективного позасвідомого.

Дослідження поетичних засад тексту доводить, що архетипний образ має багатовекторний репрезентативний зміст. Він може бути визначений лише з урахуванням значення власного представлення, втіленого в тексті літературного твору, оскільки архетипи знаходять конкретного репрезентанта – мовний вираз у художньому тексті, котрий є адресованим і доступним. Показник архетипної виразності асоціативним підтекстом відсилає до кола архетипних значень, а категоріями сфери логосфери і онтології розкривається архетипічна структура образу.

Архетипний образ за своєю семантикою являє собою єдину сукупність низки семантичних компонентів, а семантика – складну семантичну систему, для вичерпного визначення якої необхідною є кореляція з цілісним змістом художнього тексту. Архетипні репрезентанти здатні мати різну кількість значень, що варіюються залежно від контексту його використання у конкретному творі.

До того ж, для характеристики значення архетипу слід застосовувати певну основну інформаційну схему – систему узагальнених знань і культурозначущого досвіду індивіда, оскільки саме контекст, загальнокультурний і національно-етнічний, є визначальним для кількох основних значень архетипу.

Архетипні репрезентанти здатні мати різну кількість значень, що варіюються залежно від контексту його використання у конкретному творі. До того ж, для характеристики значення архетипу слід застосовувати певну

основну інформаційну схему – систему узагальнених і узагальнюючих культурозначущих знань і досвіду індивіда, оскільки саме контекст, загальнокультурний і національно-етнічний, уможлиблює доцільність визначення його кількох основних значень.

Виникнення асоціативних зв'язків між віддаленими явищами дійсності є універсальним процесом, що поєднує взаємодію двох тенденцій: авторської творчості, з одного боку, і відображення взаємного зв'язку явищ суспільного середовища, з іншого. У такому сенсі архетип може розглядатися як система відображення узагальнених форм світосприйняття і духовної діяльності, що має універсальну основу й одночасно виявляється у конкретному історико-культурному середовищі і контексті.

Архетипні образи виконують у художньому тексті функцію універсалізації та смислової організації, завдяки чому досягається їхній культурно-історичний та естетичний сенс. Наразі, якщо архетипні образи репрезентуються у тексті, мають бути визначені культурні й текстові особливості їх актуалізації, які зумовлюють особливості їхньої функціональності. Це пояснюється тим, що архетипи як культурно-історичні утворення поєднують у собі риси універсального і національно-специфічного, тому текстові актуалізації архетипних образів у різних літературах виявляють як спільні, так і відмінні характеристики.

У світовій літературі чітко простежується свідомо орієнтація на архетипну символіку. До прикладу, архетипи Свого і Тіні становлять провідні концепти романтичної прози. Архетип Свого виявляється як символ ідентичності та самоідентифікації особистості, як втілення цілісності та гармонії людського буття, тоді як архетип Тіні репрезентує приховані, негативні й неприйнятні сторони особистості. Зображення архетипу Свого у романтичній літературі засвідчує прагнення до пошуків сенсу життя, істини, любові, знання, правди, влади (Дон Кіхот, Фауст, Гамлет). Зображення архетипу Свого у романтичній прозі нерідко набуває форми символічної фігури головного героя і характеризує його пошуки ідеалів та цінностей. Такою основною фабульною основою стає конфлікт між реальністю і прагненням до ідеальних цінностей («картина світу»), прагматичної життєвої позиції й утопічного ідеалу, який завжди виявляє власну контрверсійність [2, с. 79].

Літературний текст як організована цілісна система з точки зору змісту є утіленням авторського світогляду, тобто, з одного боку, маніфестацією культурних, національних та характерних світосприйняття, заснованих на колективному позасвідомому, виразниками якого є архетипи, що виконують функцію своєрідного ядра сюжетної структури й художньо-поетичного комплексу. Визначення архетипного прошарку поетичної семантики твору

дозволяє побачити значеннєве різноманіття літературного тексту, вирізнити нові семантичні акценти й домінанти, що складає перспективу подальших порівняльних розвідок.

Література

1. Белехова Л. І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Серія Філологічні науки*. Мовознавство: Збірник наукових праць. 2015. № 3. С. 6–17.
2. Могілей І. І. Архетипні образи в англomовних текстах доби романтизму *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Філологічні науки*. 2015. № 7 (340). С. 77–82.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля. К. 2010. 844 с.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

викладач Світлана Петріченко

Цифровізація змінює кожен аспект суспільства, тому традиційних методів навчання вже недостатньо, щоб підготувати майбутніх фахівців до професійних викликів. Завдяки інтеграції інноваційних інструментів, як-от штучний інтелект, віртуальна та доповнена реальність, а також інтерактивних платформ, викладачі можуть створювати персоналізовані та більш ефективні умови навчання [5]. Ці технології не тільки розширюють доступ до знань, але й сприяють критичному мисленню, співпраці та навичкам розв'язання проблем, які є важливими в сучасному світі. Крім того, використання інноваційних технологій підтримує розвиток навичок навчання протягом усього життя, що дозволяє здобувачам освіти адаптуватися до нової інформації та змін у професійному середовищі [1].

Для детального аналізу впливу інноваційних технологій на ефективність вивчення ІМПС спершу важливо з'ясувати основні поняття та підходи до їх трактування в педагогічній науці, а також розглянути їхні особливості. Інноваційні технології охоплюють сучасні методи та засоби, що використовуються для підвищення ефективності освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО) та розвитку професійної компетентності здобувачів вищої освіти.

Більше того, ці технології є системою нових підходів, методик та інструментів, які змінюють традиційні форми навчання, забезпечуючи

інтерактивність, доступність і результативність освітнього процесу. Вони також ураховують індивідуальні потреби та особливості майбутніх фахівців [3]. Згідно з визначенням Б. Шуневича та Н. Рак, інноваційні технології – це методи та засоби, що впроваджуються в освітній процес з метою досягнення конкретних освітніх цілей. На основі аналізу наукової літератури [5] було виявлено низку особливостей інноваційних технологій, які визначають їх значущість для сучасної системи професійної підготовки. До ключових особливостей таких технологій належать інтерактивність, практична спрямованість, співпраця та ефективна комунікація, доступність, гнучкість, а також персоналізація. Ці характеристики дозволяють адаптувати освітній процес до сучасних вимог і підвищувати рівень підготовки здобувачів освіти. Вивчення особливостей інноваційних технологій у навчанні дозволяє глибше зрозуміти їхню роль у сучасному освітньому процесі та оцінити вплив на підвищення ефективності навчання. Наприклад, персоналізація освітнього процесу, яка передбачає адаптацію темпу навчання до індивідуальних потреб здобувачів освіти, дає змогу не лише коригувати зміст навчальних програм, але й вибирати оптимальні методи оцінювання [2].

Зокрема, такі технології, як віртуальна реальність, доповнена реальність і моделювання, створюють інтерактивне середовище, де майбутні фахівці мають змогу розвивати практичні навички в безпечних, контрольованих умовах [4]. Водночас використання інноваційних технологій сприяє зміцненню співпраці між здобувачами освіти, викладачами та професіоналами через онлайн-платформи, віртуальні класи та електронне освітнє середовище. Це заохочує горизонтальне навчання, обмін досвідом та доступ до широкої професійної мережі. Крім того, платформи онлайн-навчання дозволяють усунути географічні, фінансові та часові бар'єри, забезпечуючи доступ до навчальних матеріалів незалежно від зовнішніх обставин. Такі особливості доводять, що інноваційні технології є не просто допоміжним інструментом, а невід'ємним елементом, який забезпечує ефективність, актуальність і високу якість професійної підготовки. Особливу актуальність інноваційні технології набувають у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, оскільки вони створюють інтерактивні та динамічні умови для розвитку мовних навичок [3]. Використання цифрових платформ, мобільних додатків та віртуальних інструментів дає змогу майбутнім фахівцям занурюватися в мовне середовище, що значно підвищує ефективність освітнього процесу.

Дослідження типів інноваційних технологій, які використовуються для вивчення ІМПС, є важливим напрямом, адже такі технології стимулюють інтерес здобувачів вищої освіти до вивчення іноземної мови та безпосередньо впливають на їх залученість до навчання. Очевидно, що різноманітність

інноваційних технологій сприяє розв'язанню складних міждисциплінарних педагогічних завдань, які виникають у процесі навчання ІМПС.

Таким чином, інноваційні технології охоплюють сучасні методи та засоби, які спрямовані на вдосконалення освітнього процесу та розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців. У межах дослідження було проаналізовано типи інноваційних технологій, що застосовуються для вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням. До них належать програми на основі штучного інтелекту, гейміфікація, онлайн-інструменти для співпраці, мультимедійні засоби, онлайн-платформи для тестування мовних знань і масові відкриті онлайн-курси.

Література

1. Волкова О. А., Мойсеєнко С. М., Кондрашова А. В. Інноваційні технології в процесі навчання англійської мови професійного спрямування в технічних ЗВО. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2024. Вип. 97. С. 49-55. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5>. 2024. 97.10 (дата звернення: 8.01.2025)
2. Щеголева Т. Л. Актуальні проблеми викладання дисципліни «іноземна мова за професійним спрямуванням» в умовах воєнного стану. *Академічні візії*. 2023. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/392> (дата звернення: 8.01.2025)
3. Малик Т. В., Грицик Г. О., Малик Л. Б. Англійська мова за професійним спрямуванням як важлива частина професійного становлення студентів технічних спеціальностей *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34. Т.
4. Beckett, G. H., & Slater, T. (Eds.). (2019). *Global perspectives on project-based language learning, teaching and assessment: Key approaches, technology tools and frameworks*. Routledge Studies in Applied Linguistics.
5. Гевко, І. В. Використання сучасних інформаційних технологій у навчанні студентів вищого навчального закладу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. №. 62. С. 46-55.
6. Лапінський, В. В. Навчальне середовище нового покоління та його складові. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2008. № 6(13). С. 26-32.

БАГАТОМОВНИЙ СВІТ ТА ВИКЛИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: НІМЕЦЬКА ПЕРСПЕКТИВА

канд. філол. наук, доц. Людмила Ткаченко

У сучасному глобалізованому суспільстві роль професійної комунікації постійно зростає. Мова виконує не лише функцію передачі інформації, а й виступає маркером національної ідентичності, засобом

репрезентації культури та професійних цінностей. У багатомовному світі постає завдання поєднати універсальні стандарти спілкування з урахуванням культурних особливостей конкретних народів.

Німецька мова, яка є однією з офіційних мов Європейського Союзу, демонструє гармонійне поєднання прагнення до уніфікації з одночасним збереженням культурної специфіки. Це виразно проявляється у діловому, науковому та освітньому дискурсі. Професійна комунікація німецькою мовою передбачає:

- володіння формулами мовного етикету та офіційними зверненнями (наприклад: *Sehr geehrte Damen und Herren, Mit freundlichen Grüßen*);

- відображення національного характеру через прислів'я та фразеологізми (*Ordnung muss sein, Ende gut, alles gut*);

- урахування міжкультурного контексту при перекладі та викладанні, що особливо актуально для студентів, які опановують мову як іноземну.

З погляду перекладознавства, важливим є виявлення мовних елементів, що не мають прямих відповідників в інших мовах. Це потребує використання стратегій культурної адаптації та водночас збереження ідентичності першоджерела. Приклади перекладу фразеологізмів або професійної термінології часто підтверджують необхідність збереження національного колориту.

Методика викладання німецької мови як іноземної також має ґрунтуватися на поєднанні мовних і культурних компетентностей. Використання автентичних матеріалів (ділових і академічних текстів, німецькомовних медіа, зразків кореспонденції) сприяє розвитку у студентів здатності ефективно спілкуватися в професійному середовищі, зберігаючи власну культурну ідентичність.

Таким чином, професійна комунікація у багатомовному просторі є діалогом культур, де німецька мова виконує подвійну функцію: засобу інтеграції у міжнародний простір та інструмента збереження національної самобутності.

Література

1. Колесник О. М. Комунікативна компетентність майбутніх фахівців: теоретичні засади та практичні аспекти. Київ: Логос. 2019. 256 с.
2. Костюк С. В. Ділове спілкування у професійній сфері: навч. посіб. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. 198 с.
3. Іванченко Л. В. Культура професійного спілкування: сучасні підходи та перспективи. Вісник Київського нац. ун-ту імені Т. Шевченка. Серія «Філологія». 2021. Вип. 12. С. 45–51.
4. The Guardian. How communication skills shape careers in the modern workplace. The Guardian. 2022. URL: <https://www.theguardian.com/xxxx> (дата звернення: 29.09.2025).

INCLUSIVE COMPETENCE AS AN INTEGRAL PART OF MODERN PROFESSIONAL TRAINING FOR UNIVERSITY TEACHERS

PhD in Philology, Associate Professor Liudmyla Potenko

Inclusive competence is a fundamental aspect of teacher training, encompassing the awareness, attitudes, knowledge and skills necessary to effectively create and maintain an inclusive learning environment in which all learners, including those with disabilities or special educational needs, can thrive. Modern curricula integrate inclusive competence through advanced pedagogical knowledge, the development of practical skills using innovative digital tools, and a focus on creating an inclusive learning environment. This approach empowers teachers to develop individualised learning programmes, foster critical thinking, and help all students reach their potential.

Despite growing recognition, many teacher training programmes at the university level lack systematic preparation for inclusive teaching. This thesis argues that inclusive competence must be an integral and assessed part of professional training for university teachers.

Key components of the university teacher's professional training include strong communicative and pedagogical skills, methodological creativity to adapt teaching, and reflective thinking to solve unconventional problems, ultimately fostering a sense of belonging for all students within the university setting. It encompasses both specific knowledge of psychological needs and the ability to create an inclusive culture, policy and practice in the educational process. The inclusive component of a university teacher's professional competence also includes the methodological ability to adapt the learning process and interact with other specialists to create an inclusive environment.

A teacher's inclusive competence requires a blend of theoretical and practical training, appropriate professional and personal qualities, and the ability to reflect on their practice [1, p. 110]. In order to get a broad image of aspects central to teachers' competences for inclusive education, research is needed that combines an investigation of teachers' beliefs on diverse learners (i.e., the scope of inclusive education) as well as self-efficacy, which in the context of inclusive education refers to teachers' assessment of their capabilities to create the educational preconditions necessary for students' maximal learning [3].

As our research shows, the key aspects of the inclusive component of teacher's professional competence are:

Value orientations: Understanding and accepting the principles of inclusion, which provide for increasing the degree of participation of all citizens in society, especially those with physical or mental disabilities.

Psychological readiness. The ability of the teacher to create conditions for psychological comfort and successful development of all students, including those with special educational needs.

Collaborating with Stakeholders. Skills in effective communication and collaboration with parents, families, and other educational professionals to promote learning goals.

Methodological competence. The ability to apply a variety of methods and forms of work, adapt teaching materials, conduct individualised training and involve students with special needs in joint activities.

Professional Responsibility. Teachers in an inclusive environment take responsibility for creating a learning space that is accessible and equitable, adapting their methods and teaching strategies to solve unconventional problems encountered in an inclusive setting.

Regulatory and legal awareness. Knowledge of the basics of inclusive education, which is the systematic organisation of educational services aimed at ensuring students' right to education

An inclusive space based on barrier-free design becomes a new social norm by prioritizing universal access and removing physical, informational, and societal barriers to enable everyone's independent participation in public life. This barrier-free access ensures all students, regardless of ability, background, or limitations, receive equal opportunities and an effective, valuable educational experience within a supportive environment. This transformative approach requires changes at all societal levels, from policy and teacher training to community awareness and accessible physical environments, all to benefit every student. Within the framework of modern higher education, the problem of training higher education teachers – specialists for working with students with special educational needs – has become particularly acute. This requires innovative pedagogical development of paradigms with a unified concept at the level of policy management in higher education institutions, where the combination of self-training and self-education of teachers contributes to the improvement of their qualifications [2].

Thus, inclusive competence is an integral part of modern professional training for teachers in higher education institutions. Universities increasingly serve a diverse student body, making it crucial for teachers to have the skills to accommodate varying learning needs. The inclusive component of professional competence for teachers in higher education institutions enhances the overall teaching and learning experience.

Literature

1. Pavlyshyna N., Kuzava I. Inclusive Teacher Competence as a Component of Professional Training. *Edukacja i społeczeństwo IX. Zbiór prac naukowych / Tetyana Nestorenko, Renata Bernátová, Dominika Kalita (red.). Akademia Śląska: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, Polska. S. 108-113. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/27157>.*
2. Savinova N, Berehova M, Mamicheva O, Potenko L, Pozdniakova O. Building Inclusive Competence Among Higher Education Teachers. *Health Leadership and Quality of Life. 2025. 4:706. URL: <https://doi.org/10.56294/hl2025706>.*
3. Vantieghem W, Roose I, Goosen K, Schelfhout W, Van Avermaet P. Education for all in action: Measuring teachers' competences for inclusive education. *PLoS One. 2023. Nov 8.18(11):e0291033. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0291033>.*

PECULIARITIES OF TRANSLATING ECONOMIC TEXTS INTO AND FROM ENGLISH

PhD, Associate Professor Myroslava Chepurna

In the era of globalization high quality translation of economic texts into and from English plays a key role in ensuring effective international communication. Economic discourse covers a wide range of genres – from scientific articles and analytical reports to business correspondence and official documents. The accuracy and adequacy of translation directly affects the perception of data, decision-making and cross-cultural exchange.

Economic texts belong to the language for special purposes (LSP), which is characterized by:

- highly specialized terminology (equity, margin, leverage);
- stable word combinations and clichés;
- a large number of abbreviations and acronyms (IMF, GDP, ROI);
- complex syntactic construction, in particular noun cluster (foreign exchange market intervention policy);
- the presence of graphs, tables and diagrams, which require translation not only of the text, but also of notations and units of measurement [4].

While translating we face the following challenges:

- a) terminological ambiguity – the same word can have different meanings depending on the context (interests as “percentage”);
- b) lack of direct equivalents – culturally and institutionally specific concepts do not always have exact counterparts in the target language;
- c) balance between accuracy and clarity – literal translation can preserve terminology, but complicate understanding for non-specialists;

d) translation of style and register – it is necessary to preserve the official, academic or analytical character of the text;

e) abbreviation and shortening – the dilemma between keeping the original, transliteration or translation with explanation [2].

When choosing a translation technique, we can use:

- functional approach (Skopos theory), focusing on the target audience and a purpose of the text [1];

- domestication and foreignization: choosing between adapting terms to the reader's culture or preserving "foreignness";

- implicitization: clarifying the meaning in cases where the original contains hidden or culturally conditioned meaning;

- calcification and borrowing: appropriate for established terms, but dangerous if overused;

- reformulation: breaking down overly complex English constructions for better clarity in translation [5].

The choice of translation technology plays an important role. Modern translators actively use CAT tools (translation memory, terminology databases); parallel text corpora for checking translation options; machine translation with post-editing, which reduces time consumption without significant loss of quality in standard genres.

Translation of economic texts is not neutral: the choice of strategy determines whether the author's intention will be preserved or adapted to another culture. There is a risk of epistemicide – distortion of knowledge due to excessive adaptation [3].

Translation of economic texts requires a combination of linguistic, economic and cultural competence. The translator's high-quality work is ensured by a balance between accuracy and clarity, the use of adequate strategies and modern technologies. Further research could be directed towards automating domain-aware translation and integrating tools that reduce the "translationese" of large corpora.

Literature

1. Nord, C. (2006). *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*.
2. UvaDoc (2020). *Economic translation and challenges in terminology*. uvadoc.uva.es.
3. Santos, B. de S. (2015). *Epistemologies of the South: Justice Against Epistemicide*. Routledge.
4. *Translation Journal* (2021). *Challenges in Translating Economic Texts*.
5. ResearchGate (2015). *Translating Economic Texts: A Case Study of Epistemicide*.

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НА АУДИТОРІЮ

*канд. філол. наук, доц. Дарина Колесник,
викладач Дмитро Підласий*

Упродовж останніх років політичний дискурс став об'єктом пильної уваги лінгвістів, психолінгвістів, журналістів та політологів. Постійні зміни в політичному житті країни привертають увагу до цієї області соціальних комунікацій. Як правило, успіх кожного політичного діяча залежить від багатьох факторів, де провідне місце належить публічним виступам – політичним промовам.

Інтерес до вивчення цього питання виявляють представники різних професій і наукових дисциплін. Актуальними сьогодні є вивчення здатності політичного дискурсу переконувати і спонукати аудиторію до певних дій. Зазвичай це відбувається завдяки маніпулюванню свідомістю реципієнтів.

Маніпуляція свідомістю є соціопсихололінгвістичним явищем і здійснюється за допомогою мовних засобів, які в поєднанні з екстралінгвістичними засобами, певними прийомами організації тексту, структурування та подання інформації утворюють маніпулятивні стратегії.

В їх межах реалізуються певні тактики, зокрема:

- стратегія ухилення від істини, що передбачає такі тактики, як навішування ярликів, перенесення та вживання неологізмів;
- стратегія викривлення інформації, що передбачає тактики повторення, гіперболізації та применшення, спрощення понять, замовчування, підтасовки та фабрикації фактів, а також подрібнення цілісної картини;
- стратегія імунізації висловлювань, що спирається на тактики посилення на авторитети та вживання універсальних висловлювань;
- стратегія групової ідентифікації, що спирається на тактики дистанціювання;
- стратегія структурування за принципом релевантності, що передбачає тактики надання важливої інформації на початку й в кінці повідомлення та використання структур з імплікативним потенціалом [1].

Задля досягнення поставлених цілей в політичній діяльності використовуються різні стратегії лінгвістичного маніпулювання:

- Агресія: пряма – інвективи, звинувачення; прихована – нав'язування лексики, фразеології, символіки, формування внаслідок цього певного світоглядного блоку («розвинений соціалізм», «антитерористична операція» тощо).

- Контроль права на повідомлення: відсутність слова «агресія» (право говорити належить Лідеру, тобто символічне передування посади, професіоналізму або компетентності), запровадження цензури (заборона ЗМІ або створення «фільтрів»); запровадження системи внутрішньої цензури (культурологічний феномен, який напрацьовується роками).

- Продукування системи владної ієрархії: політичний дискурс «головного» та «підлеглого».

В сучасному політичному процесі можна також виокремити такі маніпулятивні стратегії лінгвістичного походження:

- персоніфікованість: «Я знаю його/її як порядну людину»;
- інтимність звернень: «мої друзі», «моя нація»;
- поширення політичної риторики на побутовий рівень: «рівні можливості»;

- командність риторики: «прозора політика», «прозорі конкурси»;

Також можуть використовуватись різноманітні риторичні фігури:

- 1) метафори («треба подолати хворобу, яка метастазами вразила політичну систему»);

- 2) метонімії: «країна чекає» тощо.

Політики та технологи тяжіють до використання класичних методів маніпулятивного впливу. Метод «навішування (наклеювання) ярликів» є одним з найбільш популярних в політиці. Він може використовуватись без обмеження в просторі й часі, розповсюджується на людей, політичні процеси, історичні етапи тощо. Метод «легалізації брехні» передбачає, що політик використовує власний політичний статус та авторитет, і через підтримку певного факту або події «легалізує» інформацію, навіть якщо вона не є істиною або реальною.

Будь-яку негативну інформацію слід представляти аудиторії разом з вагомими аргументами «за» і «проти». Політики часто не звертають увагу на цей принцип і пропонують «єдино вірні рішення».

Метод відсутності питання «Чому?» застосовується, коли необхідно повідомити про події, явища або процеси без вказівки на їх причини. Так, економічні та політичні кризи пропонуються до уваги аудиторії як явища, що відбуваються самі собою або внаслідок причин, які неможливо прогнозувати та попередити.

Як результат, з'являється новий метод – «маніпулятивне порівняння», що полягає в нерівноцінному використанні предметів для порівняння, особливо якщо мова йде про статистичні матеріали. Крім того, у випадках, коли задля маніпулювання оперують цифрами, враховується особливість людського мозку, який не здатний обробляти цю інформацію, тому людина просто не фіксує помилок.

Крім лінгвістичних методів, маніпулятори широко застосовують і інші дієві технології впливу на людську свідомість, детальне вивчення яких представляє широкі перспективи для майбутніх досліджень.

Література

1. Кисельова О. В. Концепти мови й культури в риториці політичних діячів. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apfil/2011_1/Kyseliova.pdf.
2. Noggle R. Manipulative actions: a conceptual and moral analysis// American Philosophical Quarterly. 1996. Volume 33. №.1. P. 43-56.

ПЕРЕКЛАД КОМПОЗИТІВ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

викладач Анна Панькова

Однією з найхарактерніших рис німецької мови є композити, або складені іменники. Дослідники зазначають, що німецька мова відзначається високим ступенем словоскладання, в той час як українська тяжіє до аналітичних конструкцій. Така відмінність створює особливі труднощі при перекладі, оскільки часто один німецький іменник відповідає цілому словосполученню в українській мові [1].

За спостереженням німецького лінгвіста Інго Плаг (Ingo Plag, 2003), у німецьких складених іменниках провідну роль відіграє саме останній компонент, який і визначає граматичний рід та семантику цілого слова. Часто його називають ядром значення [4]. Перекладач має враховувати цю особливість при доборі українських відповідників.

Так наприклад німецький складний іменник Kernkraftwerk (буквально: «ядерна-енергія-станція») може бути перекладений на українську мову як «атомна електростанція». Тобто український переклад розгортає складний іменник у словосполучення. При цьому має бути враховано цілий ряд факторів, які впливають на цей процес. В працях різних перекладознавців та лінгвістів, які працюють із проблемою інтерпретації складених слів, композитів і міжмовних трансформацій можна зустріти різні чинники, які мають прямий чи опосередкований вплив на переклад складених іменників.

Часто розрізняють наступні:

1. Семантичні фактори

- Прозорість значення: наскільки легко зрозуміти значення цілого слова зі значення його частин.
- Ідіоматичність: чи слово є калькованим висловом, чи має переносне значення, яке не збігається з прямим.

- Семантичні відношення між компонентами: «матеріал», «призначення», «частина–ціле», «розташування» тощо.

2. Морфологічні фактори

- Структура складного іменника (корінь + корінь, корінь + афікс, кілька коренів).
- Визначення ядра слова (що є основним, а що уточнює) – у німецькій головний (ядерний) компонент зазвичай стоїть у кінці, в українській це може передаватися інакше.
- Продуктивність моделі – наскільки подібні утворення природні для української мови.

3. Синтаксичні фактори

- Відповідність структурі речення: часто в українській мові перекладачу доводиться замінювати складений іменник словосполученням.
- Порядок слів: у німецькій модифікатор стоїть перед ядерною частиною, в українській – може передаватися прикметником або родовим відмінком.

4. Стилiстичні фактори

- Жанр і стиль тексту: науковий, офіційний, публіцистичний чи художній – від цього залежить вибір способу перекладу.
- Норма мови перекладу: чи існує усталений український відповідник, чи варто використовувати перекладацькі трансформації.

5. Культурні та прагматичні фактори

- Наявність відповідного поняття в українській культурі: якщо воно відсутнє, потрібне пояснення.
- Очікування й рівень підготовки реципієнта: чи буде зрозумілим буквальний переклад, чи потрібна адаптація.

6. Фонетико-графічні фактори

- Звучання та зручність сприйняття: деякі кальковані слова можуть виглядати або звучати неприродно.
- Правописні традиції української мови: уникання надто громіздких форм.

Проаналізувавши вищезазначені фактори дослідник найчастіше пропонують такі стратегії перекладу німецьких композитів:

1. Калькування – застосовується тоді, коли структура прозора для українського читача (Flughafen – «аеропорт»).
2. Описовий переклад – використовується при наявності культурно-специфічних елементів (Schadenfreude – «радість із чужого горя»).
3. Адаптація – особливо в художніх текстах, коли буквальний переклад створює надмірну складність (Lebensabend → «схил життя» замість буквального «вечір життя»).

Особливе місце займають складні іменники у технічних текстах. Як відзначає фахівець з теорії перекладу Пітер Ньюмарк, у перекладі спеціальної

літератури доцільно віддавати перевагу калькуванню для забезпечення термінологічної точності. Але для того, щоб переклад був адекватний необхідно враховувати всі вищезазначені фактори [2; 3].

Література

1. Баклан І., Гудманян А. Переклад німецьких термінів у галузі видавничої справи з німецької на українську мову. 2023. Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/373157314>.
2. Карчевська О. Переклад складних термінів у галузі електротехніки з німецької на українську мову. *Arab World English Journal*. 2020. Спеціальний випуск «English in Ukrainian Context». С. 142–160.
3. Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice-Hall International. 1988.
4. Plag, Ingo. *Word-Formation in English*. Cambridge: Cambridge University Press. 2003.

ЗМІСТ

Секція 1 КОМУНІКАТИВНИЙ ДИЗАЙН: НОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	5
Ірина БАННОВА, Оксана СТРИЖОВА, Катерина ШМАТЬКО. Графічний мем як візуальний концепт для комунікації	5
Юрій БОРИСОВ, Ірина БАННОВА, Ірина УСИК. Становлення і перспективи комунікативного дизайну	7
Олена ГАЛИЦЬКА, Павло БУРМИЛЯК. Акцидентний шрифт: національний колорит шрифтової графіки	10
Ірина ГЛАДКОВА, Катерина КАНЮК, Анна СУХОНОСОВА. Відмінності при встановленні авторства в творах дизайну та мистецтва	12
Тетяна КАСЬЯН, Юрій ЩЕНКО, Анастасія КОМІРЧА. Живописні практики як сучасні образи комунікації (на прикладі батика)	14
Тетяна ХУТКА, Олександра КОВБАСА, Ілля ПОПОВІЧЕНКО. Штучний інтелект у fashion industries: перспективи.....	16
Вікторія КУДРЕВИЧ, Вікторія ШКРЕБТІЙ, Денис КОНОНЕНКО. Інформаційно-комунікаційні технології в графічному дизайні, використання в моушн-дизайні.....	18
Олена ГАЛИЦЬКА, Павло БУРМИЛЯК, Сергій ЛИПОВЕЦЬ. Інформаційний дизайн: візуальна єдність громадського простору.....	20
Іван СУРЖИКОВ, Леся ТАРАХТІЙ. Кольорознавство як інноваційний метод комунікативного дизайну	22
Олена ХРАМОВА-БАРАНОВА, Сергій ДЕРКАЧ, Анастасія МАНН. Плакатне мистецтво як інноваційна форма комунікації в графічному дизайні.....	24
Гліб БАРАНОВ. Криптомистецтво: комунікативні тенденції	26
Олена ДЕНЬГА, Чжан ЦЗІНЬМЯО. Культурно-мистецькі стратегії збереження ідентичності в глобалізованому комунікативному просторі	27
Секція 2 СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ Й ЛІНГВОДИДАКТИКИ	31
Людмила ІВАНЧЕНКО, Ярослав ІВАНЧЕНКО. Проблеми онлайн-навчання української мови іноземних студентів.....	31
Тетяна ОСІПОВА. Мова війни: вербальні й невербальні стратегії впливу в медіапросторі.....	33

Людмила БЕРЕЗА. Роль медіа у закріпленні мовних інновацій: вітчизняний та закордонний досвід	36
Віталіна КУХАРЄВА-РОЖКО. Комунікативний аспект вивчення речення в науковому тексті	37
Олена ДЕНЬГА. Формування національної ідентичності у процесі вивчення української мови іноземними студентами: досвід використання пісенного матеріалу	39
Галина ДЯДЮРА, Софія ФЄДОСЄЄВА. Фразеологізми як вираження національної ідентичності	42
Олена ПЧЕЛІНЦЕВА. Використання мовних корпусів та ШІ у граматичних дослідженнях	43
Інна ПАВЛОВА. Дієслівні форми в поетичному тексті: семантика і стилістичний потенціал	44
Людмила СИДОРЕНКО. Мовний вибір та код-свічинг у повсякденному спілкуванні	47
Галина ДЯДЮРА. Мовні засоби формування тексту в добу цифровізації	49
Наталія ПІДДУБНА, Марія ТЕЛИТЧЕНКО. Чоловічий іменник фольклорно-міфологічного фентезі Надії Гори «Казки забутих предків»	50
Секція 3 МОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ	
У ПСИХОЛОГО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ	
Анжела БОЙКО. Філософські виміри національної ідентичності в контексті багатомовної професійної комунікації	54
Людмила ВОВКОЧИН. Когнітивні та емоційні виміри мовленнєвої взаємодії	56
Олена ДЕНЬГА, Олександра САЄНКО. Психолінгвістичні маркери української ідентичності в структурі та символіці колискової пісні	58
Олена ДЕНЬГА, Інга КУТОВА. Мова надії та мова втрат: психолінгвістичний аналіз інтерв'ю з учасниками бойових дій	60
Алла СІРЕНКО. Мовний потенціал у формуванні психологічної стійкості особистості	62
Павло КРЕТОВ, Олена КРЕТОВА. Психолого-реабілітаційний потенціал метаісторичних дискурсу та наративу	65
Наталія СТАРОВОЙТЕНКО, Людмила ІВАНЧЕНКО. Формування soft skills у майбутніх управлінців на тренінгових заняттях з протидії маніпулятивним впливам	67

Секція 4 ЛІНГВІСТИКА, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ	70
Альона СОВЕТНА, Катерина СТАРКОВА. Питання домінування та контролю в романі Ани Кастілло «Листи до Міксквігуала»	70
Юлія ГРОН, Андрій ГРОН. Мовно-стилістичні особливості науково-фантастичного дискурсу	72
Ганна КАРЛОВСЬКА. Викладання іноземної мови студентам на платформі Moodle	74
Олена ЛАНСЬКИХ, Тетяна ДЕРНОВА. Task-based learning як методика, що мотивує і розвиває критичне мислення.....	76
Олена ЛАНСЬКИХ, Тетяна ДЕРНОВА. Підготовка студентів до спілкування з людьми з різних мовних і культурних середовищ	78
Тетяна ІСАЄНКО. Українська мова в китайській аудиторії: дидактичні виклики	80
Ганна ЛЕЩЕНКО, Максим КАРИЙ. Військовий дискурс: теоретичні аспекти вивчення.....	82
Олена ПАВЛЕНКО, Леся ГРЕЧУХА. Не інструмент, а партнер: як критерії оцінки впливають на вибір програми автоматизованого перекладу.....	84
Тетяна РЕДЧИЦЬ. Переклад термінів-абревіатур у галузі інформаційних технологій.....	87
Людмила ПОТАПЕНКО, Лариса ЧАБАК. Використання технології Storytelling у процесі викладання професійної іноземної мови для здобувачів освіти нелінгвістичних спеціальностей	89
Ірина БАГАЧ. Функціональні характеристики воєнно-політичного дискурсу	91
Ірина МОГІЛЕЙ, Анна МАКОТА. Архетипні образи у художньому перекладі	93
Світлана ПЕТРІЧЕНКО. Вплив інноваційних технологій на ефективність вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням	97
Людмила ТКАЧЕНКО. Багатомовний світ та виклики професійної комунікації: німецька перспектива	99
Liudmyla POTENKO. Inclusive Competence as an Integral Part of Modern Professional Training for University Teachers.....	101
Myroslava SHERPURNА. Peculiarities of translating economic texts into and from English.....	103
Дарина КОЛЕСНИК, Дмитро ПІДЛАСИЙ. Політичний дискурс: особливості впливу на аудиторію	105
Анна ПАНЬКОВА. Переклад композитів з німецької мови українською...	107

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Багач Ірина Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Баннова Ірина Мусіївна, кандидат технічних наук, доцент кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Баранов Гліб Олексійович, аспірант, викладач кафедри економіки та управління, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Береза Людмила Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Бойко Анжела Іванівна, доктор філософських наук, завідувач кафедри філософських, політичних та психологічних студій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Борисов Юрій Борисович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Бурмиляк Павло Павлович, магістрант кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Вовкочин Людмила Юріївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософських, політичних і психологічних студій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Галицька Олена Валеріївна, старший викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Гладкова Ірина Павлівна, старший викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Гречуха Леся Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Грон Юлія Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Грон Андрій Вікторович, студент факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Грьонн Атле, професор кафедри літератури, країнознавства та європейських мов, Університет Осло, Норвегія

Деньга Олена Анатоліївна, старший викладач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Деркач Сергій Петрович, старший викладач кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Дернова Тетяна Анатоліївна, старший викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Дядюра Галина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Іванченко Людмила Іванівна, викладач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Ісасенко Тетяна Василівна, старший викладач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Іщенко Юрій Петрович, заслужений художник України, доцент кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Канюк Катерина Володимирівна, викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Карий Максим Іванович, магістрант кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Карловська Ганна Володимирівна, викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Касьян Тетяна Костянтинівна, кандидат педагогічних наук, заслужений художник України, доцент кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Ковбаса Олександра Вікторівна, викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Колесник Дарина Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Комірча Анастасія Ігорівна, магістрантка кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Кононенко Денис Олегович, магістрант кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Кретов Павло Васильович, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософських, політичних та психологічних студій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Кротова Олена Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології, зарубіжної літератури та методики навчання, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, Україна

Кудревич Вікторія Валеріївна, викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Кутова Інга Олександрівна, студентка факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Кухарєва-Рожко Віталіна Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Ланських Олена Борисівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Лещенко Ганна Веніамінівна, доктор філологічних наук, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Липовець Сергій Сергійович, магістрант кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Макота Анна Юріївна, магістрантка кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Манн Анастасія Русланівна, магістрантка кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Могілей Ірина Іванівна, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Осіпова Тетяна Федорівна, доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Павленко Олена Георгіївна, доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології, Маріупольський державний університет, Україна

Павлова Інна Андріївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Панькова Анна Вадимівна, викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Петріченко Світлана Олегівна, викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Піддубна Наталія Віталіївна, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Підласий Дмитро Андрійович, асистент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Поповіченко Ілля Павлович, студент факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Потапенко Людмила Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Потенко Людмила Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Пчелінцева Олена Едуардівна, доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Редчиць Тетяна Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Саєнко Олександра Юріївна, студентка факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Сидоренко Людмила Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Сіренко Алла Євгенівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософських, політичних та психологічних студій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Советна Альона Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладу, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Старкова Катерина Ігорівна, студентка факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Старовойтенко Наталія Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри лісового господарства та раціонального природокористування, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Стрижова Оксана Петрівна, старший викладач кафедри дизайну, Хмельницький національний університет, Україна

Суржиков Іван Васильович, старший викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Сухоносова Анна Олександрівна, магістрантка кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Тарахтій Леся Олегівна, студентка факультету гуманітарних технологій, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Телитченко Марія Володимирівна, магістрантка кафедри української мови імені професора Л. А. Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

Ткаченко Людмила Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Усик Ірина Вікторівна, магістрантка кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Федосєєва Софія Євгенівна, студентка факультету гуманітарних технологій, лаборант кафедри української мови та загального мовознавства, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Храмова-Баранова Олена Леонідівна, доктор історичних наук, завідувач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Хутка Тетяна Степанівна, старший викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Чабак Лариса Іванівна, старший викладач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Чжан Цзіньяо, асистент кафедри образотворчого мистецтва Єньшанського інституту в провінції Хубей (Китай), студент навчально-наукового центру по роботі з іноземними студентами, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Чепурна Мирослава Володимирівна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Шкреттій Вікторія Сергіївна, викладач кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Шматько Катерина В'ячеславівна, магістрантка кафедри графічного дизайну, моди та стилю, Черкаський державний технологічний університет, Україна

Наукове електронне видання

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції

з міжнародною участю

«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ:
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
У БАГАТОМОВНОМУ СВІТІ»

10-11 жовтня 2025 року

м. Черкаси

В авторській редакції

Комп'ютерне складання: *Федосеева С. Є.*

Технічний редактор *Давиденко К. В.*

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 7,05. Зам. 25-110.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.
Редакційно-видавничий відділ ЧДТУ
red_vidav@chdtu.edu.ua